

STRATEGIA ROZWOJU GMINY CZERNIEWICE

NA LATA 2021 - 2030

SPIS TREŚCI

1. Wstęp.....	5
2. Aktualna sytuacja społeczno – gospodarcza na obszarze objętym Strategią.....	7
2.1. Podstawowe dane dotyczące obszaru.....	7
2.1.1. Położenie	7
2.1.2. Powierzchnia.....	11
2.1.3. Ludność	11
2.1.4. Środowisko przyrodnicze	11
2.1.5. Rys historyczny.....	21
2.1.6. Rys kulturowy, powiązania funkcjonalne	23
2.2. Zagospodarowanie przestrzenne	26
2.2.1. Infrastruktura techniczna	33
2.2.2. Własność nieruchomości.....	40
2.2.3. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego	40
2.2.4. Uwarunkowania ochrony środowiska	41
2.3. Sfera społeczna	42
2.3.1. Sytuacja demograficzna i społeczna na danym obszarze.....	42
2.3.2. Warunki i jakość życia mieszkańców	53
2.3.3. Oświata i edukacja	60
2.3.4. Opieka zdrowotna	63
2.3.5. Określenie grup społecznych wymagających wsparcia	64
2.3.6. Rynek pracy	68
2.4. Sfera gospodarcza	77
2.4.1. Gospodarka	77
2.4.2. Turystyka.....	93
2.5. Wyniki badań ankietowych	94
2.6. Analiza SWOT.....	98
2.7. Identyfikacja najważniejszych problemów występujących na danym terenie	101
3. Trendy rozwojowe	103
4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy	106
5. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie.....	108
6. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym..	109
7. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych.....	114
8. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	122
9. Oczekiwane rezultaty planowanych działań.....	124
10. Źródła finansowania	126
11. System wdrażania Strategii	127
12. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej Strategii	129
12.1. System monitorowania.....	129
12.2. Sposób oceny.....	130
13. Zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030	132

SPIS TABEL

Tabela 1 Ilość mieszkańców w wybranych miejscowościach	11
Tabela 2 Drogi powiatowe na terenie gminy Czerniewice	34
Tabela 3 Drogi gminne na terenie gminy Czerniewice	34
Tabela 4 Ludność faktycznie zamieszkała na obszarze gminy Czerniewice w latach 2011 – 2020	42
Tabela 5 Dynamika liczby ludności w latach 2011 - 2020 - analiza porównawcza	43
Tabela 6 Przyrost naturalny, urodzenia, zgony na terenie gminy Czerniewice (stan w dniu 31XII)	44
Tabela 7 Przyrost naturalny, urodzenia, zgony na 1000 ludności na terenie gminy Czerniewice (stan w dniu 31 XII) w latach 2011 – 2020	45
Tabela 8 Przyrost naturalny w gminach ościennych, powiecie tomaszowskim, rawskim oraz województwie łódzkim w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza	45
Tabela 9 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020	46
Tabela 10 Saldo migracji ogółem w gminach ościennych, powiecie tomaszowski, rawskim oraz województwie łódzkim w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza	47
Tabela 11 Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020.....	49
Tabela 12 Ludność w podziale na lata produkcyjne w 2020 roku – analiza porównawcza.....	49
Tabela 13 Prognoza liczby ludności w gminie Czerniewice.....	51
Tabela 14 Prognoza liczby ludności z 2017 roku na lata 2020 – 2030 – analiza porównawcza.....	52
Tabela 15 Zasoby mieszkaniowe w 2020 roku – analiza porównawcza.....	55
Tabela 16 Zasoby mieszkaniowe w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020.....	56
Tabela 17 Mieszkania wyposażone w instalacje – w % ogółu mieszkań w 2019 roku w gminie Czerniewice oraz gminach ościennych – analiza porównawcza	56
Tabela 18 Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020.....	60
Tabela 19 Uczniowie w placówkach oświatowych w gminie Czerniewice (osoba)	61
Tabela 20 Gospodarstwa domowe oraz liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020.....	64
Tabela 21 Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej w 2020 roku – analiza porównawcza	65
Tabela 22 Wydatki z budżetu gminy Czerniewice w roku 2020 (w zł)	66
Tabela 23 Udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem w gminie Czerniewice w latach 2013 – 2020	66
Tabela 24 Wydatki ogółem oraz na pomoc społeczną, udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem – analiza porównawcza w 2020 roku	66
Tabela 25 Bezrobotni zarejestrowani z obszaru gminy Czerniewice w latach 2011 – 2020	68
Tabela 26 Udział % bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Czerniewice	69
Tabela 27 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %) w latach 2011 - 2020 – analiza porównawcza	69
Tabela 28 Odsetek bezrobotnych zarejestrowanych wg poziomu wykształcenia (%) w powiecie tomaszowskim w latach 2011 – 2020	71
Tabela 29 Bezrobocie rejestrowane w powiecie tomaszowskim w latach 2011 – 2020	72
Tabela 30 Pracujący z terenu gminy Czerniewice w latach 2011 – 2020	72
Tabela 31 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza	74
Tabela 32. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020	77
Tabela 33 Podmioty gospodarki narodowej w gminie Czerniewice wpisane do rejestru Regon wg sekcji PKD 2007 (stan w dniu 31.XII).....	78
Tabela 34 Podmioty gospodarki narodowej w gminie Czerniewice w latach 2014-2020 wg rejestru REGON	80
Tabela 35 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon – analiza porównawcza	80
Tabela 36 Poziom aktywizacji gospodarczej w gminach wiejskich w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza.....	81
Tabela 37 Saldo ilości firm w ostatnich 3 latach (2017/2020) – analiza porównawcza.....	83
Tabela 38 Wyniki finansowe samorządu gminy Czerniewice w latach 2016 – 2020	85
Tabela 39 Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2018 – 2020 – analiza porównawcza	87
Tabela 40 Struktura dochodów na 1 mieszkańca w gminie Czerniewice w zł w latach 2011 – 2020	89
Tabela 41 Przewidywane źródła finansowania inwestycji.....	126

SPIS MAP

Mapa 1 Mapa administracyjna województwa łódzkiego, powiat tomaszowski, gmina Czerniewice.....	7
Mapa 2 Położenie gminy Czerniewice na mapie województwa łódzkiego w przybliżeniu	8
Mapa 3 Położenie gminy Czerniewice na mapie drogowej.....	10

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Liczba mieszkańców w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020	43
Wykres 2 Przyrost naturalny ludności w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020	45
Wykres 3 Saldo migracji w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020.....	46
Wykres 4 Saldo migracji ogółem w 2020 roku – analiza porównawcza	48
Wykres 5 Podział ludności wg ekonomicznych grup wieku w 2020 r w gminie Czerniewice	50
Wykres 6 Liczba mieszkańców w gminie Czerniewice w latach 2020-2030 – prognoza	52
Wykres 7 Liczba ludności – analiza porównawcza wg stanu faktycznego na rok 2020 oraz prognozy na rok 2030	53
Wykres 8 Budynki mieszkalne w 2020 roku w gminach – analiza porównawcza	54
Wykres 9 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2019	65
Wykres 10 Bezrobotni zarejestrowani z obszaru gminy Czerniewice z podziałem na płeć w latach 2011 – 2020	69
Wykres 11 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %) w latach 2011 - 2020 – analiza porównawcza	71
Wykres 12 Aktywność zawodowa mieszkańców gminy Czerniewice w latach 2011 – 2020	73
Wykres 13 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w gminie Czerniewice	74
Wykres 14 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców - analiza porównawcza, rok 2020	75
Wykres 15 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020	77
Wykres 16 Rozkład podmiotów gospodarki narodowej według klasy wielkości (stan na dzień 31.12.2020 r.)	79
Wykres 17 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon – analiza porównawcza	81
Wykres 18 Poziom aktywizacji gospodarczej w latach 2011 - 2020 w gminie Czerniewice.....	82
Wykres 19 Struktura dochodów i wydatków gminy Czerniewice w latach 2016 – 2020	86
Wykres 20 Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020	86
Wykres 21 Dochody w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2018 – 2020 - analiza porównawcza	88
Wykres 22 Wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2018 – 2020 - analiza porównawcza.....	88
Wykres 23 Dochody i wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca w 2020 roku - analiza porównawcza	89
Wykres 24 Struktura dochodów w gminie Czerniewice w latach 2018- 2020	90

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Położenie gminy Czerniewice w powiecie tomaszowskim	9
Rysunek 2 Formy ochrony przyrody w gminie Czerniewice.....	18
Rysunek 3 Mapa obszaru LGD Stowarzyszenie Dolina Pilicy	26
Rysunek 4 Obszar Aktywnej Integracji	134
Rysunek 5 Obszar Zielonej Gospodarki	135

SPIS FOTOGRAFII

Fotografia 1 Miejscowość Czerniewice – droga S8	9
Fotografia 2 Stawy w Lipiu.....	13
Fotografia 3 Grobla w Chociwiu.....	14
Fotografia 4 Miejscowość Czerniewice - centrum.....	28
Fotografia 5 Miejscowość Krzemienica.....	29
Fotografia 6 Miejscowość Czerniewice.....	30
Fotografia 7 Miejscowość Czerniewice.....	30
Fotografia 8 Węzeł na drodze ekspresowej S8	34
Fotografia 9 Farma fotowoltaiczna w gminie Czerniewice	37
Fotografia 10 Kościół w Krzemienicy	41
Fotografia 11 Boisko w Czerniewicach.....	58
Fotografia 12 Plac zabaw i skate park na terenie Miejsca Spotkań i Rekreacji w Czerniewicach	58
Fotografia 13 Budynki w centrum integracji mieszkańców – Miejsce Spotkań i Rekreacji.....	59
Fotografia 14 Komputery zakupione w ramach projektu „Zdalna szkoła”	62
Fotografia 15 Pola w gminie Czerniewice.....	84
Fotografia 16 Kościół w Czerniewicach	93
Fotografia 17 Park Podworski w Chociwiu.....	94
Fotografia 18 Miejsce Spotkań i Rekreacji w Czerniewicach.....	105

1. Wstęp

Strategia Rozwoju Gminy Czerniewice jest formalnym dokumentem, który określa strategiczne kierunki rozwoju gminy na lata 2021 - 2030. Jest ona komplementarna z innymi regulacjami planistyczno-strategicznymi, obowiązującymi w gminie, w województwie łódzkim. Dokument będzie nadrzędny względem dokumentów sektorowych dotyczących obszaru gminy Czerniewice, jednocześnie będzie spójny z dokumentami wyższego rzędu - *Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030+*, a także *Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030*. Strategia będzie wyznaczała ramy dla planów i programów powstających w gminie podczas jej obowiązywania. *Strategia Rozwoju Gminy Czerniewice na lata 2021 - 2030* została opracowana na podstawie aktualnych dokumentów planistycznych, sprawozdań oraz danych statystycznych. Diagnoza strategiczna została uzupełniona o analizę ankiet wypełnionych przez mieszkańców. Ważnym źródłem informacji było spotkanie konsultacyjne. Podstawowym dokumentem prawnym określającym zadania gminy, na którym opierano się podczas przygotowywania strategii, jest ustawa z dnia 15 lipca 2020 r o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw oraz ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Ponadto, w trakcie prac nad strategią przeanalizowano poniższe akty prawne pod kątem powiązania z celami i kierunkami rozwoju opisanymi w strategii:

- ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- ustawę z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami,
- ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska,
- ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- ustawę z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym,
- ustawę z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji.

Prace nad strategią rozpoczęto w październiku 2021 roku, kiedy to Rada Gminy Czerniewice podjęła decyzję o przystąpieniu do opracowywania dokumentu. Proces tworzenia strategii poprzedzono analizą sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, którą pogłębiano podczas warsztatów strategicznych oraz badania ankietowego. Na tej podstawie wyznaczono obszary problemowe, z których wynikają cele strategiczne. Te z kolei zostały podzielone na cele operacyjne, a dla nich wyznaczono zadania i działania, których realizacja wpłynie na osiągnięcie postawionych celów. Powstały w ten sposób projekt dokumentu strategicznego udostępniono mieszkańcom z prośbą o zapoznanie się i przekazanie uwag. Ostateczny dokument uwzględnia opinie mieszkańców gminy.

Prace nad strategią gminy Czerniewice toczyły się z uwzględnieniem następujących zasad:

- zasada koncentracji na realnych siłach gminy Czerniewice – strategia powinna zmierzać do wszechstronnego wykorzystania unikalnych zasobów lokalnych, w szczególności historycznych, przyrodniczych, a także kapitału ludzkiego oraz cennych odmienności. Dlatego zawartość celów strategicznych to przede wszystkim pomysły na wykorzystanie atutów

lokalnych, na które zarówno Urząd Gminy w Czerniewicach, jak i sami mieszkańcy mają największy wpływ;

- zasada koncentracji na zagadnieniach najistotniejszych dla przyszłości – przyjęto, że każdy potencjalny cel strategiczny powinien być rozpatrywany w kontekście jego doniosłości dla przyszłości gminy. Dokonano zatem selekcji i wyodrębniono cele o najwyższym priorytecie;
- zasada koncentracji tematycznej – *Strategia Rozwoju Gminy Czerniewice na lata 2021 – 2030* będzie koncentrowała się na niewielu, ale najważniejszych zagadnieniach z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego. Ta swojego rodzaju wybiórczość zapobiega stworzeniu dokumentu, który będzie obejmował wszystkie cele, a faktyczna realizacja następuje tylko w niewielu przypadkach.

Realizacja zadań określonych w Strategii przypada na okres programowania Unii Europejskiej i zawiera się w latach 2021 – 2030. Rezultaty i oddziaływania niektórych zadań, szczególnie tych rozpoczętych w latach 2018 – 2027 obejmą także następny okres programowania.

To właśnie te gminy oraz pozostałe gminy powiatu tomaszowskiego zostały wykorzystane do analizy porównawczej w dalszej części strategii.

Mapa 2 Położenie gminy Czerniewice na mapie województwa łódzkiego w przybliżeniu

MAPA ADMINISTRACYJNA
WOJEWÓDZTWA
ŁÓDZKIEGO

- granice województw
- granice powiatów
- granice gmin
- granice miast w gminach miejsko-wiejskich
- ŁÓDŹ** stolica województwa
- SKIERNIEWICE** miasta na prawach powiatu
- WIELUŃ** siedziby powiatów ziemskich
- siedziby gmin miejskich i miejsko-wiejskich
- Czerniewice** siedziby gmin wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_%C5%82%C3%B3dzkie

Rysunek 1 Położenie gminy Czerniewice w powiecie tomaszowskim

Źródło: www.osp.org.pl

Obszar gminy Czerniewice, jest dobrze skomunikowany z otoczeniem. Układ sieci drogowej na terenie gminy tworzą drogi publiczne: krajowa, wojewódzka, drogi powiatowe i gminne oraz drogi wewnętrzne.

Droga krajowa nr 8 klasy S (ekspresowa) relacji Wrocław - Warszawa (na odcinku Wrocław - Ostrów Mazowiecka stanowi część trasy międzynarodowej E67), zapewnia połączenie z miastami powiatowymi Tomaszów Mazowiecki na południu oraz Rawa Mazowiecka w kierunku północnym.

Fotografia 1 Miejscowość Czerniewice – droga S8

Źródło: Fotografia własna

2.1.2. Powierzchnia

Gmina Czerniewice obejmuje obszar 128 km², czyli 12,4% powierzchni powiatu tomaszowskiego. Sieć osadniczą tworzy 30 sołectw: Annopol Duży (Annopol Mały), Annów, Chociw, Chociwek, Czerniewice (Zagóry, Józefów), Czerniewice (Oś. Skarpa), Dąbrówka, Gaj, Krzemienica, Lechów, Lipie, Mała Wola (Dzielnica), Nowa Strzemeszna, Nowe Studzianki, Paulinów, Podkonice Duże, Podkonice Miejskie, Podkońska Wola (Podkonice Małe), Stanisławów Lipski, Stanisławów Studziński, Strzemeszna, Strzemeszna Pierwsza, Studzianki, Teodozjów, Turobów, Wale, Wielka Wola, Wólka Jagielczyńska, Zubki Duże, Zubki Małe.

2.1.3. Ludność

Na dzień 31 grudnia 2020 roku gminę Czerniewice zamieszkiwało 5 020 osób. Zarejestrowano więcej mężczyzn niż kobiet, różnica wyniosła 18 osób. Liczba osób zamieszkujących gminę w porównaniu z rokiem 2010 zmniejszyła się o 171 osób. W gminie dominuje ludność w wieku produkcyjnym obejmując 60,6% społeczeństwa, niekorzystnym zjawiskiem jest zauważalny na przestrzeni badanych lat ciągły wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym osiągający 19,7% społeczeństwa i stopniowy spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym osiągający pułap 19,4% w roku 2017. Na uwagę zasługuje fakt, iż w roku 2020 odnotowano niewielki bo sięgający 0,3% wzrost ilości osób w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do roku 2017.

Tabela 1 Ilość mieszkańców w wybranych miejscowościach

Miejscowości z największą liczbą mieszkańców	Miejscowości z najmniejszą liczbą mieszkańców
– Czerniewice – 962 mieszkańców;	– Annopol Mały – 19 mieszkańców;
– Chociw – 556 mieszkańców;	– Dzielnica – 38 mieszkańców;
– Wielka Wola 251 mieszkańców	– Gaj – 38 mieszkańców

Źródło: Raport o stanie gminy Czerniewice za rok 2020

2.1.4. Środowisko przyrodnicze

Gleby i struktura gruntów

Na terenie gminy Czerniewice gleby wykształcone są na utworach plejstoceniowych i holoceniowych, czyli na glinach, piaskach i mułach. Największą przydatnością rolniczą charakteryzują się gleby brunatne, wytworzone na glinach i piaskach. Gleby brunatne charakteryzują się dobrymi właściwościami chemicznymi i fizycznymi. Stanowią one III klasę bonitacyjną i występują w okolicach wsi Czerniewice, Wielka Wola, Lechów, Dąbrówka, Chociw. Ponadto dużą przydatnością dla rolnictwa charakteryzują się gleby IV klasy bonitacyjnej, do których należą gleby bielcowe i pseudobielcowe.

Występują one na znacznym obszarze gminy. Z kolei mady rzeczne stanowią niewielki procent gleb gminy, występują one jedynie w dolinach rzek.

Gleby klas bonitacyjnych III – IV występują w pasie od miejscowości Chociw do Krzemienicy. Najbardziej wartościowe gleby występują w rejonie Czerniewic, Wielkiej Woli, Lechowa, Dąbrówki i Chociwia. Gleby należące do klas niższych tj. V, VI i VIz stanowią prawie 70 % powierzchni ogólnej użytków ornyczych. Łąki na gruntach organicznych występują w dolinie rzeki Krzemionki i innych mniejszych cieków.

Surowce mineralne

W granicach gminy Czerniewice występuje kilkanaście udokumentowanych złóż kopalin pospolitych o zasobach bilansowych.

W granicach gminy udokumentowano dotychczas kilkanaście złóż kopalin pospolitych o zasobach bilansowych. Siedem złóż należy do złóż kruszywa naturalnego. Złoża surowców ceramiki budowlanej występują w czwartorzędowych kompleksach litologicznych - glinach zwałowych. W złożach rejonu Chociwia kopalinę stanowi piaszczysta glina zwałowa, załęgająca w postaci pokładu z niewielkimi przewarstwieniami piaszczystymi oraz głazami. Stropowe części złóż stanowi kopalina o zwiększonym udziale frakcji piaszczystych, a glina załęgająca w spągu zawiera większą ilość frakcji ilastych oraz okruszków marglu. Średnia miąższość gliny zwałonej dla złóż rejonu Chociwia waha się od 4,3 m do 4,8 m. Stanowi ona surowiec do produkcji cegły budowlanej pełnej. W rejonie Chociwia udokumentowane były trzy złoża gliny zwałowej: „Chociw”, „Chociw II” i „Chociw III”. Są to złoża o niewielkiej powierzchni. Zasoby złoża „Chociw II” i „Chociw III” zostały całkowicie wyeksploatowane, a koncesje straciły swoją ważność. Zasoby geologiczne bilansowe złoża „Chociw” wynoszą 21 tys. ton i w całości zostały uznane za zasoby przemysłowe, tzn. takie, które mogą być przedmiotem ekonomicznie uzasadnionej eksploatacji. Zasoby bilansowe złoża „Chociw III” wynoszą 21 tys. ton. Pozostałe złoża surowców naturalnych występujące na terenie gminy (według „Bilansu zasobu kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31 XII 2014 r), to złoża gliny w miejscowości Lipie (9 złóż). Eksploatowane tu były gliny zwałowe wykorzystywane do ceramiki budowlanej. Złoża te nie są już eksploatowane. Teren został zrekultywowany i obecnie jest zagospodarowany rolniczo.

Zasoby wodne

Wody powierzchniowe

Pod względem hydrograficznym obszar gminy położony jest w dorzeczu Wisły, w obrębie zlewni II rzędu rzek Bzury i Pilicy, dwóch lewobrzeżnych dopływów Wisły. Gminę odwadnia rzeka Krzemionka – największy dopływ rzeki Rawki, prawobrzeżny dopływ Bzury, Rękawka – dopływ rzeki Krzemionki oraz rzeka Luboczanka (południowa część gminy).

Na terenie gminy funkcjonuje kilka zbiorników wodnych, część z nich to stawy hodowlane.

Fotografia 2 Stawy w Lipiu

Źródło: Fotografia własna

Gmina Czerniewice znajduje się poza zasięgiem obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi. Obszar gminy znajduje się w zasięgu następujących Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP) (nazewnictwo wg geoportalu KZGW):

- RW200017272629 – Krzemionka – obejmuje większą część gminy, w zasadzie całą jej północną oraz środkową część (wraz z sołectwem Czerniewice), status JCWP – naturalna, zmiany hydromorficzne – nie dotyczy, aktualny stan lub potencjał – dobry, ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – niezagrożona, monitorowana;
- RW 200017272649 – Rylka – obejmuje niewielką część północno zachodniej części gminy (miejscowość Chociw), status JCWP – naturalna, zmiany hydromorficzne – nie dotyczy, aktualny stan lub potencjał – zły, ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – zagrożona, monitorowana;
- RW200017254729 – Gać Spalska – obejmuje zachodnie rubieże gminy wzdłuż granicy gminy Lubochnia, status JCWP – naturalna, zmiany hydromorficzne – nie dotyczy, aktualny stan lub potencjał – zły, ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – zagrożona, monitorowana;
- RW200017254769 – Luboczanka – obejmuje praktycznie całą południową część gminy Czerniewice, status JCWP – naturalna, zmiany hydromorficzne – nie dotyczy, aktualny stan lub potencjał – zły, ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – zagrożona, niemonitorowana;
- RW2000172547569 – Olszówka – zlewnia ww. JCWP obejmuje swym zasięgiem najmniejszą powierzchnię gminy Czerniewice – południowy skrawek gminy na granicy z gminą Inowłódz i Rzeczyca, status JCWP – naturalna, zmiany hydromorficzne – nie dotyczy, aktualny stan

lub potencjał – zły, ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – zagrożona, niemonitorowana.

Zgodnie z ewidencją wód i urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów prowadzoną przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie część ww. cieków stanowi urządzenia melioracji szczegółowych tj. rowy melioracyjne.

Gruntów zmeliorowanych na terenie gminy jest relatywnie niewiele, są zlokalizowane w środkowej części gminy w obrębie Lipie przy rzece Krzemionce.

Fotografia 3 Grobla w Chociwii

Źródło: Fotografia własna

Wody podziemne

Wody podziemne na terenie gminy eksploatowane są z utworów czwartorzędu i jury. Czwartorzędowy poziom wodonośny związany jest z obszarami występowania piasków i żwirów wodnolodowcowych. Miąższość tych utworów wynosi od 2 do 60 m. Udział warstw wodonośnych w profilu pionowym jest różny, waha się od 0 do około 15%. Miąższość utworów wodonośnych w czwartorzędzie dochodzi do 15 m. W jurze górnej (Zbiornik Koluszki - Tomaszów – 404), wapiennej i marglistej, miejscami piaskowcowej, występują wody szczelinowe, rzadziej porowo-szczelinowe. Źródłem zaopatrzenia w wodę dla potrzeb pitno-gospodarczych jest pierwszy poziom wodonośny, który na omawianym obszarze tworzą utwory czwartorzędowe i jurajskie. Cała gmina leży w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych –404 Zbiornik Koluszki - Tomaszów. Na terenie gminy, w jej północno-zachodniej części występowała w przeszłości strefa wysokiej ochrony (OWO). Obecnie, zgodnie z dokumentacją hydrogeologiczną określającą warunki hydrogeologiczne w związku z ustanawianiem obszarów ochronnych Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 404 Zbiornik Koluszki-Tomaszów (Lublin, styczeń 2014 r., Przedsiębiorstwo Geologiczne POLGEOL SA, Zakład w Lublinie), zatwierdzoną decyzją Ministra Środowiska Nr DGKhg-4731-48/7023/10257/13/AK z dnia 12.03.2014 r., obszar

ochronny ww. zbiornika podzielono na dwa podobszary: podobszar A oraz podobszar B. Fragment gminy Czerniewice znajduje się w zasięgu podobszaru B. W ramach podobszaru B obszaru ochronnego Głównego Zbiornika Wód Podziemnych obowiązują zakazy:

- składowania lub przechowywania odpadów promieniotwórczych,
- lokalizowania podziemnych składowisk odpadów komunalnych, niebezpiecznych oraz innych niż niebezpieczne i obojętne,
- lokalizowania składowisk odpadów komunalnych, niebezpiecznych, innych niż niebezpieczne i obojętne oraz zakaz rozbudowy istniejących składowisk,
- rolniczego wykorzystania ścieków,
- stosowania komunalnych osadów ściekowych,
- stosowania środków ochrony roślin, innych niż dopuszczone do stosowania w strefach ochronnych ujęć wody – ustawa z dn. 18.12.2003 r. o ochronie roślin,
- rekultywacji terenów zdegradowanych i pogórnicych odpadami zagrażającymi jakości wód podziemnych,
- budowania przydomowych oczyszczalni ścieków i rozsączania ścieków do gruntu w rejonach aglomeracji zwartej zabudowy miejskiej i wiejskiej.

W granicach podobszaru B zaleca się:

- wyposażenie obszaru zwartej zabudowy (nie będących ustanowionymi aglomeracjami) w systemy kanalizacji zbiorczej dla ścieków komunalnych zakończone oczyszczalniami ścieków,
- intensyfikację programu szkolenia rolników w zakresie stosowania dobrych praktyk rolniczych w użytkowaniu i przechowywaniu nawozów, zwłaszcza naturalnych nawozów w postaci płynnej
- systematyczną kontrolę stanu i funkcjonowania przydomowej gospodarki ściekowej oraz rygorystyczne egzekwowanie wymogów prawnych w tym zakresie, kontrola przestrzegania regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie gminy.

Występowanie poziomów wody gruntowej związane jest z ukształtowaniem powierzchni oraz przepuszczalnością utworów powierzchniowych. Najpłycej woda występuje na terenach den dolinnych około 1 m p.p.t. Następne poziomy występują na głębokości od 2,0 do 4,0 m od powierzchni terenu.

Obszar gminy znajduje się w zasięgu Jednolitych Części Wód Podziemnych (JCWPd) (nazewnictwo wg geoportalu KZGW):

- PLGW200063 – obejmuje swym zasięgiem całą północną część gminy, ocena stanu chemicznego – dobry, ocena stanu ilościowego – dobry, ocena stanu – dobry, cel dla stanu chemicznego – dobry stan chemiczny, cel dla stanu ilościowego – dobry stan ilościowy, ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – niezagrażona;
- PLGW200073 – obejmuje swym zasięgiem południową część gminy, ocena stanu chemicznego – dobry, ocena stanu ilościowego – dobry, ocena stanu – dobry, cel dla stanu chemicznego – dobry stan chemiczny, cel dla stanu ilościowego – dobry stan ilościowy, ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – niezagrażona.

Granica pomiędzy ww. JCWPd przebiega równoleżnikowo na południe od miejscowości Czerniewice.

Lasy i zadrzewienia

Gmina Czerniewice jest położona na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Łodzi (Nadleśnictwo Spała, Nadleśnictwo Skierniewice). Według danych GUS, lasy na terenie Gminy Czerniewice na koniec 2019 r. zajmowały powierzchnię 3744 ha, z czego 2787 ha stanowi lasy publiczne, a tylko 5 ha stanowi własność Gminy. Lesistość Gminy kształtuje się zatem na poziomie 29,2%. Obszary leśne koncentrują się w południowej części gminy. Kompleks leśny, który jest najbardziej wysunięty na południe pełni rolę lasu ochronnego i znajduje się w 10 – cio km strefie od granic administracyjnych miasta Tomaszowa Mazowieckiego. Lasy w południowej części gminy w całości znajdują się w otulinie Spalskiego Parku Krajobrazowego, która chroni obszar parku przed działaniem szkodliwych czynników zewnętrznych. Jest to obszar, który w 90% porośnięty jest lasami. Na tym terenie dominują lasy sosnowe w średnich klasach wieku, które rosną na siedliskach borów suchych, świeżych i mieszanych.

Ważną rolę w rolniczym krajobrazie Gminy pełnią zadrzewienia. Największe znaczenie zadrzewień polega na pełnieniu różnorodnych funkcji ochronnych, mikroklimatycznych, biocenotycznych, produkcyjnych i rekreacyjnych. Funkcje klimatyczne wyrażają się przede wszystkim wpływem zadrzewień na hamowanie prędkości wiatru średnio o 20%, co powoduje zmniejszenie intensywności parowania glebowego oraz przyczynia się do lokalnego łagodzenia ekstremalnych warunków klimatycznych. Silnie rozbudowany system korzeniowy drzew i krzewów przeciwdziała rozmywaniu gleby oraz chroni przed erozją wietrzną i wodną, czyli zwiewaniem cząstek gleby z pól i spływu powierzchniowego wody. Innym elementem ważnej, ochronnej funkcji systemu korzeniowego drzew jest ograniczenie przemieszczania się zanieczyszczeń z jednych pól na inne oraz do wód. Obecność tych zanieczyszczeń na polach uprawnych jest następstwem stosowania nawozów mineralnych oraz pestycydów. Takie strefy buforowe mogą być zakładane wzdłuż cieków i oczek wodnych oraz jako między łąkami. Mogą stanowić również granicę między intensywnie uprawianym polem, a wartościowym siedliskiem przyrodniczym, np. łąką. Zadrzewienia są środowiskiem życia dla wielu gatunków zwierząt kręgowych i bezkręgowych, w tym zwierząt pożytecznych, jak np. owady zapylające, ptaki owadożerne. W miejscach takich liczniejsze są także mikroorganizmy glebowe, a wśród nich grzyby i nicienie - pasożyty stonki, która, przepoczwarcza się i zimuje w glebie. Zadrzewienia są siedliskiem zagnieżdżania się pożytecznych ptaków, prowadzących walkę ze szkodnikami roślin i chwastami. Dla kuropatw, bażantów i zajęcy są doskonałą remizą, szczególnie z obfitym podszyciem krzewów. Drapieżne ssaki i ptaki znajdują wśród pól schronienie i ograniczają rozmnażanie się gryzoni, głównie mysz i nornic. Drzewa i krzewy stanowią również ochronę przed spalinami i hałasem. Wielkie znaczenie ma rola estetyczna i rekreacyjna zadrzewień, ponieważ urozmaica monotony krajobraz pól uprawnych oraz wpływa korzystnie na rozwój turystyki.

Fauna i flora

Wg geobotanicznego podziału Polski dokonanego przez W. Szaferę obszar gminy Czerniewice zaliczany jest do prowincji Niżowo-Wyżynnej, Środkowoeuropejskiej, działu Bałtyckiego, podpodziału Pasa Wyżyn Środkowych. Środowisko przyrodnicze na analizowanym obszarze nie zostało znacząco przekształcone, ponieważ brak tu przemysłu i uciążliwych usług. Gmina posiada typowo rolniczy

charakter, w krajobrazie dominują pola uprawne, którym towarzyszą zbiorowiska chwastów takich jak: ostrożeń polny, perz właściwy, skrzyp polny, mięta polna, kąkol, ostróżeczka polna, groszek bulwiasty, jaskier polny, mak polny, krwawnik i inne. W miejscach przekształconych przez człowieka rozwija się roślinność ruderalna z dużym udziałem gatunków obcych na danym terenie (antropofitów). Prawie 1/3 powierzchni Gminy zajmuje zwarty obszar lasów i gruntów leśnych. Ich uzupełnienie stanowią liczne zadrzewienia śródpolne (nie będące lasami) oraz zadrzewienia towarzyszące dolinom rzecznych. Dopelnieniem tej struktury jest zieleń ogrodów przydomowych oraz zieleń urządzona parków, cmentarzy, ogrodów działkowych. Najbardziej naturalnymi skupiskami flory w Gminie są: zwarty kompleks leśny w południowej części Gminy oraz siedlisko łąkowe w dolinie rzeki Krzemionki.

Nad górną Luboczanką spotyka się rzadkie płaty borów bagiennych chronionych w ramach Dyrektywy Siedliskowej. Zlokalizowane są tutaj także fragmenty nadrzecznych łągów, bagiennych olsów oraz borów świerkowych. Niewielką powierzchnię zajmują lasy liściaste – głównie kwaśne dąbrowy. Na terenie otuliny parku występuje bogata awifauna, licząca około 90 gatunków łąkowych. Spośród nich najrzadsze - to: bocian czarny, dzięcioł średni, samotnik, żuraw, cietrzew, lelek, dzięcioł czarny. Występuje tu także ważne zgrupowanie ssaków takich jak: sarna, dzik, jeleń, lis, kuna leśna oraz nietoperze: mopek i borowiec wielki. Występujące tu rośliny chronione to: paprotka zwyczajna, konwalia majowa, kalina koralowa, naparstnica zwyczajna, kruszyna pospolita. Na północnych skrajach otuliny parku w okolicach wsi Gaj i Mała Wola dominuje mozaika siedlisk ekotonowych na granicy polno – leśnej i terenów źródłiskowych górnej Luboczanki. Występują tutaj siedliska łąk wilgotnych i kwiatnych łąk świeżych. Na skrajach lasów mają stanowiska łąkowe: ortolany, lerki, gąsioriki i jarzębatki (gatunki ptaków o znaczeniu wspólnotowym).

Lasy w południowej części otuliny Spalskiego Parku Krajobrazowego w granicach Gminy – to lasy ochronne, wyznaczone w oparciu o ich bliskie sąsiedztwo w stosunku do terenów przemysłowych Tomaszowa Mazowieckiego oraz położenie na terenach podmokłych i skrajnie suchych - takich jak: suche bory chrobotkowe. Ich wartości przyrodnicze są tożsame z charakterystyką otuliny Spalskiego Parku Krajobrazowego. Stosuje się na nich podwyższone rygory ochronne w postaci ograniczania wstępu, ograniczania intensywnego pozyskania i zrywki na terenach higrofilnych i suchych, podwyższenia wieku rębności, ograniczenia wielkości zrębów. Wschodni fragment ww. kompleksu leśnego zajmuje „Ptasia Góra” – teren chroniący naturalny układ śródlądowych wydm. Duże znaczenie ma tu rozległość terenu zajmowanego przez wydmy oraz ich niezmienny przez eksploatację charakter. Teren porośnięty jest lasem sosnowym w wieku około 50-60 lat na siedlisku boru świeżego. Gniazduje tutaj lelek oraz dzięcioł czarny – gatunki o znaczeniu wspólnotowym z Dyrektywy Ptasiej.

W dolinie rzeki Krzemionki – na obszarze, który może zostać zalany przez projektowany zbiornik małej retencji „Zagóry” – znajdują się siedliska - nadrzeczne łągi – szczególnie chronione w ramach Dyrektywy Siedliskowej. Siedliska łągów, generalnie związane z warunkami powolnego przepływu wód, wykazują silne zróżnicowanie, uwarunkowane przede wszystkim zmiennością lokalnych warunków wodnych. W dolinie Krzemionki dominuje łąg olszowo-jesionowy z drzewostanem zdominowanym przez olszę czarną *Alnus glutinosa*, której towarzyszy domieszka jesionu. W warstwie krzewów występuje porzeczek czarna, leszczyna pospolita, trzmielina zwyczajna, bez czarna i inne.

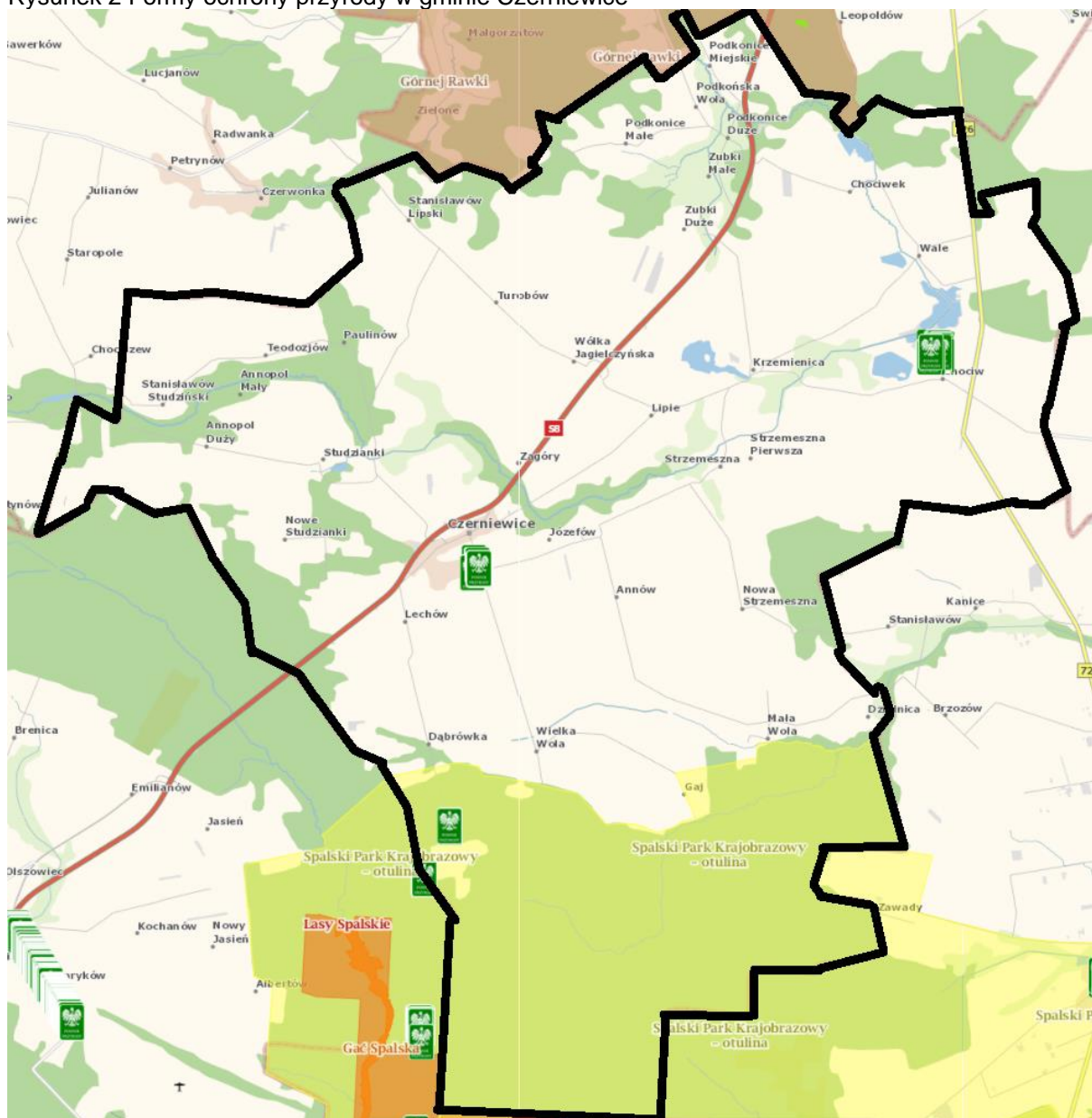
Warstwa runa jest bujna i zwarta; tworzą ją gatunki: pokrzywa, podagrycznik pospolity, gajowiec żółty, kostrzewa olbrzymia, czyściec leśny, gwiazdnica gajowa, przytulia czepna, kuklik pospolity.

FORMY OCHRONY PRZYRODY

W gminie Czerniewice:

- nie występują obszary objęte prawną ochroną przyrodniczą,
- obiekty objęte prawną ochroną przyrodniczą stanowi 116 pomników przyrody w pięciu lokalizacjach.

Rysunek 2 Formy ochrony przyrody w gminie Czerniewice

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Tereny cenne przyrodniczo

Południowa część gminy leży w obrębie otuliny zewnętrznej Spalskiego Parku Krajobrazowego, utworzonego w celu ochrony szczególnych wartości przyrodniczych, krajobrazowych i historyczno-kulturowych środkowego odcinka Pilicy. Całkowita powierzchnia parku wynosi 13 110 ha, a jego otuliny odpowiednio: wewnętrznej – 1 544 ha i zewnętrznej 22 590 ha.

Status prawny Parku określa rozporządzenie nr 4/95 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 5 października 1995 r. w sprawie utworzenia Spalskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Piotrkowskiego Nr 15, poz. 113).

Ww. akt prawny nadal zachowuje moc z wyjątkiem przepisów niezgodnych z obecnie obowiązującą ustawą o ochronie przyrody. Niezależnie od tego, zakazy obowiązujące na terenie parku krajobrazowego nie dotyczą otuliny, natomiast przy analizie wpływu działań inwestycyjnych w otulinie bada się ich oddziaływanie na walory przyrodnicze parku.

ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Zagrożenie powodziowe

Zgodnie z obowiązującymi obecnie przepisami i na podstawie mapy zagrożenia powodziowego, sporządzonej przez Prezesa Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, zawierającej m.in. granice zasięgu wód o prawdopodobieństwie wystąpienia $p=1\%$ (tj. średnio raz na 100 lat) oraz $p=10\%$ (tj. średnio raz na 10 lat) teren gminy Czerniewice zlokalizowany jest poza obszarami szczególnego zagrożenia powodzią.

Nie występują tutaj również tereny narażone na osuwanie się mas ziemnych, niemniej w miejscowościach Podkonice Miejskie i Duże, Strzemeszna, Józefów, Annopol Mały, Annopol Duży oraz Teodozjów, Stanisławów Studziński istniejąca zabudowa została zlokalizowana w relatywnie niewielkiej odległości od istniejących cieków (Rękawka i Krzemionka).

Zagrożenie atmosfery i wynikająca z tego degradacja klimatu lokalnego

Ochrona powietrza atmosferycznego przed zanieczyszczeniami odgrywa istotną rolę w jakości życia społeczeństwa. Stan powietrza zależy od ilości i wielkości źródeł emisji, jak również od ilości ładunków napływających z terenów sąsiednich. Powietrze atmosferyczne i klimat lokalny pozostają pod degradującym wpływem lokalnych palenisk domowych, przemysłu, transportu i komunikacji. Ze względu na rolniczy charakter gminy (brak większych obiektów przemysłowych), najbardziej uciążliwymi, szczególnie w okresie zimy są średnie i małe źródła emisji, które ze względu na warunki odprowadzania zanieczyszczeń do atmosfery oraz ich lokalizację w istotny sposób wpływają na jakość powietrza gminy. Źródła „niskiej emisji” to przede wszystkim paleniska domowe. Ich szczególna uciążliwość związana jest z liczebnością źródeł, zlokalizowanych blisko siebie, z niskimi gatunkami opałów stosowanych w paleniskach oraz faktem częstego spalania w nich różnego rodzaju odpadów. Lokalizacja źródeł „niskiej emisji” zanieczyszczeń do atmosfery związana jest z terenami zabudowanymi poszczególnych wsi. Poprawa tego stanu możliwa jest poprzez zmianę sposobu ich ogrzewania

na gazowe lub inne paliwo ekologiczne. W przypadku niskiej emisji jest brak monitoringu, inwentaryzacji źródeł i wielkości emisji oraz danych o rodzaju i ilości stosowanych paliw.

Istotnym źródłem emisji zanieczyszczeń do atmosfery jest transport, wytwarzający m.in. tlenki węgla, węglowodory aromatyczne alifatyczne, związki ołowiu i tlenki azotu. Emisja ta wraz z postępującym zwiększaniem się liczby pojazdów wykazuje tendencję wzrostową. Rozmieszczenie przestrzenne tego rodzaju emisji w gminie jest ściśle związane z rozmieszczeniem obciążeń transportowych dróg, proporcjonalnie do ich rangi w krajowej sieci drogowej. Emisję komunikacyjną charakteryzuje nierównomierność występowania zależna od natężenia ruchu. Źródłem zanieczyszczeń liniowych w gminie Czerniewice jest przede wszystkim droga ekspresowa S8, w mniejszym stopniu droga wojewódzka nr 726. Jednym ze sposobów na zmniejszenie uciążliwości emisji pochodzącej z transportu jest m.in. poprawa stanu technicznego dróg. Brak jest danych dotyczących wielkości emisji substancji szkodliwych do atmosfery pochodzących z transportu.

Stopień zanieczyszczenia atmosfery na terenie gminy kształtowany jest nie tylko przez źródła emisji tam zlokalizowane; duże znaczenie ma także emisja napływowa. Ważną rolę w jej przenoszeniu odgrywają czynniki meteorologiczne i topograficzne. Dodatkowym źródłem zanieczyszczenia mogą być zanieczyszczenia allochtoniczne, napływające spoza terenu gminy wynikające z relatywnie bliskiego sąsiedztwa Tomaszowa Mazowieckiego i Rawy Mazowieckiej.

Zanieczyszczenia wód powierzchniowych

Spośród rzek przepływających przez teren gminy Czerniewice badaniom monitoringowym stanu czystości podlega rzeki Krzemionka i Luboczanka.

Źródłami zanieczyszczenia wód powierzchniowych są m.in. zanieczyszczenia spłukiwane przez opady atmosferyczne z całej gminy, z obszarów rolnych i leśnych oraz zanieczyszczenia wytwarzane przez środki transportu i spłukiwane z powierzchni dróg.

Na podstawie Raportu o stanie środowiska w 2017 r. wody rzeki Luboczanki zostały zbadane w punkcie pomiarowo-kontrolnym zlokalizowanym poza granicami gminy (punkt Luboczanka - Lubocz).

Rzeka Luboczanka charakteryzuje się umiarkowanym stanem ekologicznym, jej stan chemiczny został oceniony jako mniej niż dobry. Rzeka spełnia natomiast wymagania dodatkowe dla wszystkich obszarów chronionych jednolitych części wód powierzchniowych.

Wody rzeki Krzemionki w 2017 r. nie były badane.

Zanieczyszczenia wód podziemnych

Monitoring wód podziemnych odbywa się w oparciu o sieć otworów pomiarowych. Zgodnie z klasyfikacją wód podziemnych w punktach pomiarowych sieci krajowej monitoringu zwykłych wód podziemnych w 2016 r. przeprowadzoną na podstawie badań pomiarowych m.in. w dwóch punktach na terenie powiatu tomaszowskiego (w miejscowości Lubochenek) można uznać, że wody podziemne są II klasy jakości. W klasyfikacji regionalnej pomiary przeprowadzane są m.in. w pięciu punktach na terenie powiatu: w miejscowości Spała, Bukowiec Nowy i Tomaszów Maz. – I klasa jakości wód podziemnych, w Turobowie i Wąwalu – II klasa.

Zagrożenia jakości wód podziemnych wynikają przede wszystkim z charakteru zagospodarowania terenu, jego właściwości fizyko-chemicznych, a także charakteru ognisk zanieczyszczeń. Zagrożenia wód podziemnych stanowią mogą odpady w postaci stałej, jak i płynnej. Głównym ogniskiem zanieczyszczeń wód podziemnych są ogniska typu rolniczego i tereny zabudowy wiejskiej. Wiąże się to z faktem, iż cała gmina nie posiada kanalizacji sanitarnej. Powszechnym sposobem pozbywania się ścieków na terenach zabudowanych jest odprowadzenie ich na własne pola, jako nawóz organiczny. W ten sposób do wód podziemnych wprowadzane są podwyższone ilości amoniaku, chlorków, sodu, potasu, azotanów i azotynów. Wśród ognisk rolniczych dodatkową groźbę stanowi chemizacja rolnictwa (stosowanie nawozów mineralnych i pestycydów).

Zagrożenia pokrywy glebowej i roślinnej

Degradacja pokrywy glebowo-roślinnej terenu związana jest przede wszystkim z rozwojem terenów zainwestowanych. Degradacja powierzchni ziemi związana z zanieczyszczeniem gleb występuje w pobliżu tras komunikacyjnych. Następuje tu kumulacja w glebie toksycznych związków chemicznych pochodzących ze spalin oraz pyłów ścieranych opon i nawierzchni.

Wzrost ruchu komunikacyjnego – samochodowego powoduje wzrost zanieczyszczeń (spaliny, gazy, pyły), które trafiają bezpośrednio (na skutek emisji) do gruntu, natomiast w szacie roślinnej porastającej strefę zanieczyszczeń następuje kumulacja związków chemicznych (organicznych i metalicznych: kadmu, niklu, miedzi i cynku – szkodliwych dla człowieka). Niebezpieczne są również kolizje drogowe z udziałem pojazdów transportujących substancje niebezpieczne, które powodują lokalne zagrożenia dla środowiska glebowego przez skażenia substancjami ropopochodnymi, kwasami i innymi. Największa kumulacja zanieczyszczeń następuje w sąsiedztwie drogi krajowej – drogi ekspresowej S8 i drogi wojewódzkiej nr 726.

Występowanie wzmożonej erozji podłoża glebowego na terenach o funkcji rolniczej powoduje zubożanie gleb w składniki mineralne oraz niszczenie ich struktury. Stosowanie nawozów sztucznych w celu podniesienia ich wartości produkcyjnej prowadzi do zakwaszenia lub zwapnienia gruntów.

Zmiany powierzchni ziemi mogą być również wywołane wszelkimi pracami ziemnymi, w tym powierzchniową eksploatacją surowców oraz różnymi zabiegami technicznymi, np. melioracjami.

Pokrywa glebowa narażona jest także na degradację poprzez skutki powstawania tzw. dzikich wysypisk oraz często wskutek nieprzestrzegania zasad BHP właścicieli gospodarstw (potencjalne wycieki substancji szkodliwych). Na terenie gminy Czerniewice nie prowadzono badań dotyczących odczynu Ph gleb.

2.1.5. Rys historyczny¹

Najstarsze ślady osadnictwa w rejonie Czerniewic pochodzą sprzed około 10 tys. lat przed naszą erą. W IV w. p.n.e., w okresie młodszej epoki kamienia, na terenie obecnych wsi Zubki Duże

---

1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czerniewice

i Wielka Wola osiedliły się grupy ludności, zaliczane do tzw. kultury pucharów lejkowatych. Nazwa kultury pochodzi od charakterystycznego kształtu formy naczynia z brzuścem baniastym i szeroko rozchylonym kołnierzem, które ta ludność wyrabiała. Zajmowano się głównie hodowlą, łowiectwem i rybołówstwem, ale także uprawiano zboże, znano radło, do którego zaprzęgano bydło jako siłę pociągową. Ludność tej kultury zajmowała się również eksploatacją krzemienia.

Pierwsze wzmianki pisane na temat Czerniewic pochodzą z 1396 roku, kiedy to właścicielem wsi Czerniewice był Andrzej Rzeszotko herbu Łabędź, syn Mieclawa z Konecka, który polecił budowę kościoła św. Andrzeja. Andrzej Rzeszotko dokonał przed 1413 rokiem fundacji na rzecz tego kościoła, który do tego czasu nie miał praw parafialnych. Kolejnym wymienianym z nazwiska właścicielem Czerniewic był Stefan Rudzki herbu Wąż (ok. 1609 roku), w drugiej połowie XVII wieku – Aleksander Feliks Lipski herbu Łada, a pod koniec XVII wieku Antoni Turski, który sprzedał dobra Czerniewice Stanisławowi Lipskiemu herbu Grabie. Do początków XX wieku ziemie gminy Czerniewice wielokrotnie zmieniały swych właścicieli. Pozostały po nich do dziś dość dobrze zachowane zespoły dworsko-parkowe.

Czerniewice były narażone na wielokrotne przemarsze wojsk i walki zbrojne. Do najgroźniejszej bitwy doszło 24 sierpnia 1656 roku pod Strzemeszną. Wówczas Stefan Czarniecki na gościńcu wiodącym z Czerniewic do wsi Lipie stoczył bitwę z wojskiem szwedzkim. W wyniku walk spalone zostały wsie Czerniewice oraz Lipie i Strzemeszna. Ważną dla kultury tej ziemi datą był rok 1773, w którym z polecenia Komisji Edukacji Narodowej została założona szkoła parafialna. W 1820 roku powstała w Czerniewicach pierwsza szkoła elementarna. W 1841 roku, ówczesny dziedzic Jan Wojciech Lechowski założył w Czerniewicach przy kościele dom szpitalny, schronienie dla starców i kalek. W czasie walk narodowowyzwoleńczych w XIX wieku gmina była miejscem przemarszu i potyczek oddziałów powstańczych z wojskami carskimi. Po upadku powstania styczniowego w 1867 roku reaktywowano gminę w Czerniewicach oraz utworzono sąd gminny III okręgu, w którym sądzono sprawy z terenu gmin Czerniewice, Lubochnia, Rzeczyca i Budziszewice. W czasie I wojny światowej wieś Czerniewice została zajęta przez Niemców, którzy zatrzymali się tu na dłuższy czas, kwaterując m.in. w kościele i powodując jego znaczne zniszczenie. W okresie międzywojennym w skład gminy wchodziły 23 wsie, 8 kolonii, 5 osad młynarskich oraz 7 majątków ziemskich.

W czasie drugiej wojny światowej wielu mieszkańców gminy Czerniewice straciło życie w obozach zagłady, a także w masowych rozstrzeleniach osób podejrzewanych o konspirację. Na mocy wydanego przez PKWN dekretu z 6 września 1944 r. o reformie rolnej majątek Czerniewice i inne majątki w gminie Czerniewice zostały rozparcelowane. Po drugiej wojnie światowej powrócono do starych granic gmin i powiatów. W wyniku kolejnej reorganizacji na podstawie rozporządzenia z 24 lutego 1954 r. władze utworzyły kolejne jednostki urzędowe. Od 1955 r. na terenie obecnej gminy Czerniewice zaczęły funkcjonować Gromadzkie Rady Narodowe: Czerniewice, Krzemienica, Podkonice Duże, Teodozjów i Wielka Wola. W 1958 r. zlikwidowano GRN Teodozjów, natomiast w 1959 r. Podkonice Duże i Wielką Wolę. Od 1960 r. nadal działające GRN: Czerniewice i Krzemienica przejęły obowiązki i w większości teren działania zlikwidowanych GRN. Funkcjonowały one do końca 1972 r. Na mocy ustawy o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych 1 stycznia 1973 r. powołano Gminę Czerniewice.

W 1975 r. decyzją władz utworzono nowe województwa, likwidując powiaty. Gmina Czerniewice weszła w skład województwa piotrkowskiego. W 1990 r. uchwalono ustawę o samorządzie terytorialnym. Na czele gminy znów stanął wójt. 1 stycznia 1999 r. nastąpiła kolejna reforma administracyjna, zlikwidowano województwo piotrkowskie i powołano powiaty. Gmina Czerniewice znalazła się w powiecie tomaszowskim w województwie łódzkim.

2.1.6. Rys kulturowy, powiązania funkcjonalne

Działalność kulturalną na terenie Gminy prowadzi między innymi **Gminne Centrum Kultury, Rekreacji i Biblioteki Publicznej w Czerniewicach**, które powstało 1 stycznia 2021 roku z połączenia Gminnego Ośrodka Kultury i Gminnej Biblioteki Publicznej w jedną instytucję kultury. Proces ten rozpoczęto w czerwcu 2019 roku, kiedy Rada Gminy Czerniewice podjęła uchwałę intencyjną. W dalszej kolejności wystąpiono o opinie do Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Łodzi i Krajowej Rady Bibliotecznej, których pozytywne stanowisko było podstawą do udzielenia zgody przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w lipcu 2020 roku. Ostatnim krokiem było podjęcie przez Radę Gminy Czerniewice uchwały o połączeniu². Do celów działalności GCKRiBP zaliczyć można³:

- wypromowanie wizerunku GCKRiBP jako instytucji ważnej dla Gminy i regionu oraz całego kraju,
- stworzenie oferty programowej GCKRiBP elastycznej i otwartej na nowe inicjatywy i trendy kulturowe w oparciu o dotychczasowe doświadczenia i diagnozę potrzeb kulturalnych,
- zwiększenie atrakcyjności, jakości i dostępności oferty GCKRiBP poprzez rozwijanie współpracy w partnerstwach,
- wykreowanie wizerunku GCKRiBP jako instytucji posiadającej kadrę otwartą na rozwój,
- popularyzację książki i czytelnictwa,
- zróżnicowanie źródeł finansowania na realizację zamierzeń programowych,
- ochrona i podtrzymanie wartości dziedzictwa kulturowego w aspekcie folkloru wiejskiego i tradycji kulinarnej regionu.

Mieszkańcy gminy mogą uczestniczyć w organizowanych przez GCKRiBP różnorodnych sekcjach, klubach, wystawach, imprezach i wydarzeniach kulturalnych. Przy Gminnym Centrum Kultury, Rekreacji i Biblioteki Publicznej w Czerniewicach działają następujące grupy i zespoły:

- Świetlica Środowiskowa w Podkonicach Dużych,
- Ludowy Zespół Wokalny – „Czerniewiczanie”,

O działalność kulturalną w gminie dbają również **Koła Gospodyń Wiejskich**, którego członkinie aktywnie uczestniczą w wydarzeniach związanych z kulturą, odbywających się na terenie gminy oraz powiatu. Program działalności KGW skupia się głównie na zwiększaniu uczestnictwa mieszkańców wsi

² <http://czerniewice.pl/pl/dla-mieszkanca/instytucje-gminne/gminne-centrum-kultury-rekreacji-i-biblioteka-publiczna/historia>

³ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych

w kulturze oraz kultywowaniu folkloru i sztuki ludowej. Koła Gospodyń Wiejskich współpracują z ochotniczymi strażami pożarnymi, organami samorządu terytorialnego oraz instytucjami obsługującymi wieś i rolnictwo. Członkowie kół reprezentują gminę Czerniewice podczas różnorodnych wydarzeń organizowanych na terenie powiatu tomaszowskiego. Należą do nich m.in:

- Powiatowe ostatki w Rokicinach,
- Powiatowy konkurs pisanki i palmy wielkanocnej w Będkowie,
- Święto miodobrania w Żelechlinku,
- Sobótki w Tomaszowie Mazowieckim,
- Powiatowy konkurs ubijania masła w Lubochni,
- Święto ziemniaka w Brzustowie,
- Kiszzenie kapusty w Budziszewicach,
- Darcie pierza w Rzeczycy,
- Dożynki prezydenckie w Spale.

Oprócz tego, duży udział w rozwoju kultury i rozwoju społecznym gminy ma działające od dziesięciu lat **Stowarzyszenie „Dolina Krzemionki”**. Jego celem jest prowadzenie działalności m.in. w zakresie: wspomaganie integracji i aktywizacji społeczności lokalnej, kultury, oświaty, nauki, edukacji wychowania oraz wypoczynku dzieci i młodzieży, inicjowanie i realizacja zadań na rzecz rozwoju lokalnego i poprawy życia mieszkańców, kultywowanie tradycji, kultury, folkloru i sztuki ludowej, czy szerzenie sztuki kulinarnej.

Upowszechnianiem wiedzy i kultury w gminie Czerniewice zajmuje się ponadto, działająca w strukturach GCKRiBP – biblioteka. **Biblioteka** zajmuje się rozpoznawaniem, rozwijaniem oraz zaspokajaniem potrzeb czytelniczych i informacyjnych, edukacją i przygotowaniem małych dzieci do wczesnych kontaktów z książką i biblioteką, pomocą w rozwijaniu umiejętności samokształcenia uczniów i studentów, a także ochroną i zachowaniem zbiorów dla przyszłych pokoleń. Biblioteka organizuje również wystawy, spotkania autorskie, konkursy literackie i lekcje biblioteczne.

Od 2015 roku mieszkańcy mogą przeczytać o tym, co dzieje się w Gminie w lokalnej **Gazecie Samorządowej „Wieści znad Krzemionki”**. W wydanych numerach znajduje się dużo informacji na temat działalności władz, lokalnych instytucji i odbytych wydarzeniach.

Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe to wszystkie podmioty, które nie są organami lub jednostkami podległymi administracji publicznej (rządowej i samorządowej) oraz których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku. Do roli organizacji pozarządowych można zaliczyć: budowę kapitału społecznego przez tworzenie sieci powiązań międzyludzkich, mobilizacja grup społecznych i jednostek do większej aktywności „obywatelskiej, politycznej, kulturalnej, artystycznej czy religijnej”. Oprócz wspomnianych, ważną rolę omawianych instytucji jest dostawa usług nieopłacalnych z punktu widzenia sektora prywatnego oraz takich, których nie jest w stanie, z racji braku odpowiednich narzędzi, dostarczyć państwo. Zadaniem takich grup jest między innymi zapewnienie dóbr i usług w dążeniu do poprawy warunków ekologicznych, opieki zdrowotnej, przeciwdziałanie łamaniu praw człowieka, a także walka z głodem.

Na obszarze gminy Czerniewice funkcjonują organizacje pozarządowe, które działają na rzecz społeczności lokalnej oraz stanowią ważne zaplecze i potencjał do rozwiązywania problemów społecznych. Do organizacji działających na terenie Gminy należą m.in.:

- Uczniowski Klub Sportowy „PROMYK” Czerniewice,
- Ludowy Klub Sportowy „RELAX”,
- Koła Gospodyń Wiejskich,
- Stowarzyszenie „Dolina Krzemionki”,
- Ochotnicze Straże Pożarne w: Chociwiu, Czerniewicach i Strzemesznie.

Obszary, kierunki i formy realizacji wspólnych zadań i współpracy Gminy z organizacjami pozarządowymi określone zostały, w *Rocznym programie współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami na rok 2020*, zatwierdzonym uchwałą Nr XV/96/2019 Rady Gminy Czerniewice z dnia 27 listopada 2019 roku.

Powiązania funkcjonalne oraz współpraca z innymi jednostkami samorządu terytorialnego

Gmina Czerniewice należy do założonej w 2005 roku **Lokalne Grupy Działania „Stowarzyszenie Dolina Pilicy”**, z siedzibą w Tomaszowie Mazowieckim. Celami jakie stawia sobie LGD jest działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich obejmujących obszary jednostek administracyjnych gmin będących jego członkami, a w szczególności⁴:

- opracowanie Lokalnej Strategii Rozwoju (dalej zwanej LSR) dla obszaru gmin: Aleksandrów, Czerniewice, Inowódz, Lubochnia, Mniszków, Opoczno, Poświętne, Rzeczyca, Sławno, Tomaszów Mazowiecki, Wielgomłyny oraz miast i gmin: Drzewica, Przedbórz, Sulejów, Wolbórz;
- podejmowanie i wspieranie działań na rzecz realizacji LSR;
- promocja obszarów wiejskich położonych w gminach;
- mobilizowanie ludności do brania aktywnego udziału w procesie rozwoju ww. obszarów wiejskich;
- upowszechnianie i wymianę informacji o lokalnych inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich położonych w ww. gminach;
- działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego, w tym ekologii i ochrony środowiska;
- upowszechnianie metod prowadzenia ekologicznego rolnictwa oraz budownictwa i planowania przestrzennego z poszanowaniem zasad ochrony środowiska;
- działania na rzecz budowania i kształtowania świadomości społecznej oraz społeczeństwa obywatelskiego;
- propagowanie wiedzy o Unii Europejskiej, instytucjach unijnych i ich zasadach funkcjonowania, strukturach i prawodawstwie unijnym oraz możliwościach związanych z korzystaniem ze środków unijnych;

---

⁴ Statut Stowarzyszenia Dolina Pilicy, Załącznik do Uchwały WZC nr 6 /2019 z dn. 24.01.2019 r

- inspirowanie i tworzenie form kulturowych sprzyjających całościowemu oglądowi świata i człowieka w duchu humanitaryzmu i poszanowaniu praw i wolności człowieka;
- propagowanie czynnej rekreacji, zdrowego stylu życia w harmonii z rodziną, społeczeństwem i otaczającą przyrodą;
- działania na rzecz propagowania i budowania idei społeczności lokalnej;
- działania zmierzające do pobudzenia i budowania mediów lokalnych;
- rozwój przedsiębiorczości.

Poniżej przedstawiono rysunek reprezentujący gminy obszaru LGD Stowarzyszenie Dolina Pilicy.

Rysunek 3 Mapa obszaru LGD Stowarzyszenie Dolina Pilicy

Źródło: Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2014 – 2020 dla obszaru gmin: Aleksandrów, Czerniewice, Inowłódz, Lubochnia, Mniszków, Opatów, Poświętne, Rzeczyca, Sławno, Tomaszów Mazowiecki, Wielgomłyny oraz obszaru miast i gmin: Przedbórz, Sulejów, Wolbórz, a także gminy i miasta Drzewica

2.2. Zagospodarowanie przestrzenne

Gmina Czerniewice obejmuje obszar 128 km², co stanowi 12,4% ogólnej powierzchni powiatu tomaszowskiego.

POWIĄZANIA INFRASTRUKTURALNE I FUNKCJONALNE

Studium i plany miejscowe – stopień pokrycia obszaru gminy i struktura przeznaczenia terenów

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest dokumentem określającym politykę przestrzenną gminy, koordynującym działania samorządu lokalnego w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym gminy.

Gmina Czerniewice przystąpiła do opracowania zmiany obowiązującego studium na mocy Uchwały LX/317/18 Rady Gminy Czerniewice z dnia 18 października 2018 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czerniewice.

Obszar całej gminy objęty jest miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego zatwierdzonym uchwałą Nr XVII/101/04 Rady Gminy Czerniewice z dnia 20 kwietnia 2004 r., który podlegał punktowym zmianom ze względu na planowane konkretne inwestycje w oparciu o ustalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czerniewice lub jego kolejnych zmian. Poniżej przedstawiono obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

L.p.	Miejscowy plan / zmiana planu	Nr uchwały Rady Gminy Czerniewice
1.	MPZP gminy Czerniewice	XVI/101/04 z dnia 20 kwietnia 2004 r.
2.	zmiana MPZP gminy Czerniewice dotycząca fragmentu wsi Podkonice Duże i Wielka Wola	LVII/264/10 z dnia 14 października 2010 r.
3.	zmiana MPZP gminy Czerniewice, dotycząca fragmentu wsi Chociwek, Czerniewice, Turobów, Zubki Duże	VI/22/11 z dnia 25 lutego 2011 r.
4.	zmiana MPZP gminy Czerniewice dotycząca fragmentu wsi Podkonice Duże	XXII/118/12 z dnia 29 marca 2012 r.
5.	zmiana MPZP gminy Czerniewice dotycząca fragmentu wsi Czerniewice i Studzianki	XXVI/141/12 z 31 lipca 2012 r.
6.	zmiana MPZP gminy Czerniewice dotycząca fragmentu wsi Lipie	XXVI/142/12 z dnia 31 lipca 2012 r.
7.	zmiana MPZP gminy Czerniewice dotycząca fragmentu wsi Podkonice Duże	XXVI/143/12 z dnia 31 lipca 2012 r.
8.	zmiana MPZP gminy Czerniewice dotycząca fragmentu wsi Czerniewice	XXXIII/178/13 z dnia 30 stycznia 2013 r.
9.	zmiana MPZP gminy Czerniewice dotycząca fragmentu wsi Czerniewice	LV/297/14 z dnia 28 maja 2014 r.
10.	zmiana MPZP gminy Czerniewice dotycząca fragmentu wsi Zubki Duże	LVII/305/14 z dnia 10 lipca 2014 r.
11.	zmiana MPZP gminy Czerniewice dla fragmentów sołectw: Studzianki, Krzemienica, Mała Wola i Zubki Duże	X/41/15 z dnia 24 kwietnia 2015 r.
12.	zmiana MPZP gminy Czerniewice dla dwóch wybranych terenów położonych w obrębie Czerniewice	XXIV/101/16 z dnia 22 marca 2016 r.
13.	zmiana MPZP gminy Czerniewice (tekst)	XLII/216/17 z dnia 26 lipca 2017 r.
14.	zmiana MPZP gminy Czerniewice dla wybranych terenów gminy Czerniewice	LI/268/18 z dnia 20 marca 2018 r.
15.	zmiana MPZP gminy Czerniewice dla wybranych terenów gminy Czerniewice	LX/316/18 z dnia 18 października 2018 r.
16.	zmiana MPZP gminy Czerniewice (tekst)	XIII/80/19 z dnia 26 września 2019 r.

Struktura funkcjonalno - osadnicza⁵

Głównym ośrodkiem administracyjnym gminy jest miejscowość Czerniewice.

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej wyróżniają się następujące strefy o odmiennym charakterze:

- doliny Krzemionki, Rękawki i Luboczanki z towarzyszącymi terenami wolnymi od zabudowy, czynnymi przyrodniczo – łąkami, pastwiskami, zbiornikami wodnymi, zadrzewieniami w środkowej i północnej części gminy, stanowiące lokalne korytarze ekologiczne, ułatwiające przewietrzanie gminy,
- tereny o użytkowaniu rolnym z układami osiedleńczymi,
- wielkopowierzchniowe kompleksy leśne wchodzące w skład otuliny Spalskiego Parku Krajobrazowego, w tym lasy należące do Skarbu Państwa, w części posiadające status lasów ochronnych, w południowej części gminy.

Układy przestrzenne terenów osiedleńczych tworzą historycznie ukształtowane formy poszczególnych jednostek osadniczych. Przeważają wsie rzędówki o polach prostopadle bądź skośnie położonych po jednej lub obu stronach drogi. Droga na obszarze zabudowanym pełni rolę ulicy. Charakter zabudowy i formy architektoniczne są różnorodne nawet w bezpośrednim sąsiedztwie. Można stwierdzić wyraźny wzrost udziału budownictwa jednorodzinnego w stosunku do tradycyjnej zabudowy zagrodowej.

Wyróżnia się ulicowy układ przestrzenny wraz z zabudową wsi Czerniewice.

Fotografia 4 Miejscowość Czerniewice - centrum

Źródło: Fotografia własna

Układy przestrzenne złożone (wielodrożnica) tworzą zabudowania wsi Krzemienica i Strzemeszna.

---

⁵ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czerniewice

Fotografia 5 Miejscowość Krzemienica

Źródło: Fotografia własna

Do terenów ukształtowanej zabudowy można zaliczyć osiedle zabudowy jednorodzinnej we wsi Czerniewice. W pozostałych obrębach zabudowa występuje w formie ciągów przydrożnych. Stopień zainwestowania powoduje, że wprowadzanie nowej zabudowy ograniczone jest do zabudowy luk budowlanych. Zabudowie towarzyszą tereny zieleni urządzonej: parki i cmentarze posiadające znaczące walory kulturowo-krajobrazowe.

Istotne elementy przestrzenne w krajobrazie gminy stanowią: droga ekspresowa S8 wraz z trzema węzłami (Czerniewice, Wólka Jagielczyńska, Podkonice), droga wojewódzka nr 726, a także tereny eksploatowanych udokumentowanych złóż kopalin pospolitych usytuowane w środkowej części gminy. Zrealizowane w sąsiedztwie drogi ekspresowej i wojewódzkiej pojedyncze zakłady produkcyjne oraz ok. 100 ha przygotowanych uzbrojonych terenów inwestycyjnych o zróżnicowanych powierzchniach wskazują na rozpoczęte procesy urbanizacyjne i atrakcyjność terenów posiadających dobrą dostępność komunikacyjną.

Obecnie dominującą rolę w systemie osadniczym gminy odgrywa miejscowość Czerniewice – ośrodek usług o znaczeniu lokalnym.

Fotografia 6 Miejscowość Czerniewice

Źródło: Fotografia własna

Fotografia 7 Miejscowość Czerniewice

Źródło: Fotografia własna

W strukturze gminy wyróżniają się także: pod względem wielkości miejscowości: Chociw, Studzianki, Wielka Wola, zespoły Strzemeszna - Strzemeszna Pierwsza, Wólka Jagielczyńska - Turobów - Krzemienica - Lipie oraz posiadające ze względu na sąsiedztwo węzła na drodze ekspresowej bardzo dogodne uwarunkowania komunikacyjne Podkonice Duże.

Terenami predystynowanymi dla lokalizacji funkcji mieszkaniowej i usługowej są przede wszystkim Czerniewice, produkcyjno-usługowej – tereny położone w rejonie węzłów drogi ekspresowej S8,

a dla funkcji rekreacyjnej – agroturystyki: południowa część gminy (otulina SPK) oraz północno-wschodnia część gminy (liczne zabytki, zbiorniki wodne i kompleksy zieleni).

Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji

Pojęcie rehabilitacji dotyczy głównie obszarów wymagających przekształceń, odnowy oraz modernizacji obszarów zabudowanych, na których występują niekorzystne zjawiska w tkance architektonicznej. Dotyczy to zarówno poszczególnych budynków, zespołu budynków jak i obudowy poszczególnych dróg. Na terenie gminy Czerniewice nie występują obszary wymagające przekształceń i rehabilitacji. Obecnie na terenie gminy Czerniewice obszary, które wymagają rekultywacji stanowią 2 wyrobiska po eksploatacji złoża kruszywa naturalnego „Turobów”.

W odniesieniu do pozostałych udokumentowanych złóż w przyszłości po wyczerpaniu ich zasobów oraz po zakończeniu ich eksploatacji wskazane jest podjęcie działań mających na celu rekultywację tych terenów w kierunku rolnym, leśnym lub wodnym w zależności od położenia i charakteru danego terenu. Na terenie gminy Czerniewice nie występują obszary wymagające remediacji.

Obszary zdegradowane

Na terenie gminy Czerniewice nie wskazuje się obszarów zdegradowanych, ze względu na brak występowania tego typu obszarów.

Obszary inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym.

Do najważniejszych inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym w gminie Czerniewice należą:

- zadania z zakresu ochrony środowiska przyrodniczego:
  - likwidacja dzikich składowisk odpadów,
  - termomodernizacja wraz z wymianą źródeł ciepła – zaopatrzenie w energię ciepłą z ekologicznych źródeł (gaz, oleje o niskiej zawartości siarki, energia elektryczna),
  - termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i obiektów zamieszkania zbiorowego,
  - montaż instalacji fotowoltaicznych, pomp ciepła w budynkach użyteczności publicznej,
  - budowa odnawialnych źródeł energii w gminie,
  - rewitalizacja parków i skwerów na terenie gminy,
  - utworzenie Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego „Ptasia Góra”;
- zadania remontowe i inwestycyjne w zakresie utrzymania dróg:
  - budowa, przebudowa, rozbudowa dróg gminnych i powiatowych wraz z infrastrukturą techniczną (wspólnie we współpracy z powiatem tomaszowskim) – m.in.:
    - budowa drogi gminnej Wielka Wola - Dąbrówka,
    - przebudowa drogi gminnej Studzianki - Annopol Duży,
    - przebudowa drogi gminnej Studzianki - Stanisławów Lipski,
  - budowa, modernizacja, przebudowa i rozbudowa chodników oraz poboczy, w szczególności w obszarach wiejskich,

- rozwój infrastruktury rowerowej;
- zadania inwestycyjne z zakresu zaopatrzenia w wodę:
  - rozbudowa sieci wodociągowej,
  - budowa stacji uzdatniania wody w miejscowości Turobów,
  - modernizacja stacji uzdatniania wody w miejscowości Dąbrówka,
  - modernizacja stacji uzdatniania wody w miejscowości Chociw,
- zadania inwestycyjne z zakresu oczyszczania ścieków:
  - rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej (m.in. w Studziankach, Czerniewicach - Annowie, Podkonicach Miejskich, Wielkiej Woli, Czerniewicach i Józefowie) i oczyszczalni/ budowa przydomowych oczyszczalni ścieków;
- zadania inwestycyjne z zakresu gospodarki odpadami:
  - budowa gminnej kompostowni przy istniejącej oczyszczalni ścieków;
  - budowa punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych;
- zadania inwestycyjne z zakresu elektroenergetyki:
  - rozbudowa sieci kablowej,
  - budowa i rozwój systemu oświetlenia ulicznego,
  - modernizacja oświetlenia ulicznego na energooszczędne;
- zadania z zakresu przeciwdziałania powodziom:
  - budowa zbiornika retencyjnego „Zagóry”;
- działania stymulujące rozwój gminy:
- remonty i modernizacja placówek oświaty, a także modernizacja sal dydaktycznych, placów zabaw i pozostałej infrastruktury edukacyjnej,
- modernizacja budynku Urzędu Gminy w Czerniewicach,
- zagospodarowanie istniejących obiektów będących w zasobie gminy na siedziby instytucji kultury,
- modernizacja i doposażenie zaplecza sportowego,
- rozbudowa infrastruktury turystycznej, rozwój i oznakowanie szlaków turystycznych, budowa ścieżek rowerowych i infrastruktury towarzyszącej,
- tworzenie i urządzenie ścieżek przyrodniczo-dydaktycznych w obrębie obszarów cennych przyrodniczo,
- tworzenie miejsc parkingowych, szczególnie przy obiektach użyteczności publicznej i obiektach turystycznych,
- likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych, w tym m.in. zagospodarowanie terenów wokół budynków użyteczności publicznej – przystosowanie otoczenia, podjazdów do potrzeb niepełnosprawnych.

Kolejność i ewentualne uruchamianie inwestycji będzie uwarunkowane możliwościami finansowymi gminy oraz możliwością pozyskania funduszy zewnętrznych.

Obszary inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym

Na terenie gminy Czerniewice nie występują zadania rządowe, służące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym.

Zgodnie z ustaleniami zawartymi w obowiązującym „*Planie zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz planie zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi*” inwestycję celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym w gminie Czerniewice stanowi rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 726 na odcinku Rawa Mazowiecka - Inowódz - Bukowiec Opoczyński oraz Opoczno - Żarnów.

Rewitalizacja

Gmina Czerniewice posiada Program Rewitalizacji Gminy Czerniewice przyjęty uchwałą nr XXXIV/163/16 Rady Gminy Czerniewice z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie przyjęcia Programu Rewitalizacji Gminy Czerniewice. Podstawę do sporządzenia Programu stanowiły w szczególności założenia Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 opracowanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego. Program powstał z uwzględnieniem treści Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 (MR/H 2014-2020/20(2)08/2016) zatwierdzonych przez Ministra Rozwoju (Warszawa, 2 sierpnia 2016).

2.2.1. Infrastruktura techniczna

Infrastrukturą techniczną nazywa się zbiór różnego rodzaju urządzeń i obiektów o charakterze publicznym, niezbędnych do poprawnego funkcjonowania gospodarki narodowej oraz społeczeństwa na określonym terytorium⁶. Stan i poziom nowoczesności infrastruktury warunkują zatem możliwości rozwoju danego obszaru oraz poziom życia społeczeństwa zamieszkującego go. W ramach infrastruktury technicznej wyróżnia się infrastrukturę: transportu, energetyczną, wodnokanalizacyjną, związaną z gospodarką odpadami oraz infrastrukturę łączności.

INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

Układ sieci drogowej na terenie gminy Czerniewice tworzą drogi publiczne: krajowa, wojewódzka, powiatowe i gminne oraz drogi wewnętrzne. Poniżej przedstawiono zestawienie dróg.

Droga krajowa o długości 12,1 km:

- droga krajowa nr 8 klasy S (ekspresowa) relacji Wrocław - Warszawa (na odcinku Wrocław – Ostrów Mazowiecka stanowi część trasy międzynarodowej E67).

---

⁶ „Znaczenie infrastruktury komunalnej dla rozwoju lokalnego i regionalnego – przykład województwa łódzkiego” Katedra Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, Uniwersytet Łódzki, dr Bartosz Bartosiewicz – prezentacja, www.rpo.lodzkie.pl

Fotografia 8 Węzeł na drodze ekspresowej S8

Źródło: Fotografia własna

Droga wojewódzka o długości 5,945 km:

- droga wojewódzka nr 726 klasy G (główna) relacji Rawa Mazowiecka - Inowłódz - Opoczno - Żarnów.

Drogi powiatowe

Drogi powiatowe zapewniają podstawowe powiązania gminy Czerniewice z sąsiednimi gminami. Łączna długość dróg powiatowych w granicach gminy wynosi ok. 40,8 km.

Tabela 2 Drogi powiatowe na terenie gminy Czerniewice

Lp.	Numer drogi	Relacja
1.	4302E	Byliny Nowe - Wólka Jagielczyńska - Chociw - Sierzchowy - Gortatowice - Cielądz
2.	4304E	Żelechlinek - Stanisławów Studziński - Czerniewice
3.	4305E	Czerniewice - Wielka Wola - Królowa Wola
4.	4306E	Czerniewice - Mała Wola - Brzozów – Sadykierz - Sierzchowy - Cielądz - Lesiew
5.	4312E	droga przez wieś Podkonice
6.	4315E	Sokołówka - Lubochnia
7.	4153E	Witoldów - Boguszyce - Podkonice

Źródło: Dane z Urzędu Gminy w Czerniewicach

Drogi gminne

Drogi gminne na terenie gminy Czerniewice zapewniają bezpośrednią obsługę poszczególnych terenów, a także stanowią powiązania z drogami wyższych klas. Łączna długość dróg gminnych wynosi ponad 57 km.

Tabela 3 Drogi gminne na terenie gminy Czerniewice

Lp.	Numer drogi	Relacja	Długość (km)
1.	116101E	Podkonice Miejskie - gr. gm. Rawa Maz. - (Chrusty)	1,0 km
2.	116102E	Podkonice Duże - gr. gm. Rawa Maz. - (Kontrewers)	2,6 km

Lp.	Numer drogi	Relacja	Długość (km)
3.	116103E	Chociwek - dr. woj. nr 726 - (Ossowice)	1,9 km
4.	116104E	Zubki Duże - Krzemienica	2,1 km
5.	116105E	Krzemienica - Wale - dr. woj. nr 726 - gr. gm. Cielądz - (Sanogoszcz)	4,6 km
6.	116106E	Stanisławów Lipski - Studzianki	2,6 km
7.	116107E	Krzemienica - Annów	3,3 km
8.	116108E	Lechów - Dąbrówka	3,5 km
9.	116109E	(Jasień) - gr. Gm. Lubochnia - Suchawa - Wielka Wola - Mała Wola	6,1 km
10.	116110E	Czerniewice - Zagóry - Lipie	3,4 km
11.	116111E	Chociw Łuby - gr. gm. Rzeczyca - (Kanice Nowe)	1,1 km
12.	116112E	Strzemeszna - Strzemeszna Nowa - gr. gm. Rzeczyca (Stanisławów)	3,6 km
13.	116113E	Strzemeszna - Mała Wola - gr. gm. Rzeczyca (Zawady)	4,0 km
14.	116114E	Wale - Chociwek	2,5 km
15.	116115E	Wielka Wola - Strzemeszna	3,1 km
16.	116116E	Podkonice Duże - Chociwek - Krzemienica	4,2 km
17.	116117E	Lechów - dr. kraj. nr 8 - Studzianki - gr. gm. Lubochnia	3,2 km
18.	116511E	(Lesisko) - gr. gm. Żelechlinek - Annopol - Studzianki	4,0 km
19.	116519E	(Czerwonka) - gr. gm. Żelechlinek - Teodozjów	0,8 km
Razem			57,6 km

Źródło: Dane z Urzędu Gminy w Czerniewicach

W zakresie powiązań wewnątrzgminnych sieć drogowa jest wystarczająco gęsta. Wsie mają połączenie ze sobą i z siedzibą gminy.

Stan dróg

Wzrost liczby samochodów osobowych, przeniesienie funkcji transportowej z kolei na samochody ciężarowe o dużym tonażu, zły stan nawierzchni, niewystarczające na wielu odcinkach dróg parametry techniczne powodują, że sieć drogowa wymaga ciągłej modernizacji i rozbudowy.

Na terenie gminy funkcjonują drogi: krajowa, wojewódzka, powiatowe o nawierzchni bitumicznej i gminne o nawierzchni bitumicznej, gruntowej ulepszonej (tłuczeń, żwir) oraz o nawierzchni gruntowej naturalnej. Większość dróg bitumicznych wymaga modernizacji nawierzchni, rozbudowy infrastruktury towarzyszącej (tj. oczyszczenie rowów, budowa kanalizacji deszczowej, ułożenie korytek, wyrównanie poboczy, budowa chodników). Drogi o nawierzchniach ulepszonych i naturalnych wymagają wyrównania nawierzchni, uzupełnienia kruszywami, budowy rowów i przepustów. Stan techniczny wielu dróg gminnych jest zły i wymaga modernizacji. Stanowi ona jedno z pilniejszych zadań, które z uwagi na wysokie koszty inwestycyjne, w dużej mierze uzależnione jest od możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych. Pomimo, iż do zadań własnych gminy należą jedynie drogi gminne, gmina zamierza we współpracy z Powiatem Tomaszowskim poprawić na swoim terenie także stan dróg powiatowych.

Ścieżki rowerowe

W 2019 roku w gminie Czerniewice znajdował się 1 km ścieżek rowerowych⁷.

Komunikacja zbiorowa

W gminie Czerniewice nie ma linii kolejowej, funkcjonuje natomiast komunikacja autobusowa PKS, która zapewnia połączenia autobusowe m.in. z Tomaszowem Mazowieckim, Rawą Mazowiecką, Piotrkowem Trybunalskim, Skierniewicami i Warszawą.

⁷ https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Czerniewice#transport-i-komunikacja

INFRASTRUKTURA ENERGETYCZNA

Energia elektryczna⁸

Sieć elektroenergetyczna na terenie gminy tj. napowietrzne linie średniego napięcia 15 kV, stacje transformatorowo-rozdzielcze 15/0,4kV i zasilane z nich linie niskiego napięcia 0,4/0,23 IV zabezpieczają obecne zapotrzebowanie na energię elektryczną.

Istniejące linie elektroenergetyczne zasilające gminę Czerniewice wyprowadzone są ze stacji 110/15 kV - „Tomaszów 2” – zlokalizowanej przy ul. Włókienniczej w Tomaszowie Mazowieckim oraz „Rawa Mazowiecka” – zlokalizowanej przy ul. Skierniewickiej w Rawie Mazowieckiej. Poszczególne sołectwa zasilane są liniami niskiego napięcia. Źródłem zasilania jest stacja transformatorowa rozdzielcza 110/15 kV.

Funkcjonuje również sieć elektroenergetyczna prowadząca z Rawy Mazowieckiej do Podkonic Dużych. Stan techniczny sieci zasilającej jest dobry. Aktualnie sieć rozdzielcza gminy pokrywa w pełni jej zapotrzebowanie na energię elektryczną, sieć ta zapewnia wymagane, standardowe parametry w zakresie ciągłości dostawy energii elektrycznej.

Oświetlenie uliczne⁹

Na terenie Gminy jest zamontowanych 780 opraw oświetleniowych, są to w większości lampy sodowe (10% to oprawy ledowe). Oświetlają one drogi gminne, powiatowe, parki i skwery. Realizując to zadanie Gmina dba o bezpieczeństwo wszystkich uczestników ruchu drogowego, a przede wszystkim własnych mieszkańców. Wykonano nowy obwód oświetlenia ulicznego w miejscowości Podkonic Duże i Zubki Duże- zainstalowano oświetlenie ledowe.

Ciepłownictwo¹⁰

W gminie Czerniewice nie występuje sieć ciepłownicza. Gospodarstwa domowe korzystają z własnych systemów grzewczych. Budynek mieszkalne jednorodzinne, budynki użyteczności publicznej oraz podmioty gospodarcze zlokalizowane na terenie analizowanej jednostki samorządu terytorialnego ogrzewane są za pomocą indywidualnych kotłowni spalających głównie węgiel, olej opałowy oraz drewno, funkcjonują również piece na pellet, piece gazowe, a także pompy ciepła powietrzne i gruntowe.

Powszechne stosowanie węgla kamiennego wynika z jego dość atrakcyjnej ceny w stosunku do innych paliw oferowanych na rynku oraz wysokiej dostępności na rynku. W większości mieszkańcy posiadają piece CO na paliwa stałe – węgiel i koks. Z uwagi na ochronę środowiska, taka sytuacja nie jest korzystna. Biorąc pod uwagę względy środowiskowe istotne jest, aby w miarę możliwości dokonywano modernizacji kotłowni i przechodzić na paliwa płynne (olej opałowy, gaz). Ze względu na typowo rolniczy charakter obszaru Gminy, znaczne rozproszenie zabudowy oraz stosunkowo niewielkie zapotrzebowanie na ciepło, realizacja przedsięwzięcia związanego z uruchomieniem

⁸ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czerniewice

⁹ Raport o stanie gminy Czerniewice za rok 2020

¹⁰ „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Czerniewice na lata 2016- 2019 z perspektywą na lata 2020-2023” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko

przedsiębiorstwa ciepłowniczego obsługującego mieszkańców, byłaby bardzo kosztowna i najprawdopodobniej ekonomicznie nieuzasadniona.

Zaopatrzenie w gaz

Zapotrzebowanie w gaz w gminie Czerniewice zaspokajane jest głównie dzięki butlom lub zbiornikom, które są napełniane w odpowiednich punktach. Przez północny teren gminy przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia relacji Mory- Piotrków Trybunalski o średnicy DN 400 i ciśnieniu 5,5 MPa. Gazociąg poprowadzony jest z Rawy Mazowieckiej do strefy przemysłowej w Podkonicach Dużych, funkcjonują również 2 przyłącza gazowe. Okoliczne wsie nie posiadają instalacji gazowych.

Odnawialne źródła energii

Na terenie gminy Czerniewice funkcjonuje jedna elektrownia fotowoltaiczna w Studziankach, składająca się z 168 ogniw fotowoltaicznych i zajmująca powierzchnię 269 m². Moc elektrowni to 40 kW. Mieszkańcy gminy coraz częściej korzystają z odnawialnych źródeł energii w celach grzewczych, bądź przygotowania ciepłej wody użytkowej.

Fotografia 9 Farma fotowoltaiczna w gminie Czerniewice

Źródło: Fotografia własna

Na terenie gminy nie ma zlokalizowanych elektrowni wiatrowych.

Gmina dokłada starań, aby jak najwięcej OZE było wykorzystywanych na jej obszarze. Odzwierciedleniem tego są zrealizowane projekty, na które jednostka uzyskała dofinansowanie ze źródeł zewnętrznych:

Tytuł projektu	Źródło dofinansowania	Działania w zakresie OZE
„Wymiana źródeł ciepła na terenie Gminy Czerniewice”	Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014 – 2020 Oś Priorytetowa IV. Gospodarka Niskoemisyjna, Działanie IV.4 Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń	Instalacja m.in.: - 15 szt. kotłów na biomasę, - 17 powietrznych pomp ciepła, - 15gruntowych pomp ciepła;
„Budowa odnawialnych	Regionalny Program Operacyjny Województwa	Montaż urządzeń

Tytuł projektu	Źródło dofinansowania	Działania w zakresie OZE
źródeł energii w Gminie Czerniewice”	Łódzkiego na lata 2014 – 2020 Oś Priorytetowa IV. Gospodarka Niskoemisyjna, Działanie IV.1 Odnawialne źródła energii, Poddziałanie IV.1.2 Odnawialne źródła energii;	fotowoltaicznych – 64 gospodarstwa domowe Montaż urządzeń fotowoltaicznych na 3 obiektach użyteczności publicznej Montaż urządzeń solarnych – 5 gospodarstw domowych Wymiana pieców – 14 gospodarstw domowych
„Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół i Przedszkola w Czerniewicach”	Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014 – 2020 Oś Priorytetowa IV Gospodarka Niskoemisyjna, Działanie IV.2 Termomodernizacja budynków, Poddziałanie IV.2.2 Termomodernizacja budynków Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi	Montaż instalacji fotowoltaicznej, kotły na biomasę
„Termomodernizacja stacji uzdatniania wody w Stanisławowie Studzińskim”	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi	Montaż instalacji fotowoltaicznej
„Termomodernizacja oraz wykorzystanie OZE w ramach zadania pn: Adaptacja budynku na świetlicę wiejską w Wielkiej Woli”	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi	Montaż instalacji fotowoltaicznej i powietrznej pompy ciepła
Stworzenie przyjaznej przestrzeni publicznej w m. Czerniewice z wykorzystaniem zespołu obiektów starej gminnej spółdzielni jako głównego miejsca integracji mieszkańców gminy	Środki własne	Montaż instalacji fotowoltaicznej pompa powietrzna

INFRASTRUKTURA WODNOKANALIZACYJNA

Zgodnie z *Raportem o stanie gminy Czerniewice za rok 2020*: „Na terenie Gminy Czerniewice funkcjonują 4 ujęcia wody i 2 oczyszczalnie ścieków. Ujęcia wody usytuowane są w miejscowościach Chociw, Dąbrówka, Turobów, Stanisławów Studziński. Oczyszczalnie ścieków zlokalizowane są w miejscowości Zagóry i Podkonice Duże.

Zbiorcza sieć wodociągowa ma długość 131,09 km. Wszystkie miejscowości posiadają na swoim terenie sieć wodociągową, podłączonych do niej jest 1565 nieruchomości. Zbiorcza sieć kanalizacyjna ma długość 34,73 km i jest usytuowana w 11 miejscowościach. Podłączonych jest do niej 560 nieruchomości. (...)

W roku 2020 wydano 41 szt. warunków przyłączenia do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Właściciele nieruchomości wykonali 32 nowe przyłącza wodociągowe i 9 nowych przyłączy kanalizacyjnych. (...)

W 2020 roku podpisano 69 umów w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków. W tych miejscowościach, gdzie nie ma sieci kanalizacyjnej gmina własnym beczkowitzem asenizacyjnym realizuje usługi odbioru nieczystości płynnych ze zbiorników

bezodpływowych. Odebrane ścieki komunalne trafiają na stację zlewną zlokalizowaną na oczyszczalni ścieków w Zagórach. W roku sprawozdawczym od mieszkańców z terenu gminy odebrano za pomocą dwóch beczek asenizacyjnych 2.429 m³ ścieków komunalnych. W 2020 roku podpisano 21 umów na odbiór ścieków dowożonych do oczyszczalni ścieków w Zagórach. Nieczystości płynne od mieszkańców gminy Czerniewice mogą również odbierać podmioty posiadające stosowne zezwolenie. Na terenie gminy według stanu na dzień 31.12.2020 r. funkcjonuje 745 zbiorników bezodpływowych oraz 72 przydomowe oczyszczalnie ścieków.”

INFRASTRUKTURA ZWIĄZANA Z GOSPODARKĄ ODPADAMI

Zgodnie z *Raportem o stanie gminy Czerniewice za rok 2020*: „Odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych z terenu Gminy Czerniewice z nieruchomości zamieszkałych w roku 2020 wykonuje firma Eneris Surowce S.A. Oddział w Tomaszowie Maz. na podstawie zawartej umowy w dniu 12.11.2019 roku. Na podstawie złożonych deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi odpady odbierane były z 1381 nieruchomości zamieszkałych przez 4375 mieszkańców. Odpady komunalne odbierane były również z nieruchomości nie zamieszkałych na podstawie indywidualnych umów podpisanych min. przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą, szkoły, parafie itp.”

W 2020 roku z terenu gminy odebrano¹¹:

- odpady komunalne zmieszane w ilości 744,3300 Mg;
- odpady ulegające biodegradacji w ilości 15,6800 Mg;
- inne odpady w ilości 306,3810 Mg.

W roku 2020 Gmina Czerniewice osiągnęła następujące poziomy recyklingu:¹²

- Osiągnięty poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła – 33,07 %
- Osiągnięty poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych – 76,61 %
- Osiągnięty poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania – 28,94 %

Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Czerniewice za 2020 rok podaje, iż w stosunku do lat poprzednich wzrosła ilość odpadów komunalnych zmieszanych oraz zbieranych selektywnie.

---

11 *Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Czerniewice za 2020 rok*
 12 Biuletyn Informacji Publicznej Urzędu Gminy w Czerniewicach <http://bip.ugczerniewice.nv.pl/>

INFRASTRUKTURA ŁĄCZNOŚCI

Gmina posiada dobrze rozwiniętą sieć telefoniczną. Wraz z rozwojem technologicznym, sieć telefonii stacjonarnej traci na znaczeniu na rzecz łączności bezprzewodowej oraz Internetu. Zakłada się, że w najbliższych latach proces ten będzie ulegał pogłębieniu. Na obszarze gminy budowana jest sieć światłowodowa.

2.2.2. Własność nieruchomości

Gmina Czerniewice jest właścicielem wszystkich obiektów użyteczności publicznej, gdzie prowadzi działalność publiczną.

Zdecydowana większość gruntów w gminie stanowi własność prywatną. Własność komunalna to zaledwie 193 ha, czyli około 1,5% powierzchni wszystkich gruntów.

Wśród terenów leśnych dominują grunty stanowiące własność Skarbu Państwa.

2.2.3. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego

Rejestr zabytków nieruchomych wg. stanu na dzień 30.09.2021 r. (www.nid.pl) zawiera następujące obiekty zlokalizowane na obszarze gminy Czerniewice:

Chociw

- park dworski, XVIII/XIX, nr rej.: 375 z 10.11.1986 i z 18.05.1994

Chociwek

- park dworski - łącznie z zespołem stawów, nr rej.: 294 z 31.08.1983 i z 8.06.1995

Czerniewice - zespół kościoła parafialnego, ul. Południowa :

- kościół pw. św. Małgorzaty, drewn., 1423, 2 poł. XVIII, nr rej.: 763 z 27.12.1967
- dzwonnica, drewn., XVIII, nr rej.: 764 z 27.12.1967
- d. cmentarz przy kościele, XV (?) – poł. XIX, nr rej.: A/372 z 19.07.2018
- ogrodzenie, mur., 1880-82, nr rej.: j.w.
- park dworski, nr rej.: 293 z 31.08.1983 i z 6.07.1994

Krzemienica

- kościół par. pw. św. Jakuba Apostoła, 1598, nr rej.: 392-XI-9 z 24.05.1947 oraz 261 z 27.12.196

Fotografia 10 Kościołów w Krzemienicy

Źródło: Fotografia własna

Lipie

- park dworski, nr rej.: 193/P-XI-7 z 26.10.1948

Studzianki

- park dworski, nr rej.: 319 z 30.08.1983

Teodozjów

- olejarnia, drewn., XIX, nr rej.: 389 z 16.05.1988

Wielka Wola

- zespół dworski, poł. XIX, nr rej.: 353 z 26.06.1985 i z 18.05.1994:
- dwór
- kaplica pw. św. Rocha, 1 poł. XIX
- park

W granicach administracyjnych gminy zinwentaryzowano również ponad 100 stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji konserwatorskiej. Ich spis zawiera *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czerniewice*.

Cenny pod względem historyczno-kulturowym jest także układ przestrzenny wsi Strzemeszna (wielodrożnica), który pomimo nie wpisania go do gminnej ewidencji zabytków powinien być zachowany.

2.2.4. Uwarunkowania ochrony środowiska

Ochrona środowiska prowadzona jest w gminie Czerniewice w oparciu o zasady i działania zapisane w poniższych dokumentach:

- *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Czerniewice na lata 2016 – 2019 z perspektywą na lata 2020 – 2023;*

- *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czerniewice;*
- *Plan gospodarki niskoemisyjnej dla gminy Czerniewice na lata 2019 – 2020 z perspektywą do roku 2024;*
- *Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Czerniewice na lata 2016 – 2032.*

Prowadzone są również działania, m.in. w ramach Programu „Czyste Powietrze”, którego celem jest poprawa jakości powietrza oraz zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych poprzez wymianę źródeł ciepła i poprawę efektywności energetycznej budynków mieszkalnych jednorodzinnych.

2.3. Sfera społeczna

2.3.1. Sytuacja demograficzna i społeczna na danym obszarze

Gmina Czerniewice należy do województwa łódzkiego, powiatu tomaszowskiego, zamieszkuje ją 4,2% ludności powiatu, stanowi ona około 12,5% powierzchni powiatu. Gmina Czerniewice pod względem liczby mieszkańców jest jedną z średnich gmin wiejskich powiatu tomaszowskiego.

Zgodnie z danymi GUS, na dzień 31.12.2020 r. liczba ludności faktycznie zamieszkałej na obszarze gminy wyniosła 5 020 osób (ostatnie dostępne dane statystyczne). Zarejestrowano więcej mężczyzn niż kobiet, różnica wyniosła 18 osób. Na przestrzeni badanych lat liczba osób zamieszkujących gminę zmniejszyła się aż o 171 osób. Wśród kobiet odnotowujemy spadek o 50 osób, natomiast wśród mężczyzn o 121 osób. W roku 2020 kobiety stanowiły 49,82% ogółu ludności.

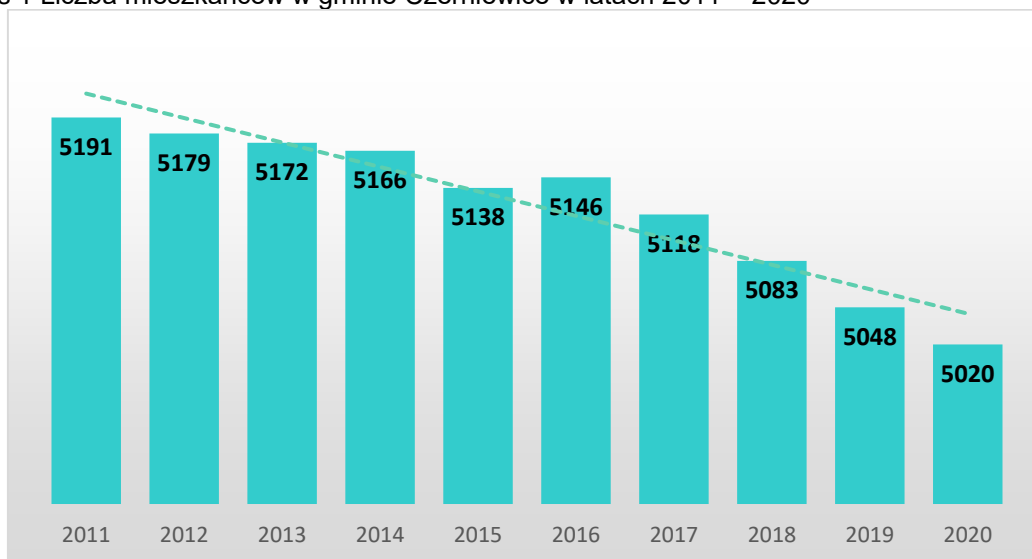
Tabela 4 Ludność faktycznie zamieszkała na obszarze gminy Czerniewice w latach 2011 – 2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	5191	5179	5172	5166	5138	5146	5118	5083	5048	5020
kobiety	2551	2565	2564	2584	2566	2566	2540	2528	2509	2501
mężczyźni	2640	2614	2608	2582	2572	2580	2578	2555	2539	2519

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W analizowanych latach zauważalne są wahania w liczbie mieszkańców gminy. W roku 2011 liczba mieszkańców była najwyższa i wynosiła 5 191 osób. Jednak na przestrzeni badanych lat 2011 – 2020 trend ten jest malejący. W roku 2020 liczba mieszkańców jest najniższa i wynosi 5 020 osób.

Wykres 1 Liczba mieszkańców w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Gmina Czerniewice pod względem ilości mieszkańców klasyfikuje się po środku wśród analizowanych JST, najmniej mieszkańców jest w gminie Budziszewice (2 161 osób) oraz w gminie Będków (3 252 osoby) w powiecie tomaszowskim. Najwięcej mieszkańców wśród gmin wiejskich liczy gmina Tomaszów Mazowiecki (11 251 osób).

Tabela 5 Dynamika liczby ludności w latach 2011 - 2020 - analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat rawski	49 764	49 612	49 577	49 419	49 239	49 081	48 997	48 808	48 592	48 385
Cieladź	4 095	4 084	4 072	4 076	4 049	3 992	3 981	3 979	3 965	3 950
Rawa Mazowiecka	8 685	8 622	8 671	8 666	8 696	8 707	8 750	8 747	8 788	8 793
Powiat tomaszowski	120 907	120 383	119 759	119 273	118 671	118 234	117 852	117 259	116 519	115 735
Tomaszów Mazowiecki gm. miejska	65 834	65 454	64 893	64 513	63 960	63 601	63 238	62 649	61 960	61 338
Będków	3 410	3 374	3 339	3 344	3 323	3 321	3 331	3 313	3 274	3 253
Budziszewice	2 254	2 256	2 253	2 219	2 201	2 193	2 181	2 183	2 149	2 161
Czerniewice	5 191	5 179	5 172	5 166	5 138	5 146	5 118	5 083	5 048	5 020
Inowódz	3 924	3 921	3 900	3 872	3 861	3 828	3 819	3 829	3 825	3 819
Lubochnia	7 451	7 260	7 190	7 199	7 211	7 198	7 162	7 161	7 197	7 123
Rokiciny	6 134	6 193	6 186	6 180	6 167	6 157	6 173	6 159	6 160	6 153
Rzeczyca	4 848	4 811	4 761	4 728	4 717	4 674	4 648	4 641	4 643	4 609
Tomaszów Mazowiecki	10 562	10 651	10 772	10 773	10 845	10 945	11 068	11 182	11 224	11 251
Ujazd	7 907	7 917	7 928	7 906	7 874	7 810	7 783	7 738	7 723	7 706
Żelechlinek	3 392	3 367	3 365	3 373	3 374	3 361	3 331	3 321	3 316	3 302
województwo łódzkie	2 533 681	2 524 651	2 513 093	2 504 136	2 493 603	2 485 323	2 476 315	2 466 322	2 454 779	2 437 970

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W większości analizowanych jednostek terytorialnych w powiecie tomaszowskim odnotowano zmniejszenie się liczby ludności w roku 2020 w stosunku do roku 2011.

Spadek ten w poszczególnych gminach wynosi:

- Gmina miejska Tomaszów Mazowiecki (minus) – 4 496 osób (zmniejszenie o 6,83%);
- Gmina Będków (minus) – 157 osób (zmniejszenie o 4,60%);

- Gmina Budziszewice (minus) – 93 osoby (zmniejszenie o 4,13%);
- Gmina Czerniewice (minus) – 171 osób (zmniejszenie o 3,29%);
- Gmina Inowódz (minus) – 105 osób (zmniejszenie o 2,68%);
- Gmina Lubochnia (minus) – 328 osób (zmniejszenie o 4,40%);
- Gmina Rzeczyca (minus) – 239 osób (zmniejszenie o 4,93%);
- Gmina Ujazd (minus) – 201 osób (zmniejszenie o 2,54%).
- Gmina Żechlinek (minus) – 90 osób (zmniejszenie o 2,65%).

Gminami w powiecie tomaszowskim, które odnotowały wzrost liczby mieszkańców są gminy:

- Gmina Rokiciny (plus) 19 osób (wzrost 0,31%);
- Gmina wiejska Tomaszów Mazowiecki (plus) 689 osób (wzrost 6,52%);

Sytuacja gmin z powiatu rawskiego jest pod tym względem podobna, analizowane gminy odnotowały:

- Gmina Cielądz (minus) – 145 (zmniejszenie o 3,54%);
- Gmina Rawa Mazowiecka (plus) – 108 (zwiększenie o 1,24%).

W tym samym czasie w powiecie tomaszowskim liczba mieszkańców ogółem zmniejszyła się o 5 172 osoby (-4,28%), w powiecie rawskim o 1 379 osób (- 2,77%), a w województwie łódzkim o 95 711 osób (- 3,78%).

Na zmianę liczby mieszkańców wpływ mają wysokość przyrostu naturalnego (różnica między liczbą urodzeń i zgonów) oraz saldo migracji (różnica między napływem ludności na dany teren i odpływem z niego). W latach poddanych analizie (poza rokiem 2011), przyrost naturalny w gminie Czerniewice był ujemny co oznacza, iż liczba urodzeń żywych była niższa od liczby zgonów. Najniższą wartość ujemną odnotowano w roku 2018 oraz w 2020 (-22).

Tabela 6 Przyrost naturalny, urodzenia, zgony na terenie gminy Czerniewice (stan w dniu 31XII)

Ruch naturalny (osoba)	Lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Urodzenia żywe ogółem	59	53	60	61	55	55	42	48	52	48
Urodzenia żywe mężczyźni	29	23	31	25	30	36	24	25	19	24
Urodzenia żywe kobiety	30	30	29	36	25	19	18	23	33	24
Zgony ogółem	58	68	79	68	66	56	63	70	70	70
Zgony mężczyźni	38	41	47	41	33	31	31	37	40	37
Zgony kobiety	20	27	32	27	33	25	32	33	30	33
Przyrost naturalny ogółem	1	-15	-19	-7	-11	-1	-21	-22	-18	-22
Przyrost naturalny mężczyźni	-9	-18	-16	-16	-3	5	-7	-12	-21	-13
Przyrost naturalny kobiety	10	3	-3	9	-8	-6	-14	-10	3	-9

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

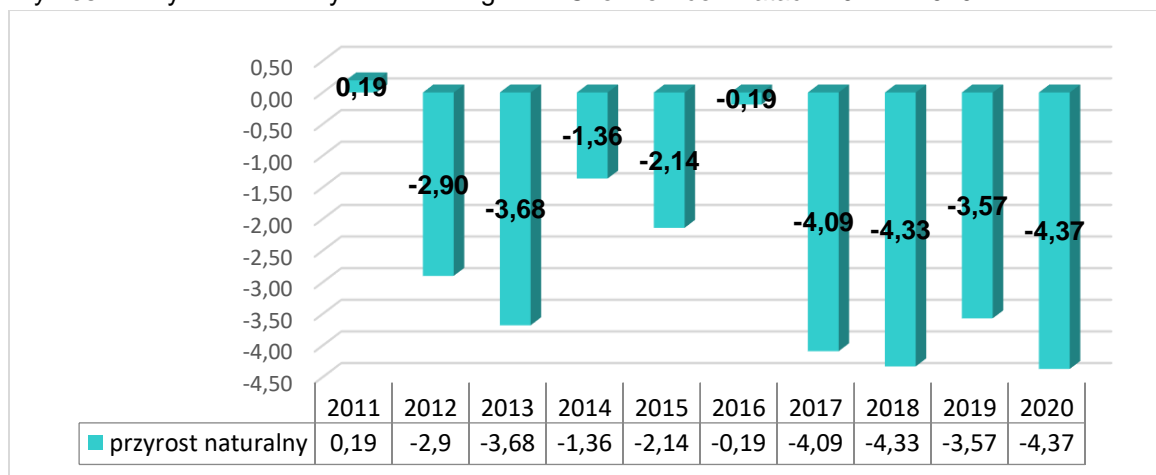
Urodzenia są kluczowym czynnikiem wpływającym na strukturę ludności. Według danych GUS w gminie Czerniewice w 2020 roku odnotowano 48 żywych urodzeń, w tym 24 mężczyzn i 24 kobiety. Na terenie gminy w roku 2020 odnotowano więcej zgonów niż żywych urodzeń (70 osób), zatem przyrost naturalny jest ujemny (- 22 osoby). W poprzednich latach również odnotowano (poza rokiem 2011) ujemny przyrost naturalny. W analizowanych latach przyrost naturalny ogółem wynosi (-135 osób), w tym (-110 mężczyzn) oraz (-25 kobiet). Najniższą wartość wskaźnika na 1000 ludności w gminie została odnotowana w roku 2020 (-4,37).

Tabela 7 Przyrost naturalny, urodzenia, zgony na 1000 ludności na terenie gminy Czerniewice (stan w dniu 31 XII) w latach 2011 – 2020

Na 1000 ludności:	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
urodzenia żywe	11,35	10,24	11,63	11,84	10,69	10,71	8,18	9,44	10,31	9,53
zgony	11,16	13,14	15,32	13,19	12,82	10,91	12,27	13,76	13,88	13,89
przyrost naturalny	0,19	-2,90	-3,68	-1,36	-2,14	-0,19	-4,09	-4,33	-3,57	-4,37

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wykres 2 Przyrost naturalny ludności w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W analizie porównawczej w latach 2011 – 2020 przyrost naturalny, w prawie wszystkich analizowanych JST był przeważnie ujemny. Na tle gmin wyraźnie wyróżniają się dwie gminy, które w ciągu badanych lat sześciokrotnie odnotowały dodatni przyrost naturalny są to gminy wiejskie: Lubochnia i Tomaszów Mazowiecki. Rosnący ujemny przyrost naturalny w województwie łódzkim na przestrzeni badanych lat pokazuje skalę problemu w regionie. W tabeli poniżej kolorem oznaczono wartości dodatnie przyrostu naturalnego - poza gminami Lubochnia i Tomaszów Mazowiecki, a także gminą Cielądz, która trzykrotnie odnotowała wynik dodatni są to sporadyczne przypadki. Ujemny przyrost naturalny w gminie Czerniewice nie jest zatem cechą wyjątkową gminy i dotyczy całego powiatu tomaszowskiego oraz rawskiego, jest również charakterystyczny dla całego województwa łódzkiego.

Tabela 8 Przyrost naturalny w gminach ościennych, powiecie tomaszowskim, rawskim oraz województwie łódzkim w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat rawski	0,82	-1,07	-0,06	-1,13	-2,25	-0,69	-1,12	-1,47	-2,04	-2,74
Cielądz	-0,73	-4,17	0,49	1,23	-4,68	-4,96	-6,02	0,76	-3,52	-4,57
Rawa Mazowiecka	0,12	-3,58	0,58	-3,00	-3,69	-1,38	-2,53	-3,32	-1,83	-4,32
Powiat tomaszowski	-2,37	-2,00	-3,59	-2,57	-3,01	-2,66	-2,65	-3,57	-4,27	-6,91
Tomaszów Mazowiecki gm. miejska	-3,13	-2,85	-4,23	-3,54	-3,66	-3,45	-3,14	-4,86	-5,60	-9,07
Będków	-11,39	-0,29	-5,07	-3,31	-4,21	-3,62	0,00	-4,22	-5,16	-8,29
Budziszewice	-0,89	-3,56	-2,66	-6,71	-9,03	-2,71	0,00	-6,01	-9,25	-2,78
Czerniewice	0,19	-2,90	-3,68	-1,36	-2,14	-0,19	-4,09	-4,33	-3,57	-4,37
Inowódz	-3,55	-7,91	-9,50	-8,48	-4,66	-5,98	-8,10	-3,67	-3,65	-8,65
Lubochnia	2,52	-0,54	0,14	2,79	-1,67	1,39	0,14	-3,36	1,95	-0,69
Rokiciny	-2,13	2,76	-5,67	-3,71	-1,94	-4,22	-3,25	0,48	-3,10	-5,52
Rzeczyca	-3,09	-4,97	-2,30	-1,26	-4,89	0,85	-6,67	-4,31	-3,02	-8,21
Tomaszów Mazowiecki	0,38	1,79	-2,15	-0,46	0,18	0,64	3,19	0,72	-1,52	-1,96
Ujazd	-0,25	0,00	0,88	0,38	-1,65	-4,84	-3,72	-2,19	-5,57	-4,54
Żelechlinek	-5,89	-2,06	-4,46	-0,30	-0,59	-2,97	-5,38	0,00	-0,60	-6,37
województwo łódzkie	-2,70	-2,97	-3,51	-2,80	-3,61	-2,98	-2,98	-3,47	-3,64	-6,09

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Czułym miernikiem zmian sytuacji społeczno-gospodarczej jest migracja. Ludzie osiedlają się na terenach, których perspektywy rozwojowe postrzegają z optymizmem, natomiast spontaniczna emigracja z danego terenu jest zawsze sygnałem zagrożenia zapaścią rozwojową.

Migracje ludności są bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na liczbę i strukturę ludności danego regionu. „Migracjami (lub wędrówkami) ludności nazywamy całokształt przemieszczeń prowadzących do stałej lub okresowej zmiany miejsca zamieszkania osób. Migracje uważa się za najważniejszy przejaw przestrzennej mobilności ludności”.¹³

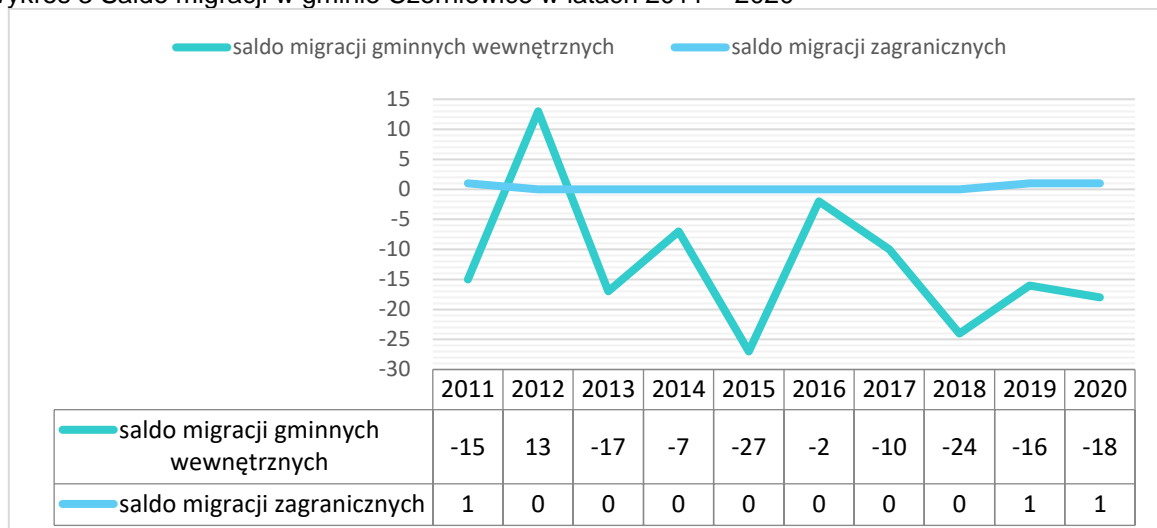
Tabela 9 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020

Migracje na pobyt stały	Lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Zameldowania w ruchu wew. ogółem	30	41	47	40	42	39	45	35	35	17
Zameldowania z zagranicy ogółem	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Zameldowania ogółem	31	41	47	40	42	39	45	35	36	18
Wymeldowania w ruchu wew.	45	28	64	47	69	41	55	59	51	35
Wymeldowania za granicę	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wymeldowania ogółem	45	28	64	47	69	41	55	59	51	35
Saldo migracji ogółem	-14	13	-17	-7	bd*	-2	-10	-24	-15	-17
Saldo migracji wewnętrznych	-15	13	-17	-7	-27	-2	-10	-24	-16	-18
Saldo migracji zagranicznych	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W gminie Czerniewice w 2020 roku saldo migracji (ogółem) odnotowujemy na poziomie (-17) osób. Liczba osób zameldowanych w roku 2020 ogółem to 18 osób, natomiast wymeldowanych to 35 osób. Zmiany miejsca zamieszkania występują głównie w obrębie kraju, regionu. Najwięcej osób wyprowadziło się z terenu gminy w roku 2013, aż 64 osoby. Wymeldowania w ruchu wewnętrznym w gminie w ostatnich latach kształtują się na podobnym poziomie. Według danych GUS saldo migracji zagranicznych kształtuje się od (0) do (+1). W gminie ani jedna osoba w analizowanych latach nie zdecydowała się na wymeldowanie za granicę.

Wykres 3 Saldo migracji w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

13 Definicja zaczerpnięta z „Materiałów dydaktycznych Zakładu Demografii i Gerontologii Społecznej UŁ” www.demografia.uni.lodz.pl

Saldo migracji wewnętrznych w analizowanych latach przyjmowało wartości ujemne (poza rokiem 2012). Największy spadek salda odnotowano w roku 2015 (-27), a zwiększenie w roku 2012 (+13). Należy jednak zauważyć, iż bilans salda migracji wewnętrznych na przestrzeni analizowanych lat jest ujemny i wynosi (-123) mieszkańców. Wartość salda migracji zagranicznych w analizowanym okresie jest dodatnia i wynosi (+3). Wskazane powyżej wartości opisujące ruch migracyjny pokazują, że w ciągu ostatnich lat więcej ludzi zdecydowało się na opuszczenie gminy Czerniewice i zamieszkanie w innym miejscu.

Tabela 10 Saldo migracji ogółem w gminach ościennych, powiecie tomaszowski, rawskim oraz województwie łódzkim w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza

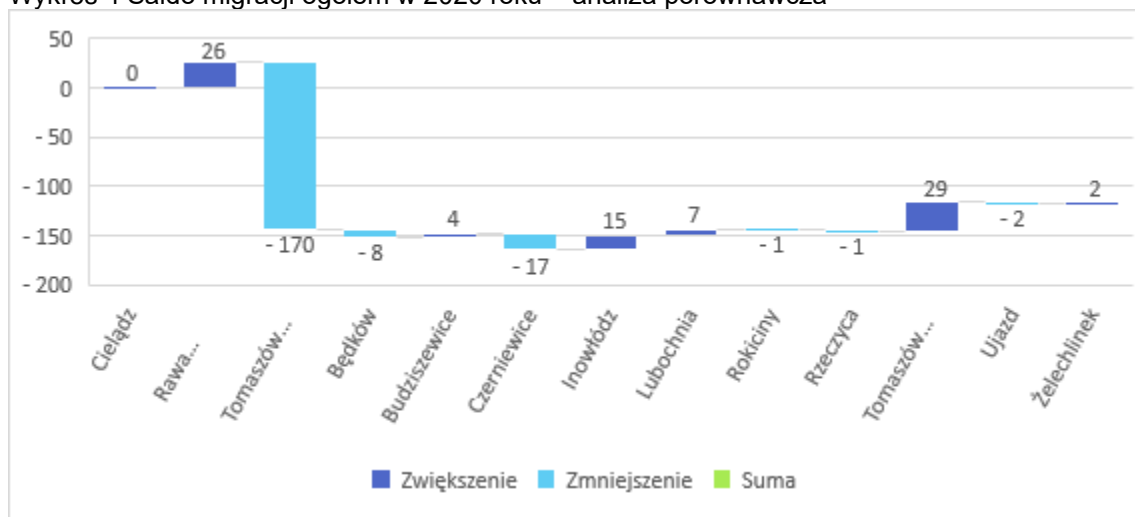
Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat rawski	-117	-84	-83	-68	bd*	-95	-134	-111	-209	-127
Cielądz	0	-1	5	-9	bd*	-17	-4	-3	-4	0
Rawa Mazowiecka	26	4	42	35	bd*	28	40	23	54	26
Powiat tomaszowski	-240	-191	-303	-204	bd*	-129	-157	-180	-290	-142
Tomaszów Mazowiecki gm. miejska	-133	-163	-357	-164	bd*	-123	-189	-232	-349	-170
Będków	0	-19	-19	-2	bd*	-7	4	-11	-10	-8
Budziszewice	-4	3	8	-10	bd*	2	-7	-7	-12	4
Czerniewice	-14	13	-17	-7	bd*	-2	-10	-24	-15	-17
Inowódz	9	20	-2	10	bd*	-11	18	15	8	15
Lubochnia	-198	-159	-66	-65	bd*	-43	-47	24	18	7
Rokiciny	26	49	27	38	bd*	3	27	13	9	-1
Rzeczyca	-13	-17	-19	-13	bd*	-38	-12	-4	7	-1
Tomaszów Mazowiecki	73	98	141	21	bd*	89	63	90	50	29
Ujazd	13	-11	0	-13	bd*	2	-4	-35	15	-2
Żelechlinek	1	-5	1	1	bd*	-1	0	-9	-11	2
województwo łódzkie	-1 891	-1 828	-2 678	-2 045	bd*	-1 417	-1 789	-1 859	-2 510	-1 672

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne), bd* – brak danych

Wskaźnik salda migracji dla powiatu tomaszowskiego i rawskiego oraz województwa, a także badanej gminy miejskiej Tomaszów Mazowiecki nie napawa optymizmem, gdyż w latach poddanych analizie przyjmuje wyłącznie wartości ujemne. Wśród gmin wiejskich kształtuje się różnie, przyjmując wartości od (-198) do (+141). Gminami, w których wskaźnik salda migracji w latach poddanych analizie jest co roku dodatni są gminy wiejskie Rawa Mazowiecka w powiecie rawskim oraz Tomaszów Mazowiecki w powiecie tomaszowskim co oznacza, iż stale zwiększa się liczba mieszkańców osiedlających się w tych gminach.

W roku 2020 wartość wskaźnika salda migracji ogółem w otoczeniu gminy Czerniewice kształtowała się następująco:

Wykres 4 Saldo migracji ogółem w 2020 roku – analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Saldo migracji dla gminy Czerniewice w roku 2020 wyniosło (-17). Dodatkowo saldo migracji odnotowały gminy: Rawa Mazowiecka (+26), Budziszewice (+4), Inowódz (+15), Lubochnia (+7), Tomaszów Mazowiecki (+29) oraz Żelechlinek (+2). Najtrudniejsza sytuacja jest w gminie miejskiej Tomaszów Mazowiecki, gdzie od lat wskaźnik przyjmuje wartości ujemne, w roku 2020 (-170) osób, w ciągu analizowanych lat z gminy wyemigrowało 1 880 osób, które zapewne wybierają inne ościennie gminy do zamieszkania.

Istnieje kilka czynników determinujących ruch migracyjny społeczeństwa, zalicza się do nich:¹⁴

- czynniki demograficzne, takie jak wiek, płeć i stan cywilny
- czynniki pozademograficzne: ekonomiczne, polityczne, etniczne, społeczne i kulturowe.

W strukturze wieku ludności można wyróżnić trzy podstawowe kategorie, które są istotne z punktu widzenia rynku pracy i zasobów siły roboczej:

- ludność w wieku przedprodukcyjnym, tj. w wieku od 0 do 17 lat,
- ludność w wieku produkcyjnym, w tym: kobiety od 18 do 59 lat, a mężczyźni od 15 do 64 lat,
- ludność w wieku poprodukcyjnym, w tym: kobiety od 60 lat i więcej, a mężczyźni od 65 lat i więcej.

Osoby w wieku produkcyjnym dzielimy na dwie kategorie: osoby mobilne oraz osoby niemobilne. Osoby mobilne charakteryzują się gotowością do podjęcia zmian w swoim życiu zawodowym, zmianą pracy, stanowiska pracy, chęcią przekwalifikowania się, nabycia nowych umiejętności. Osoby znajdujące się w przedziale wiekowym produkcyjnym niemobilnym to osoby, które nie wykazują chęci do zmiany pracy, stanowiska pracy, nie są zainteresowane zdobyciem nowych kwalifikacji zawodowych.

W gminie Czerniewice osoby w wieku produkcyjnym mobilnym w 2020 roku stanowiły 62,1% ogółu osób w wieku produkcyjnym.

14 „Materiały dydaktyczne Zakładu Demografii i Gerontologii Społecznej UŁ” ww.demografia.uni.lodz.pl

Tabela 11 Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020

Ludność w wieku:	Lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Przedprodukcyjnym ogółem (17 lat i mniej)	1033	1024	1028	1018	999	1009	994	991	983	987
Produkcyjnym ogółem	3268	3275	3252	3250	3242	3219	3180	3132	3084	3044
Produkcyjnym mobilnym	2044	2048	2036	2048	2029	2010	1979	1957	1918	1893
Produkcyjnym niemobilnym	1224	1227	1216	1202	1213	1209	1201	1175	1166	1151
Poprodukcyjnym ogółem	890	880	892	898	897	918	944	960	981	989
W % ogółem ludność w wieku:										
przedprodukcyjnym	19,9	19,8	19,9	19,7	19,4	19,6	19,4	19,5	19,5	19,7
produkcyjnym	63,0	63,2	62,9	62,9	63,1	62,6	62,1	61,6	61,1	60,6
poprodukcyjnym	17,1	17,0	17,2	17,4	17,5	17,8	18,4	18,9	19,4	19,7

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Z powyższych danych wynika, że w latach 2011- 2020 w gminie Czerniewice obserwujemy:

- spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym o 46 osób;
- spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym o 224 osoby,
- wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym o 99 osób.

W gminie dominuje ludność w wieku produkcyjnym obejmując 60,6% społeczeństwa, niekorzystnym zjawiskiem jest zauważalny na przestrzeni badanych lat ciągły wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym osiągając 19,7% społeczeństwa i stopniowy spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym do 19,7% w roku 2020. Należy jednak zauważyć, iż od roku 2017 wskaźnik ten ma tendencję wzrostową. Zmiany w strukturze wieku ludności (tendencja do zmniejszania się liczby dzieci i młodzieży) dają podstawy do twierdzenia, że proces ten będzie postępował. Problem dotyczy większości gmin województwa łódzkiego. Proporcje ekonomicznych grup wieku w gminach ościennych, powiecie tomaszowskim i rawskim oraz województwie kształtują się następująco:

Tabela 12 Ludność w podziale na lata produkcyjne w 2020 roku – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	ogółem	wiek przedprodukcyjny		wiek produkcyjny		wiek poprodukcyjny	
		liczba	udział %	liczba	udział %	Liczba	udział %
Powiat rawski	48 385	9 088	18,8	28 440	58,8	10 857	22,4
Cielądz	3 950	754	19,1	2 383	60,3	813	20,6
Rawa Mazowiecka	8 793	1 668	19,0	5 374	61,1	1 751	19,9
Powiat tomaszowski	115 735	20 661	17,9	67 371	58,2	27 703	23,9
Tomaszów Mazowiecki gm. miejska	61 338	10 247	16,7	34 830	56,8	16 261	26,5
Będków	3 253	546	16,8	1 969	60,5	738	22,7
Budziszewice	2 161	440	20,4	1 302	60,2	419	19,4
Czerniewice	5 020	987	19,7	3 044	60,6	989	19,7
Inowódz	3 819	590	15,4	2 266	59,3	963	25,2
Lubochnia	7 123	1 525	21,4	4 248	59,6	1 350	19,0
Rokiciny	6 153	1 151	18,7	3 581	58,2	1 421	23,1
Rzeczycza	4 609	805	17,5	2 784	60,4	1 020	22,1
Tomaszów Mazowiecki	11 251	2 242	19,9	6 899	61,3	2 110	18,8
Ujazd	7 706	1 448	18,8	4 569	59,3	1 689	21,9
Żelechlinek	3 302	680	20,6	1 879	56,9	743	22,5
województwo łódzkie	2 437 970	416 152	17,1	1 420 323	58,3	601 495	24,7

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W tabeli powyżej wyłoniono do analizy porównawczej dane wojewódzkie, powiatowe, jednostki samorządu terytorialnego w granicach administracyjnych powiatu tomaszowskiego oraz gminy

graniczące z gminą Czerniewice. Kolorem pomarańczowym zaznaczono wskaźniki o najwyższych, zaś kolorem niebieskim o najniższych wartościach udziału % ludności w danej grupie wieku.

Najwyższy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym odnotowano w gminie wiejskiej Lubochnia tj. 21,4%, natomiast najniższy w gminie Będków 16,8%. Udział % osób w wieku przedprodukcyjnym w województwie łódzkim ogółem wynosi 17,1% powiecie tomaszowskim 17,9%, a w powiecie rawskim 18,8%.

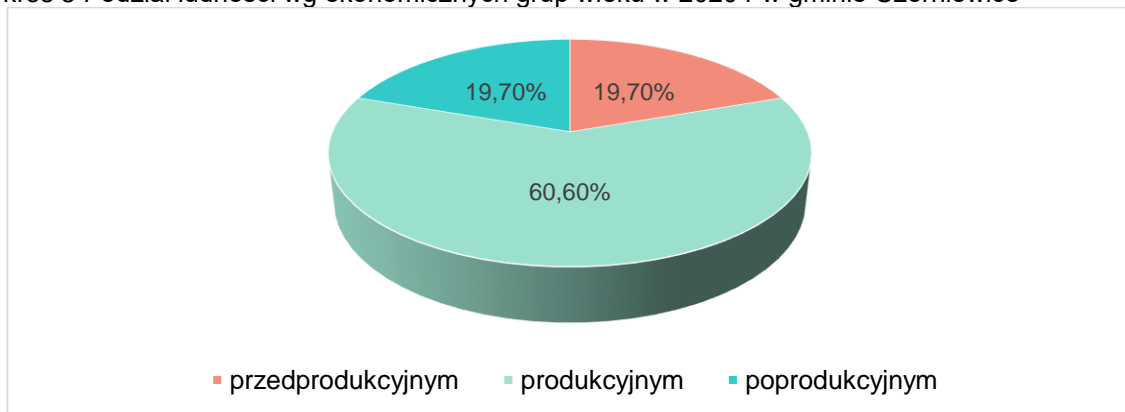
Najwyższy odsetek osób w wieku produkcyjnym przypada na gminę wiejską Tomaszów Mazowiecki, tj. 61,3% ogółu ludności w gminie, natomiast najniższy wśród badanych gmin przypada na gminę miejską Tomaszów Mazowiecki tj. 56,8% ogółu ludności.

Największy udział % osób w wieku poprodukcyjnym wśród jednostek samorządu terytorialnego zaobserwowano w gminie miejskiej Tomaszów Mazowiecki 26,5%, natomiast najniższy w gminie wiejskiej Tomaszów Mazowiecki 18,8%.

W gminie Czerniewice udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w 2020 roku przedstawiał się następująco:

- ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 19,7% ogółu ludności w gminie,
- ludność w wieku produkcyjnym stanowiła 60,6% ogółu ludności w gminie,
- ludność w wieku poprodukcyjnym stanowiła 19,7% ogółu ludności w gminie.

Wykres 5 Podział ludności wg ekonomicznych grup wieku w 2020 r w gminie Czerniewice

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wskaźniki w gminie były wyższe od średniej dla powiatu tomaszowskiego i rawskiego oraz województwa łódzkiego w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Natomiast w grupie osób w wieku poprodukcyjnym wskaźnik był wyższy od średniej dla obu powiatów i województwa.

Ze strukturą wieku i płci ludności jest powiązany również wskaźnik obciążenia ekonomicznego ludności, czyli ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Dla gminy Czerniewice wskaźnik ten wynosi 32,5 osób i jest niższy niż ten sam wskaźnik dla powiatu (41,1 osób) i niższy niż wskaźnik obciążenia ekonomicznego ludności dla województwa (42,3 osób). Im przedmiotowy wskaźnik jest wyższy, tym sytuacja demograficzna obszaru, z punktu widzenia ekonomicznego jest gorsza i świadczy o starzeniu się społeczeństwa. Systematyczny przyrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym powoduje silną presję na system emerytalny (zapewnienie emerytur dla coraz liczniejszej populacji osób, które zakończyły aktywność zawodową) oraz na system opieki zdrowotnej (zapewnienie specjalistycznej opieki ludziom w podeszłym wieku).

Podsumowanie:

Stan i struktura ludności w obrębie gminy Czerniewice są podobne do sytuacji, jaka panuje w obrębie województwa łódzkiego. Liczba mieszkańców gminy zmniejsza się, podobnie jak w większości analizowanych JST, również przyrost naturalny w gminie Czerniewice w analizowanych latach (poza rokiem 2011) był ujemny.

Saldo migracji w gminie przyjmuje w poszczególnych latach wartości zróżnicowane od ujemnych do dodatnich, lecz bilans migracji jest ujemny i wynosi (-93) mieszkańców. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w liczbie osób ogółem był równy liczbie osób w wieku poprodukcyjnym. W powiatach tomaszowskim, rawskim oraz w całym województwie łódzkim udział osób w wieku przedprodukcyjnym był niższy od udziału osób w wieku poprodukcyjnym. Kolejne lata nie przedstawiają się zatem optymistycznie, jest to związane z obecną sytuacją epidemiologiczną w Polsce i na świecie. W roku 2020 zanotowano dużą umieralność ludzi z powodu wirusa SARS - Covid 19, przy jednoczesnym spadku ilości porodów. Ujemny przyrost naturalny jest zatem jednym z głównych problemów gminy w wymiarze społecznym i gospodarczym. Problem dotyczy ogólnie całej Polski.

PROGNOZY LICZBY LUDNOŚCI

Prognozy GUS¹⁵ wykonane w 2017 roku (na podstawie danych z lat 2013 – 2014) wskazują, iż liczba ludności zamieszkującej gminę Czerniewice do roku 2030 będzie stopniowo maleć. Są to jednak pewne przypuszczenia, które nie muszą się sprawdzić, ale zważywszy na fakt, iż w 2020 roku liczba mieszkańców wynosiła 5 020, a w prognozie założono dla tego roku liczbę 5 093 mieszkańców, można przypuszczać że się sprawdzi, gdyż prognoza była przeszacowana o 73 osoby.

Należy także wziąć pod uwagę fakt, iż rozpoczęta w 2020 roku pandemia koronawirusa Covid -19 niesie ze sobą wysoką liczbę zgonów, może również prowadzić do zmniejszenia liczby urodzeń. Poniżej zaprezentowano prognozę na lata 2019 – 2030, czyli w czasie obejmującym ostatnie dane dostępne statystyczne oraz czas obowiązywania przedmiotowej Strategii.

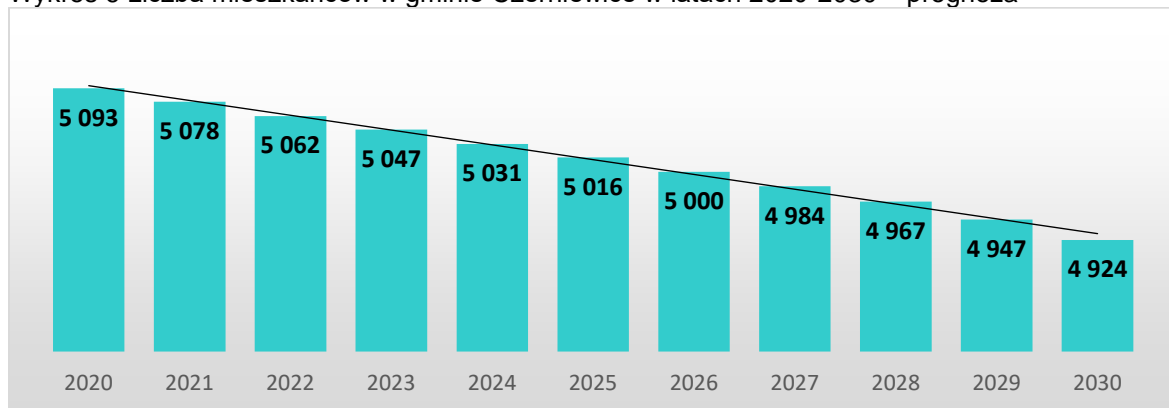
Tabela 13 Prognoza liczby ludności w gminie Czerniewice

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
ogółem	5 093	5 078	5 062	5 047	5 031	5 016	5 000	4 984	4 967	4 947	4 924
mężczyźni	2 538	2 527	2 518	2 508	2 499	2 492	2 488	2 483	2 475	2 468	2 453
kobiety	2 555	2 551	2 544	2 539	2 532	2 524	2 512	2 501	2 492	2 479	2 471

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

15 „Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030”. Prognoza ta została opracowana w oparciu o długoterminowe założenia „Prognozy ludności Polski na lata 2014-2050” oraz „Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu na lata 2014-2050.”

Wykres 6 Liczba mieszkańców w gminie Czerniewice w latach 2020-2030 – prognoza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Dokonano analizy porównawczej prognozowanej liczby mieszkańców w latach 2020 - 2030. W żadnej z gmin nie prognozuje się drastycznych zmian w liczbie mieszkańców. Jednak przedstawione prognozy nie napawają optymizmem, gdyż w aż 10 z 13 analizowanych JST według prognoz zmaleje liczba ludności. Największy spadek spodziewany jest w gminie wiejskiej Lubochnia (-11,11%), następnie w gminie miejskiej Tomaszów Mazowiecki (- 7,89%) oraz kolejno w gminach: Rzeczyca (-6,68%), Będków (-5,02%), Ujazd (-3,56%), Czerniewice (-3,32%), Żelechlinek (-2,29%), Inowłódz (-1,41%), Cielądz (-0,68%) oraz Budziszewice (-0,36%). Wzrost liczby mieszkańców spodziewany jest w gminie wiejskiej Tomaszów Mazowiecki (+6,20%), gminie wiejskiej Rawa Mazowiecka (+3,04) oraz w gminie Rokiciny (+0,68%).

Tabela 14 Prognoza liczby ludności z 2017 roku na lata 2020 – 2030 – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
powiat rawski											
Cielądz	3 973	3 971	3 966	3 962	3 958	3 957	3 954	3 952	3 951	3 949	3 946
Rawa Mazowiecka	8 784	8 806	8 829	8 857	8 883	8 909	8 936	8 963	8 995	9 026	9 051
powiat tomaszowski											
Tomaszów Mazowiecki gm. miejska	61 909	61 452	60 991	60 518	60 033	59 542	59 046	58 546	58 040	57 537	57 026
Będków	3 264	3 250	3 236	3 221	3 204	3 188	3 172	3 155	3 137	3 119	3 100
Budziszewice	2 197	2 197	2 197	2 197	2 195	2 194	2 192	2 190	2 190	2 190	2 189
Czerniewice	5 093	5 078	5 062	5 047	5 031	5 016	5 000	4 984	4 967	4 947	4 924
Inowłódz	3 817	3 814	3 810	3 805	3 798	3 794	3 789	3 784	3 779	3 771	3 763
Lubochnia	6 923	6 849	6 775	6 698	6 621	6 543	6 463	6 385	6 307	6 229	6 154
Rokiciny	6 172	6 176	6 176	6 181	6 187	6 189	6 193	6 199	6 202	6 210	6 214
Rzeczyca	4 549	4 519	4 491	4 465	4 436	4 407	4 377	4 346	4 314	4 281	4 245
Tomaszów Mazowiecki	11 271	11 345	11 416	11 487	11 555	11 628	11 700	11 769	11 838	11 903	11 970
Ujazd	7 746	7 723	7 700	7 674	7 645	7 617	7 590	7 562	7 530	7 499	7 470
Żelechlinek	3 314	3 304	3 295	3 286	3 277	3 269	3 261	3 254	3 249	3 243	3 238

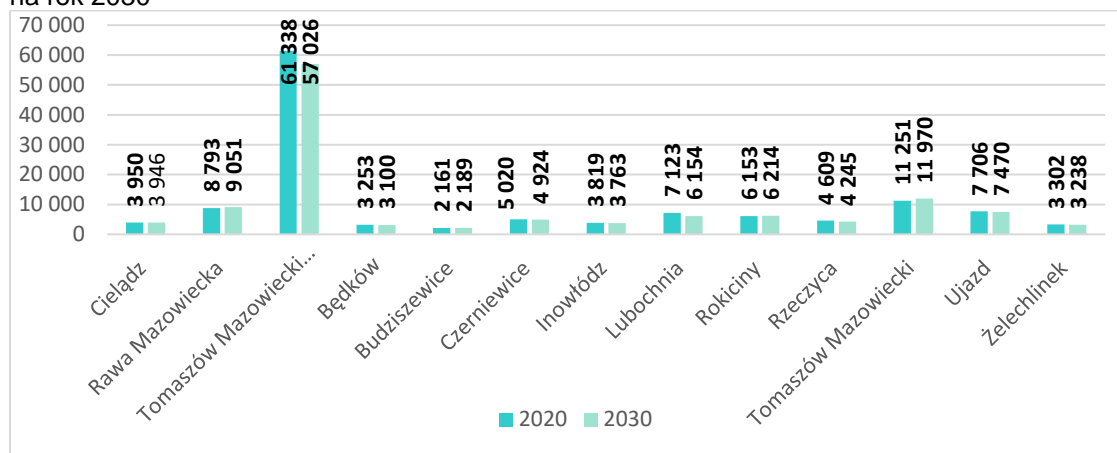
Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Dokonano również analizy porównawczej dla roku 2020 stan faktyczny i roku 2030 stan prognozowany. Porównanie pokazuje, iż ilość gmin w których prognozowany jest spadek ludności zmniejszyła się do 9. Według prognoz liczba mieszkańców w 2020 roku miała być wyższa od stanu faktycznego, w następujących gminach poddanych analizie: Cielądz (+23), gmina miejska Tomaszów Mazowiecki (+571), Będków (+11), Budziszewice (+36), Czerniewice (+73) oraz Rokiciny (+19). Faktyczna liczba mieszkańców wśród analizowanych JST w roku 2020 jest niższa o 534 osoby od liczby

prognozowanej. Oznacza to duże prawdopodobieństwo urealnienia prognozy, a faktyczna liczba mieszkańców w 2030 roku może być jeszcze niższa.

Zauważalne są natomiast zmiany procentowe wynikające z porównania ilości mieszkańców prognozowanych (2030) ze stanem faktycznym w roku 2020. Według tego porównania liczba mieszkańców gminy Lubochnia zmniejszy się o (13,60%), gminy Rzeczyca (7,90%), gminy miejskiej Tomaszów Mazowiecki (7,03%), gminy Będków (4,70%), gminy Ujazd (3,06%), gminy Żelechlinek (1,94%), **gminy Czerniewice (1,91%)**, gminy Inowódz (1,47%), gminy Cielądz (0,10%). Natomiast liczba mieszkańców gminy wiejskiej Tomaszów Mazowiecki zwiększy się o (6,39%), gminy wiejskiej Rawa Mazowiecka (2,93%), gminy Budziszewice (1,30), a gminy Rokiciny o (0,99%).

Wykres 7 Liczba ludności – analiza porównawcza wg stanu faktycznego na rok 2020 oraz prognozy na rok 2030

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

2.3.2. Warunki i jakość życia mieszkańców

Instytucje sprawujące funkcje administracji samorządowej szczebla powiatowego oraz administracji specjalnych dla obszaru gminy Czerniewice znajdują się w Tomaszowie Mazowieckim. Podobnie odnosi się to do innych obiektów o funkcjach użyteczności publicznej, w szczególności służby zdrowia, szkolnictwa ponadpodstawowego, kultury, sportu, turystyki i wypoczynku, bankowości, handlu i bezpieczeństwa publicznego.

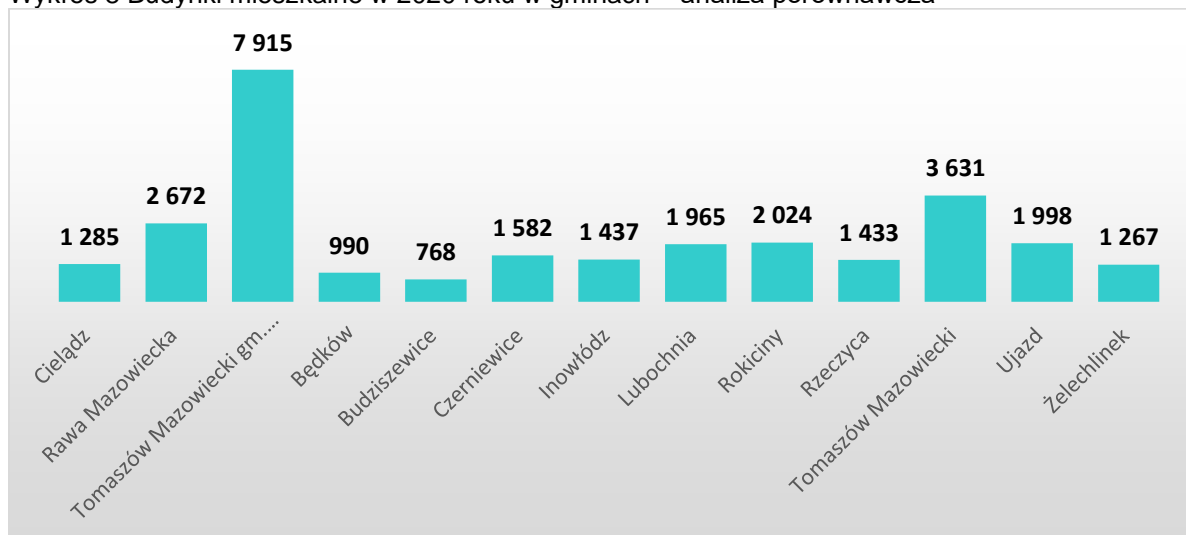
Zabudowa, charakterystyka zasobów mieszkaniowych

W gminie przeważają wsie rzędówki o polach prostopadle bądź skośnie położonych po jednej lub obu stronach drogi. Charakter zabudowy i formy architektoniczne są różnorodne nawet w bezpośrednim sąsiedztwie. Można stwierdzić wyraźny wzrost udziału budownictwa jednorodzinnego w stosunku do tradycyjnej zabudowy zagrodowej.

Do terenów ukształtowanej zabudowy można zaliczyć osiedle zabudowy jednorodzinnej we wsi Czerniewice. Stopień zainwestowania powoduje, że wprowadzanie nowej zabudowy ograniczone jest do zabudowy luk budowlanych. Zabudowie towarzyszą tereny zieleni urządzonej.

W 2020 roku w gminie znajdowały się 1 582 budynki mieszkalne. W gminach ościennych porównywalna ilość zabudowy mieszkaniowej zlokalizowana była w gminach: Inowódz (1 437) i Rzeczyca (1 433).

Wykres 8 Budynki mieszkalne w 2020 roku w gminach – analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W 2020 roku w gminie Czerniewice przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 83,2 m², natomiast na 1 osobę przypadło 27,1 m². Dla porównania – w powiecie tomaszowskim powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 71,3 m², a na 1 osobę przypadało 28,8 m², zatem wartość wskaźnika – przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania - dla gminy Czerniewice jest bardziej korzystna. W porównaniu z powiatem rawskim oraz województwem łódzkim jest podobnie, wskaźniki przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w gminie Czerniewice jest wyższy, natomiast powierzchnia użytkowa na osobę osiąga niższe wartości. Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców w gminie wynosi 325,7 - jest to jedna z niższych wartości wskaźnika spośród analizowanych gmin. W powiecie tomaszowskim wynosi 403,4 i jest o 77,7 wyższy od wskaźnika dla gminy Czerniewice.

W powiecie tomaszowskim w porównaniu do powiatu rawskiego odnotowano:

- niższą przeciętną powierzchnię użytkową 1 mieszkania (-8,1 m²),
- większą przeciętną powierzchnię użytkową mieszkania na 1 osobę (+1,1 m²),
- więcej mieszkań na 1000 mieszkańców (+ 55,2).

W porównaniu zaś do danych dla województwa łódzkiego odnotowano:

- większą przeciętną powierzchnię użytkową 1 mieszkania (+1,4 m²),
- mniejszą przeciętną powierzchnię użytkową mieszkania na 1 osobę (- 1,1 m²),
- mniej mieszkań na 1000 mieszkańców (- 24,4).

Tabela 15 Zasoby mieszkaniowe w 2020 roku – analiza porównawcza

Gmina	Mieszkania	Mieszkania na 1000 mieszkańców	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m ²	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę	Przeciętna liczba izb w mieszkaniu	Przeciętna liczba osób na mieszkanie	Budynki mieszkalne
Powiat rawski	16 849	348,2	79,4	27,7	3,87	2,87	11 578
Cielądz	1 279	323,8	87,8	28,4	3,97	3,09	1 285
Rawa Mazowiecka	2 803	318,8	90,2	28,8	4,00	3,14	2 672
Powiat tomaszowski	46 692	403,4	71,3	28,8	3,73	2,48	25 010
Tomaszów Mazowiecki gm. miejska	27 237	444,0	59,8	26,5	3,44	2,25	7 915
Będków	1 091	335,4	100,1	33,6	4,50	2,98	990
Budziszewice	803	371,6	83,4	31,0	4,02	2,69	768
Czerniewice	1 635	325,7	83,2	27,1	3,92	3,07	1 582
Inowódz	1 703	445,9	80,8	36,1	3,86	2,24	1 437
Lubochnia	2 572	361,1	80,3	29,0	4,01	2,77	1 965
Rokiciny	2 208	358,8	96,2	34,5	4,45	2,79	2 024
Rzeczyca	1 451	314,8	85,0	26,8	3,90	3,18	1 433
Tomaszów Mazowiecki	3 778	335,8	102,8	34,5	4,66	2,98	3 631
Ujazd	2 887	374,6	77,7	29,1	3,87	2,67	1 998
Żelechlinek	1 327	401,9	73,7	29,6	3,45	2,49	1 267
województwo łódzkie	1 042 856	427,8	69,9	29,9	3,61	2,34	460 905

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W zasobach mieszkaniowych w gminie Czerniewice przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w 2019 roku wynosiła 83,2, w porównaniu do innych JST była to średnia wartość wskaźnika, wyższa jednak od wskaźnika dla powiatu tomaszowskiego i rawskiego, a także województwa łódzkiego. Wysoka przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania charakterystyczna jest dla obszarów wiejskich. Im bardziej zurbanizowany teren, tym wskaźnik ten maleje. Według *Raportu o stanie Gminy Czerniewice za rok 2020*, zasób mieszkaniowy gminy obejmuje:

1. lokal mieszkalny o pow. 59,73 m² znajdujący się w budynku położonym we wsi Chociw wyposażony w wodociąg, kanalizację i centralne ogrzewanie;
2. lokal mieszkalny pow. 60,72 m² znajdujący się w budynku położonym we wsi Chociw wyposażony w wodociąg, kanalizację i centralne ogrzewanie;
3. lokal mieszkalny o pow. 30,78 m² znajdujący się w budynku położonym we wsi Chociw wyposażony w wodociąg i instalację elektryczną;
4. lokal mieszkalny o pow. 69,00 m² znajdujący się w budynku Publicznej Szkoły Podstawowej w Lipiu, wyposażony w wodociąg, kanalizację i centralne ogrzewanie;
5. przenośny kontener mieszkalny o wymiarach: szer. 2,45 m, dł. 6 m i 2,80 m wysokości.

Z zasobu mieszkaniowego wydzielono lokale socjalne wymienione w pkt 3 i 5.

W 2020 roku w/w lokale wchodzące w skład mieszkaniowego zasobu gminy Czerniewice oprócz wymienionego w punkcie 2 były wynajmowane. Gmina Czerniewice nie posiada lokali użytkowych.

Mieszkaniowy Zasób Gminy Czerniewice regulują:

- Uchwała Nr XXXII/157/16 Rady Gminy Czerniewice z dnia 28 listopada 2016 r. w sprawie przyjęcia *Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Czerniewice*.
- Uchwała Nr XIVII/237/17 Rady Gminy Czerniewice z dnia 20 grudnia 2017 r. w sprawie *Zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Czerniewice*.

W gminie Czerniewice z roku na rok powoli, ale systematycznie przybywa mieszkań, zwiększa się przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oraz powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę. Coraz więcej jest również mieszkań wyposażonych w urządzenia techniczno-sanitarne. Wskazują na to dane zawarte w poniższej tabeli.

Tabela 16 Zasoby mieszkaniowe w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020

ZASOBY MIESZKANIOWE		lata									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mieszkania	mieszk.	1551	1563	1572	1582	1590	1599	1606	1615	1626	1635
Przeciętna powierzchnia użytkowa:											
1 mieszkania	m ²	79,8	80,3	80,7	81,3	81,5	81,8	82,1	82,4	82,8	83,2
na 1 osobę	m ²	23,9	24,2	24,5	24,9	25,2	25,4	25,8	26,2	26,7	27,1
Mieszkania wyposażone w urządzenia techniczno-sanitarne:											
wodociąg	mieszk.	1269	1281	1290	1300	1308	1317	1324	1333	1344	:
ustęp splukiwany	mieszk.	1085	1097	1106	1116	1124	1133	1140	1149	1160	:
łazienka	mieszk.	998	1010	1019	1029	1037	1046	1053	1062	1073	:
centralne ogrzewanie	mieszk.	805	817	826	836	844	853	860	869	880	:

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Warunki życia mieszkańców w gminie są dobre, większość mieszkań jest wyposażonych we wskazane instalacje techniczno-sanitarne. Z roku na rok przybywa mieszkań wyposażonych w urządzenia techniczno-sanitarne oprócz instalacji gazowych z sieci. W 2019 roku w gminie Czerniewice:

- 82,7% mieszkań było podłączonych do sieci wodociągowej,
- 66,0% mieszkań było wyposażonych w łazienkę,
- 54,1% mieszkań miało podłączone centralne ogrzewanie.

Tabela 17 Mieszkania wyposażone w instalacje – w % ogółu mieszkań w 2019 roku w gminie Czerniewice oraz gminach ościennych – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	wodociąg g	ustęp splukiwany	łazienka	centralne ogrzewanie	gaz sieciowy
Powiat rawski	89,8	84,5	81,9	71,7	29,6
Cielądz	86,5	73,7	70,8	56,0	0,0
Rawa Mazowiecka	89,3	75,7	72,5	63,3	2,6
Powiat tomaszowski	92,8	87,3	82,9	75,6	42,7
Tomaszów Mazowiecki gm. miejska	95,5	93,2	89,2	82,8	62,9
Będków	89,5	80,1	75,3	64,9	0,0
Budziszewice	87,2	69,7	64,8	53,0	0,0
Czerniewice	82,7	71,3	66,0	54,1	0,0
Inowódz	89,8	79,3	72,0	59,6	1,4
Lubochnia	90,8	83,9	78,4	72,3	16,5
Rokiciny	94,2	78,9	75,0	63,8	0,0
Rzeczycza	84,8	71,7	68,1	55,8	0,0
Tomaszów Mazowiecki	92,3	86,6	82,3	78,0	1,8
Ujazd	88,5	83,4	79,6	73,1	78,3
Żelechlinek	81,2	61,2	54,4	40,5	0,0
województwo łódzkie	94,8	89,8	85,9	77,7	44,8

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Według przedstawionej analizy najwięcej mieszkań wyposażonych w gminach wiejskich w:

- wodociąg jest w gminie Rokiciny (94,2%),
- ustęp splukiwany (86,6%), łazienkę (82,3%) i centralne ogrzewanie (78,0%) w gminie Tomaszów Mazowiecki,

- gaz sieciowy w gminie Ujazd (78,3%).

Gmina Czerniewice pod względem mieszkań wyposażonych w każdą z wymienionych instalacji znajduje się na jednym z ostatnich miejsc. Według danych GUS za 2020 rok, w gminie Czerniewice, wskaźnik „korzystający z instalacji w % ogółu ludność” kształtuje się następująco: 93,7% mieszkańców korzysta z wodociągu, 33,5% z kanalizacji.

Warunki życia mieszkańców są średnie, w porównaniu do wymienionych gmin, mieszkania są wyposażone poniżej przeciętnej we wskazane instalacje techniczno-sanitarne. Jest to raczej niekorzystna informacja, ponieważ od ww. instalacji zależy poziom higieny mieszkańców, ich kondycja zdrowotna, ale również stan środowiska naturalnego gminy. Gmina powinna poczynić działania zwiększające dostępność mieszkańców do wymienionych instalacji technicznych.

Sytuacja mieszkaniowa w gminie Czerniewice systematycznie jednak się polepsza. Liczba mieszkań w gminie przez ostatnie 10 lat wzrosła o 84. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania również rośnie, w 2010 r. wynosiła 79,8 m², natomiast w 2020 r. – 83,2 m². Mieszkania w gminie Czerniewice zazwyczaj mają 4 pokoje, przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu w 2019 r. wyniosła 3,92. W jednym mieszkaniu w 2019 r. średnio mieszkało 3,07 osób, na 1 osobę przypadało 27,1 m² powierzchni użytkowej.

Podsumowując, warunki mieszkaniowe w gminie Czerniewice są dobre, mieszkania są wyposażone w poszczególne instalacje na przeciętnym poziomie w porównaniu z pozostałymi gminami wiejskimi powiatu tomaszowskiego. Mankamentem jest niewystarczająco rozwinięta sieć kanalizacyjna, co ma znaczny wpływ na jakość życia mieszkańców, ale także na stan środowiska przyrodniczego.

Rozwój zabudowy mieszkaniowej w gminie Czerniewice nie jest dynamiczny i kształtuje się na poziomie kilku lub kilkunastu mieszkań na rok.

Sport i rekreacja

Bardzo istotnym aspektem rozwoju szczególnie młodych mieszkańców gminy, jest infrastruktura sportowa, dzięki której mogą oni aktywnie i z korzyścią dla zdrowia spędzać czas wolny i rozwijać swoje umiejętności.

Działalność sportowa na terenie gminy realizowana jest przez Ludowy Klub Sportowy „Relax” oraz Uczniowski Klub Sportowy „Promyk”. Oba kluby mieszczą się w Czerniewicach.

Podstawową bazę sportową na terenie gminy stanowią obiekty sportowe:

- kort tenisowy w parku w Czerniewicach,
- siłownia zewnętrzna w miejscu spotkań i rekreacji mieszkańców w Czerniewicach,
- boisko wielofunkcyjne uniwersalne przy Publicznej Szkole Podstawowej w Lipiu,
- boisko wielofunkcyjne w Dąbrówce,
- siłownia zewnętrzna w parku w Lipiu,
- boisko ORLIK przy ZSP w Czerniewicach,
- boisko do piłki nożnej w Czerniewicach,
- boisko do piłki nożnej w Podkońskiej Woli,
- siłownie zewnętrzne w miejscowościach: Strzemeszna Pierwsza, Stanisławów Studziński, Wielka Wola, Turobów, Chociw.

Fotografia 11 Boisko w Czerniewicach

Źródło: Fotografia własna

We wrześniu 2020 roku zakończony został projekt rewitalizacji terenu byłej Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Czerniewicach. W ramach projektu powstał m.in.: plac zabaw, skate park, siłownia.

Fotografia 12 Plac zabaw i skate park na terenie Miejsca Spotkań i Rekreacji w Czerniewicach

Źródło: Fotografia własna

Była GS zyskała nową nazwę: Miejsce Spotkań i Rekreacji. Obszar ponownie stał się funkcjonalny i użyteczny dla mieszkańców, powstała przyjazna przestrzeń publiczna, stanowiąca główne miejsce

integracji mieszkańców Gminy. Przy opisywanym obszarze powstał również ogród dydaktyczny z roślinami cennymi biocenotycznie.

Fotografia 13 Budynki w centrum integracji mieszkańców – Miejsce Spotkań i Rekreacji

Źródło: Fotografia własna

W gminie znajduje się również kilka placów zabaw dedykowanych najmłodszym mieszkańcom.

Przez obszar gminy wytrasowane są szlaki:

- Samochodowy Szlak Zamków Województwa Łódzkiego prowadzony drogą wojewódzką nr 726,
- Szlak rowerowy „Trakt przez Puszcę Pilicką” prowadzony w kierunku gminy Lubochnia,
- Łódzki Szlak Konny prowadzony we wschodniej części gminy.

W gminie funkcjonują także świetlice wiejskie w miejscowościach: Czerniewice, Strzemeszna, Stanisławów Studziński, Wale, Wielka Wola, Chociw. W ramach Gminnego Centrum Kultury, Rekreacji i Biblioteki Publicznej w Czerniewicach działa świetlica środowiskowa w Podkonicach Dużych.

Bezpieczeństwo publiczne

Na jakość życia mieszkańców wpływa również poziom bezpieczeństwa publicznego. Zgodnie z art. 137 Ustawy o powszechnym obowiązku obrony (t. j. Dz.U. z 2021 r., poz. 372), obrona cywilna ma na celu ochronę ludności, zakładów pracy i urządzeń użyteczności publicznej, dóbr kultury, ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny oraz współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków.

Nad bezpieczeństwem mieszkańców gminy czuwa Komisariat Policji w Czerniewicach. Współpracuje on z Urzędem Gminy w Czerniewicach ze szkołami, Gminnym Centrum Kultury, Rekreacji i Biblioteką Publiczną w Czerniewicach, a także z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej.

Na obszarze gminy działalność prowadzą także trzy Ochotnicze Straże Pożarne, są to jednostki w: Czerniewicach, Chociwiu oraz Strzemesznie. Jednostki dysponują czterema pojazdami:

- OSP Czerniewice – 2 szt.,
- OSP Chociw – 1 szt.,
- OSP Strzemeszna – 1 szt.

2.3.3. Oświata i edukacja

Na terenie gminy Czerniewice funkcjonują następujące **placówki edukacyjne** prowadzone przez Gminę:

- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Czerniewicach,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Lipiu im. Ks Prymasa Jana Lipskiego.

W zasobach infrastruktury społecznej Gminy nie znajduje się żaden żłobek, czy też klub dziecięcy.

W 2021 roku oddano do użytku rozbudowany i wyremontowany budynek szkoły w Czerniewicach, co umożliwiło otwarcie przedszkola. Obecnie jest to Zespół Szkolno-Przedszkolny w Czerniewicach. Parter szkoły przystosowano do potrzeb najmłodszych, dzięki czemu przedszkolaki powitały nowy rok w nowym miejscu. Zadbano o bezpieczeństwo oraz o to, aby obiekt był dostosowany również dla dzieci z niepełnosprawnościami. Oprócz przestrzeni dla przedszkolaków wyremontowano również pozostałą część budynku, a także przylegający do niej teren rekreacyjny. Dzięki temu wszyscy uczniowie mogą uczyć się w bezpiecznych i komfortowych warunkach.

Wychowanie przedszkolne jest pierwszym szczeblem w systemie edukacji, gdzie w sposób świadomy i zaplanowany oddziałuje się na dziecko. Wychowanie i nauczanie na tym etapie odbywa się według przyjętego programu przewidującego dla każdej grupy wiekowej specyficzne formy i sposoby kształcenia uwzględniające doświadczenie dzieci i poziom ich ogólnego rozwoju psychicznego. Wiek przedszkolny stanowi dla dziecka czas najistotniejszych, a zarazem największych zmian w jego dotychczasowym życiu, gdyż w okresie tym możliwości rozwojowe dzieci są największe. Działania edukacyjne, stymulowanie rozwoju intelektualnego i społecznego dziecka przynoszą najlepsze rezultaty właśnie w okresie przedszkolnym. Zapewnienie dziecku w tym wieku odpowiednich warunków do rozwijania wrodzonych umiejętności twórczych i intelektualnych czy odkrywania nowych zdolności ma decydujące znaczenie dla jego przyszłości. Jest to również najlepszy okres na zapobieganie ewentualnym trudnościom w nauce – niwelowanie dysharmonii rozwojowych, wyrównywanie zaniedbań środowiskowych. Edukacja przedszkolna ma zatem istotne znaczenie we wspomaganie rozwoju dziecka.

Tabela 18 Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020

Placówki wychowania przedszkolnego	Lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	36	29	41	110	81	116	106	108	18	19
punkty przedszkolne bez specjalnych	103	106	125	48	50	48	48	47	138	123
Ogółem dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	139	135	166	158	131	164	154	155	156	142

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Najwięcej dzieci uczęszczających do przedszkoli (bez specjalnych) odnotowano w roku 2016 tj. 116 osób. Ilość dzieci uczęszczających do punktów przedszkolnych oraz oddziałów przedszkolnych przez 10 lat wzrasta, na przestrzeni badanych lat przybyło 3 przedszkolaków.

Szkoły na terenie gminy zapewniają nie tylko rozwój edukacyjny uczniów, lecz także podejmują szerokie działania na rzecz wspierania rodziny. W szkołach prowadzone są programy wychowawcze i profilaktyczne. Szkoły wspierają rodziców poprzez działania pedagogizujące i wspomagające podczas zebrań, rozmów indywidualnych, spotkań ze specjalistami. Dla dzieci organizowane są koła zainteresowań oraz różne formy spędzania czasu wolnego. Szkoły wspierają rodzinę poprzez stwarzanie dzieciom równych szans rozwoju intelektualnego (prowadzenie zajęć wyrównawczych, rewalidacyjnych, logopedycznych).

W gminie Czerniewice funkcjonują 2 szkoły podstawowe, liczba uczniów w latach 2011 - 2019 wzrosła o 102 osoby. Najmniej uczniów odnotowujemy w roku 2012 tj. 321 osób. Dane GUS z ostatnich lat pokazują wzrost liczby uczniów.

Tabela 19 Uczniowie w placówkach oświatowych w gminie Czerniewice (osoba)

Lata	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
szkoły podstawowe ogółem	332	321	313	339	376	340	397	456	434
gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	168	157	145	155	137	145	96	59	-

Zródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W roku szkolnym 2017/2018 rozpoczęło się wdrażanie nowej reformy oświaty, a wraz z nim proces wygaszania gimnazjów. W związku z tym dane dotyczące liczby dzieci uczęszczających do gimnazjum dostępne są do 2018 roku.

Wyniki egzaminu ósmoklasistów z gminy Czerniewice, w porównaniu do wyników uczniów z całego powiatu i województwa wskazują, że uczniowie z Gminy uzyskali ze wszystkich przedmiotów nieco niższe wyniki, niż uczniowie z całego województwa i powiatu. Największa różnica dostrzegalna jest w przypadku egzaminu z języka angielskiego, a najmniejsza w przypadku części matematycznej.

Edukacja ponadpodstawowa dostępna jest dla uczniów w placówkach zlokalizowanych w pobliskich miastach, wymienić tu należy głównie Tomaszów Mazowiecki.

Samorządy terytorialne odgrywają kluczową rolę w finansowaniu zadań oświatowych. Prowadzenie szkół i placówek jest zadaniem własnym gminy, które finansowane są częścią oświatową subwencji. Wydatki na oświatę, to znacząca część budżetu i pokrywane były z subwencji oświatowej, dotacji oraz środków własnych gminy. Przepisy określające zasady finansowania oświaty stanowią, że liczba uczniów jest podstawowym elementem podziału subwencji oświatowej w budżecie państwa. Nie uwzględnia się w podziale subwencji indywidualnych uwarunkowań gmin i poszczególnych placówek oświatowych. W najbliższych latach kwota subwencji będzie malała, bowiem nadal spada liczba urodzeń, a co za tym idzie, maleje na terenie gminy liczba dzieci objętych obowiązkiem szkolnym i nauki. Dotychczasowe zasady zwiększania subwencji nie rekompensują wysokich kosztów wynikających z niższej średniej liczby uczniów w oddziałach. Czynniki wpływające na ten stan rzeczy są w dużej mierze niezależne od samorządu, zaliczyć do nich należy: regulacje płacowe, urlopy dla

poratowania zdrowia, awans zawodowy, obowiązek udzielania pomocy materialnej uczniom, obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego, koszty nauczania indywidualnego oraz innych form zajęć dodatkowych, konieczność udzielania i organizacji pomocy psychologiczno – pedagogicznej, zmiany zasad odpisu i zabezpieczenia pieniędzy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych dla nauczycieli czy też na dokształcanie nauczycieli. Dlatego też starając się poprawić finansowanie zadań oświatowych, gmina pozyskuje na ten cel środki z zewnątrz.

Dodatkowe środki finansowe pozyskane przez gminę na działania edukacyjne, w ciągu roku budżetowego 2020.

Projekt: „Zdalna szkoła” i „Zdalna szkoła +”

Gmina Czerniewice uzyskała dofinansowanie w wysokości 58.800,00 złotych, co pozwoliło na zakup 28 sztuk laptopów, w ramach konkursu grantowego „Zdalna Szkoła” Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020 Osi Priorytetowej I „Powszechny dostęp do szybkiego Internetu” działania 1.1: „Wylimitowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach”. Komputery trafiły do uczniów uczęszczających do Szkół Podstawowych z terenu gminy Czerniewice w celu wsparcia nauki w kształceniu zdalnym.

Fotografia 14 Komputery zakupione w ramach projektu „Zdalna szkoła”

Źródło: <http://czerniewice.pl/pl/dla-mieszkanca/aktualnosci/zakup-komputerow-w-ramach-konkursu-zdalna-szkola>

W ramach konkursu grantowego „Zdalna Szkoła +” gmina Czerniewice uzyskała dofinansowanie w wysokości 52 182,00 złotych, co pozwoliło na zakup 18 szt. Laptopów. Komputery trafiły do uczniów uczęszczających do Szkół Podstawowych z terenu Gminy Czerniewice oraz nauczycieli, w celu wsparcia nauki w kształceniu zdalnym.

Sport

Na obszarze należącym do gminy Czerniewice znajduje się 5 obiektów sportowych, do których można zaliczyć:

- kort tenisowy w parku w Czerniewicach,
- siłownia zewnętrzna w miejscu spotkań i rekreacji mieszkańców w Czerniewicach,
- boisko wielofunkcyjne uniwersalne przy Publicznej Szkole Podstawowej w Lipiu,

- boisko wielofunkcyjne w Dąbrówce,
- siłownia zewnętrzna w parku w Lipiu,
- boisko ORLIK przy ZSP w Czerniewicach,
- boisko do piłki nożnej w Czerniewicach,
- boisko do piłki nożnej w Podkońskiej Woli,
- siłownie zewnętrzne w miejscowościach: Strzemeszna Pierwsza, Stanisławów Studziński, Wielka Wola, Turobów, Chociw.

Na terenie gminy funkcjonuje Ludowy Klub Sportowy (LKS) „Relax”, którego głównym obszarem działalności jest piłka nożna. W skład Klubu wchodzi dwie sekcje: juniorzy (grający w klasie okręgowej) oraz seniorzy (występujący w rozgrywkach A). Dodatkowo, przy ZSP w Czerniewicach utworzona została szkółka piłki nożnej dla chłopców w wieku 9-12 lat oraz sekcja bilardowa. Co dwa lata na terenie gminy Czerniewice organizowane są Gminne Zawody Sportowo – Pożarnicze Ochotniczych Straży Pożarnych. Udział w zawodach biorą drużyny seniorów (męskie i kobiece) oraz młodzieżowe (do lat 16). Nagrodą dla zwycięzcy poszczególnych kategorii jest awans do udziału w zawodach szczebla powiatowego.

W gminie funkcjonuje również Uczniowski Klub Sportowy Promyk Czerniewice, którego głównym obszarem działalności jest bilard.

2.3.4. Opieka zdrowotna

W gminie funkcjonują dwie placówki świadczące usługi w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej (Centrum Medyczne Czerniewice oraz NZOZ „SZEL-STOM” w Czerniewicach – placówka stomatologiczna), funkcjonuje jedna apteka. W Czerniewicach ma także siedzibę Gminny Ośrodek Opieki Społecznej.

Ze specjalistycznej opieki szpitalnej oraz porad lekarzy specjalistów mieszkańcy gminy mogą korzystać w Tomaszowie Mazowieckim.

Z danych GUS wynika, iż w gminie Czerniewice w 2019 roku na 1 przychodnię przypadło 2524 osoby. Jest to znacząco wyższa wartość w porównaniu do średniej dla całego powiatu tomaszowskiego, gdzie odnotowano 1641 osób. W ramach POZ w tym samym czasie udzielono 2,8 porady w przeliczeniu na 1 mieszkańcy, co również odbiega od wartości średniej dla powiatu na poziomie 5,2.

Jak podają dane statystyczne, w 2019 roku 37,3% zgonów w gminie Czerniewice spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 24,3% zgonów były nowotwory, a 10,3% zgonów spowodowanych było chorobami układu oddechowego. Na 1000 ludności gminy Czerniewice przypada 13,88 zgonów. Jest to znacznie więcej od wartości średniej dla województwa łódzkiego oraz znacznie więcej od wartości średniej dla kraju.

2.3.5. Określenie grup społecznych wymagających wsparcia

Efektywna realizacja usług społecznych i ich sprawne funkcjonowanie wymaga dopasowania oraz dostosowania działań z wielu obszarów do rzeczywistych potrzeb mieszkańców gminy. Usługi społeczne w gminie Czerniewice przyczyniają się do zwalczania dyskryminacji, zapewnienia równości płci, poprawy warunków życia, tworzenia równych szans dla wszystkich i uczestnictwa w życiu społecznym.

Według Statutu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej zatwierdzonego uchwałą nr XXVIII/171/20 Rady Gminy Czerniewice z dnia 27 listopada 2020 roku, do zadań Ośrodka należy prowadzenie całokształtu spraw w zakresie pomocy społecznej, a w szczególności:

- Umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości;
- Wspieranie osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokajania niezbędnych potrzeb i umożliwianie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka;
- Doprowadzenie osób i rodzin do życiowego usamodzielnienia oraz integracji ze środowiskiem.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje zadania pomocy społecznej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019 r. poz. 1507, 1622, 1690, 1818, 2473). Poprzez bezpośrednie wsparcie finansowe, rzeczowe, usługowe pomoc społeczna umożliwia osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Podstawowe zadania pomocy społecznej to przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą świadczeń, praca socjalna, rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy. Pomocy udziela się osobom i rodzinom m.in. z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, niepełnosprawności, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa.

W 2020 roku w gminie Czerniewice 172 gospodarstwa domowe korzystały ze środowiskowej pomocy społecznej. Liczba osób korzystających z tego rodzaju wsparcia wyniosła 421 osób, stanowiących 8,4% ludności gminy ogółem.

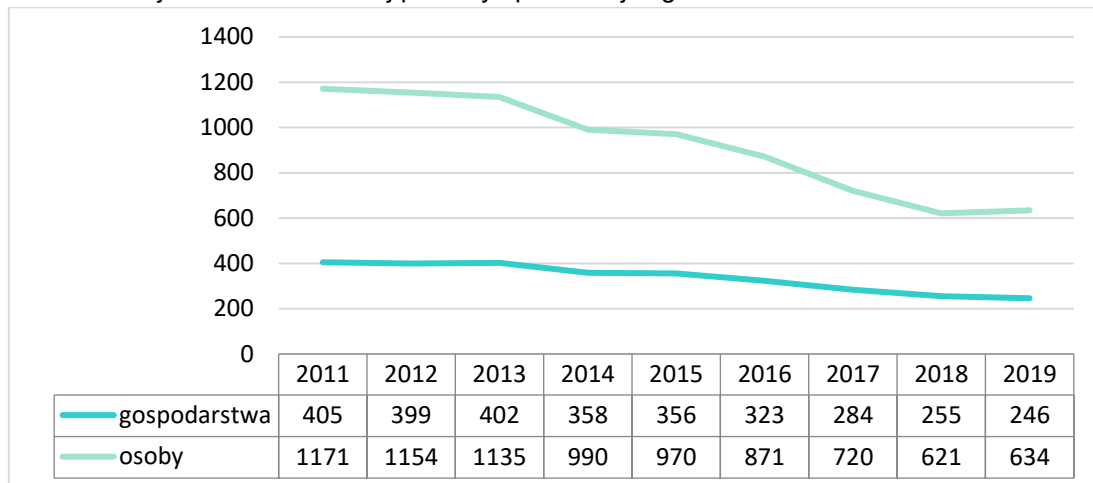
Tabela 20 Gospodarstwa domowe oraz liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020

korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gospodarstwa domowe ogółem	405	399	402	358	356	323	284	255	246	172
Osoby ogółem	1171	1154	1135	990	970	871	720	621	634	421

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Na przestrzeni badanych lat w gminie Czerniewice zauważalne jest zmniejszenie liczby gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, poza rokiem 2012, kiedy odnotowano niewielki wzrost w porównaniu z 2012 rokiem (+3). W 2020 roku wskaźnik ten kształtował się na poziomie 172 gospodarstw i był niższy w stosunku do roku 2010 o 233 gospodarstwa. Nastąpił więc znaczny spadek wartości wskaźnika o 57,5%. Zmniejsza się również liczba osób korzystających ze wsparcia - w stosunku do roku 2010 wskaźnik ten zmniejszył się o 750 osób – czyli około 64,0%.

Wykres 9 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2019

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W gminach poddanych analizie, gminami w których wskaźnik - udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w % - był najwyższy, były gminy Czerniewice (8,4%) i Rzeczyca (8,4%). Najniższy wskaźnik odnotowano w gminach Będków (3,6%) oraz Rokiciny (3,6%). Wskaźnik dla gminy Czerniewice jest także wyższy od wskaźnika dla powiatów: tomaszowskiego i rawskiego, a także województwa łódzkiego.

Tabela 21 Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej w 2020 roku – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w %
Powiat rawski	1 023	2 302	4,8
Cielądz	102	234	5,9
Rawa Mazowiecka	168	330	3,8
Powiat tomaszowski	3 231	6 121	5,3
Tomaszów Mazowiecki gm. miejska	2 020	3 323	5,4
Będków	56	116	3,6
Budziszewice	47	131	6,1
Czerniewice	172	421	8,4
Inowódz	77	158	4,1
Lubochnia	169	371	5,2
Rokiciny	109	219	3,6
Rzeczyca	159	389	8,4
Tomaszów Mazowiecki	205	438	3,9
Ujazd	157	404	5,2
Żelechlinek	60	151	4,6
województwo łódzkie	51 552	97 437	4,0

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W ramach wydatków z budżetu gminy poniżej przedstawiono te, na które przeznaczony jest największy budżet. Dominuje tutaj oświata i wychowanie (ok. 22,89%), następnie administracja publiczna (ok. 18,35%), kolejno gospodarka komunalna i ochrona środowiska (ok. 8,69%), pomoc społeczna (ok. 4,20%) oraz transport i łączność (ok. 3,99%).

Tabela 22 Wydatki z budżetu gminy Czerniewice w roku 2020 (w zł)

wydatki z budżetu gminy ogółem	30 991 788,43
administracja publiczna	5 685 835,93
oświata i wychowanie	7 094 844,07
pomoc społeczna	1 301 794,40
gospodarka komunalna i ochrona środowiska	2 693 529,35
transport i łączność	1 235 595,53

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Tabela poniżej przedstawia kształtowanie się wydatków ponoszonych na pomoc społeczną, począwszy od 2013 roku. Kwota ta generalnie ulega zmniejszeniu, poza rokiem 2016, w którym to udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem wyniósł aż 33,34%. W 2020 roku na pomoc społeczną przeznaczono 4,20% wydatków z budżetu gminy.

Tabela 23 Udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem w gminie Czerniewice w latach 2013 – 2020

rok	wydatki z budżetu Gminy ogółem	wydatki na pomoc społeczną	udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem
2013	18 400 421,55	3 000 443,48	16,31%
2014	19 984 263,89	3 049 972,04	15,26%
2015	16 491 966,80	3 089 306,90	18,73%
2016	21 107 013,80	7 037 739,79	33,34%
2017	24 546 469,55	1 230 673,54	5,01%
2018	24 247 158,20	1 225 444,34	5,05%
2019	29 925 721,83	1 206 617,43	4,03%
2020	30 991 788,43	1 301 794,40	4,20%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Poniżej zaprezentowano dane służące do wykonania analizy porównawczej za rok 2020. W tym celu zaprezentowano jak wyżej: wydatki ogółem, wydatki na pomoc społeczną oraz udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem [%]. Ostatni wskaźnik pokazuje zróżnicowanie w realizowanych wydatkach wśród JST. Kolorem żółtym oznaczono wartość najniższą (2,52% gmina Budziszewice), zaś niebieskim najwyższą (7,84% gmina miejska Tomaszów Mazowiecki) – co oznacza, iż wydatki na opiekę społeczną są znacznym obciążeniem dla budżetu gminy, a mieszkańcy borykają się z problemami życia społecznego. Wartość wskaźnika w gminie Czerniewice jest niższa od wskaźnika dla województwa i powiatów: tomaszowskiego i rawskiego. W pozostałych analizowanych jednostkach, oprócz gmin: Rawa Mazowiecka (4,86), Będków (4,91), Ujazd (4,61), wartości te są niższe, co oznacza iż gmina Czerniewice powinna podjąć działania ukierunkowane na wzrost zamożności mieszkańców.

Tabela 24 Wydatki ogółem oraz na pomoc społeczną, udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem – analiza porównawcza w 2020 roku

Jednostka terytorialna	Wydatki ogółem	wydatki na pomoc społeczną	udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem
Powiat rawski	266 214 566,51	13 258 295,57	4,98
Cielądz	22 826 657,61	855 188,20	3,75
Rawa Mazowiecka	45 602 360,28	2 218 420,02	4,86
Powiat tomaszowski	659 535 233,04	36 364 370,44	5,51
Tomaszów Mazowiecki gm. miejska	308 678 376,52	24 207 434,82	7,84
Będków	16 582 752,40	813 509,01	4,91
Budziszewice	12 032 375,20	302 687,71	2,52
Czerniewice	30 991 788,43	1 301 794,40	4,20
Inowódz	29 231 531,46	981 535,89	3,36
Lubochnia	61 296 218,81	1 595 968,85	2,60
Rokiciny	32 813 031,62	1 174 272,36	3,58

Jednostka terytorialna	Wydatki ogółem	wydatki na pomoc społeczną	udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem
Rzeczycza	28 422 946,23	919 721,47	3,24
Tomaszów Mazowiecki	67 171 067,74	2 168 380,02	3,23
Ujazd	50 926 440,93	2 345 729,55	4,61
Żelechlinek	21 388 703,70	553 336,36	2,59
województwo łódzkie	15 240 149 674,54	784 126 393,58	5,15

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Grupami wymagającymi największego wsparcia w gminie są osoby bezrobotne i niepełnosprawne. Choć liczbą osób bezrobotnych w gminie w badanym okresie przejawia tendencję malejącą, to analizując dane dla powiatu tomaszowskiego należy wyciągnąć wnioski, iż problem ten występuje również w gminie Czerniewice. W powiecie największy odsetek osób bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych - według danych z 2020 roku - stanowią osoby w przedziale wiekowym: 45 lat i więcej (37,8%), a znaczącym problemem powiatu jest długotrwałe bezrobocie. Wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, osoby które pozostają bez pracy dłużej niż rok stanowią 38,5%. Odnosząc ten wskaźnik do procenta ludności aktywnej zawodowo wynosi on 3,0%. Niepokojący jest wskaźnik - bezrobotni w wieku 55-64 lat pozostający bez pracy przez okres dłuższy niż 1 rok w bezrobotnych w wieku 55-64 lat ogółem, który wynosi 50,3%. Należy więc zaktywizować osoby bezrobotne zwłaszcza powyżej 45 roku życia, długotrwałe bezrobotne, organizować szkolenia oraz kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe lub przekwalifikujące. Osoby długotrwałe bezrobotne należy dodatkowo wspierać poprzez rozmowę np. z psychologiem, czy doradcą zawodowym. Jest to grupa, której szczególnie trudno odnaleźć się na rynku pracy – właśnie ze względu na bardzo długą przerwę w jej wykonywaniu. Do osób długotrwałe bezrobotnych zaliczają się również te, które po prostu nie chcą pracować, przywykły do sytuacji, nie chcą zmian, nie oczekują od życia niczego więcej.

Kolejną grupą wymagającą wsparcia są osoby niepełnosprawne, którym chyba najtrudniej odnaleźć się w rzeczywistości i którym najtrudniej znaleźć pracę. Pracodawcy wolą przyjąć osobę pełnosprawną, z którą wg. nich łatwiej będzie im współpracować. Jak zapisano w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Czerniewice na lata 2021 – 2025*:

- prawie co piąty dorosły mieszkaniec Gminy twierdzi, że jednym z powodów odrzucenia społecznego jest niepełnosprawność, a 3% ankietowanych przyznaje się do doświadczenia takiej sytuacji w rzeczywistości,
- z kolei, co czwarty respondent uważa, że obecna infrastruktura techniczna na terenie Gminy Czerniewice uniemożliwia osobom niepełnosprawnym samodzielne funkcjonowanie.

Strategia wskazuje na trudności w podjęciu zatrudnienia przez osoby z niepełnosprawnością wynikające z braku umiejętności poruszania się po rynku pracy, niskich kwalifikacji i wskazuje, że:

„Dziedzinami, szczególnie powiązаныmi z dziedziną „Wsparcie osób niepełnosprawnych” są:

- promocja zatrudnienia, reintegracja zawodowa i społeczna osób podlegających wykluczeniu społecznemu – trudności w podjęciu zatrudnienia przez osoby z niepełnosprawnością wynikające z braku umiejętności poruszania się po rynku pracy, niskich kwalifikacji oraz trudności związanych z powrotem na rynek pracy osób po przebytych kryzysach zdrowotnych; działalność w tym zakresie powinna być realizowana we współpracy z PUP.

- aktywność i integracja społeczna seniorów – wraz ze starzeniem się społeczeństwa wzrasta ilość osób z orzeczoną niepełnosprawnością. W związku z tym istnieje powiązanie skali i rodzaju zadań kierowanych do seniorów mających różne rodzaje niepełnosprawności, które będą wspierać ich zdrowe funkcjonowanie.
- ubóstwo – wynikające z niskiej wysokości świadczeń emerytalno-rentowych osób niepełnosprawnych oraz ograniczonej możliwości pozyskiwania nowych dochodów.
- zdrowie – przede wszystkim w kontekście dostępu do usług medycznych, w tym rehabilitacji oraz dostępności do świadczeń, których realizacja zależy od wysokości środków przekazywanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia.”

2.3.6. Rynek pracy

Bezrobocie

Stopa bezrobocia wg GUS na koniec miesiąca czerwca 2021 roku wyniosła:

- powiat tomaszowski 7,8%,
- województwo łódzkie 6,1%,
- Polska 5,9%.

Bezrobocie stanowi jeden z najtrudniejszych problemów społeczno – gospodarczych. Rozmiar bezrobocia zależy od systemu gospodarczego i aktualnie prowadzonej polityki krajowego rynku pracy. Związane jest zwykle z poziomem nowych inwestycji i trwałym zatrudnianiem pracowników w nowopowstałych i nowoczesnych zakładach pracy sektora publicznego lub prywatnego.

Poniżej przedstawiono dane obrazujące sytuację na rynku pracy w gminie Czerniewice. Analizę rozpoczęto od przedstawienia danych statystycznych dotyczących liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych.

Rok 2014 stał się rokiem przełomowym, od tego momentu liczba bezrobotnych w gminie Czerniewice zaczęła się zmniejszać. 2020 rok pokazuje spadek bezrobocia w gminie do 127 zarejestrowanych bezrobotnych, czyli o 197 osób mniej niż w roku 2011. Niepokojący jest wzrost liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych w 2020 r. w stosunku do roku 2019 - o 17 osób. Zauważalny jest także wyższy wskaźnik bezrobocia wśród mężczyzn niż kobiet.

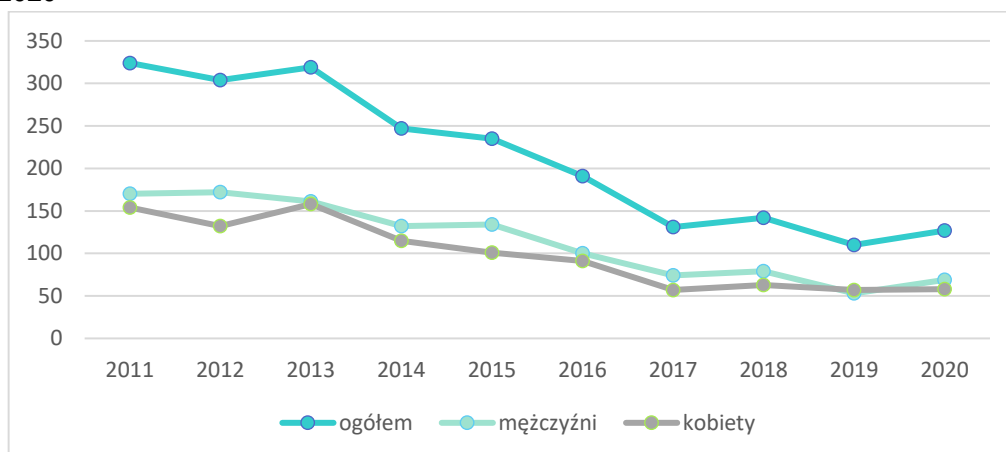
Tabela 25 Bezrobotni zarejestrowani z obszaru gminy Czerniewice w latach 2011 – 2020

lata	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	324	304	319	247	235	191	131	142	110	127
mężczyźni	170	172	161	132	134	100	74	79	53	69
kobiety	154	132	158	115	101	91	57	63	57	58

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W gminie Czerniewice w 2020 roku odnotowano 127 osób bezrobotnych, w tym 69 mężczyzn oraz 58 kobiet. Kobiety stanowiły zatem 45,66 % ogółu bezrobotnych w gminie. W całym badanym okresie, za wyjątkiem roku 2019, zauważalny jest wyższy wskaźnik bezrobocia wśród mężczyzn niż kobiet.

Wykres 10 Bezrobotni zarejestrowani z obszaru gminy Czerniewice z podziałem na płeć w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W 2020 roku obserwujemy wzrost bezrobocia. Pogarszająca się sytuacja na rynku pracy to prawdopodobnie efekt pandemii koronawirusa Covid-19. Pandemia mocno zmieniła rynek pracy nie tylko pod względem liczby ofert pracy, ale także pod względem najbardziej poszukiwanych zawodów. W pierwszej kolejności firmy likwidowały plany zwiększenia zatrudnienia, a nie faktyczne zatrudnienie. W najtrudniejszym okresie pandemii próbowano na wszystkie możliwe sposoby utrzymać zatrudnienie korzystając np. z urlopów, przerw eksploatacyjnych. Wsparcie dla firm ze strony państwa, było często uzależnione od utrzymania zatrudnienia. Szacuje się, że większe zwolnienia pracowników mogą być odłożone w czasie. Będzie to związane z terminem zobowiązań, na bazie których firmy otrzymały pomoc.

W 2011 roku odnotowano najwięcej bezrobotnych w gminie - 324 osoby. Przekłada się to na poziom wskaźnika - udział % bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, który w tymże roku również jest najwyższy i wynosi (9,9%). W 2020 roku udział ten jest mniejszy i wynosi 4,2%. Podobnie sytuacja wyglądała w podziale na płeć.

Tabela 26 Udział % bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Czerniewice

lata	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	9,9	9,3	9,8	7,6	7,2	5,9	4,1	4,5	3,6	4,2
mężczyźni	9,3	9,5	9,0	7,4	7,6	5,7	4,2	4,6	3,1	4,1
kobiety	10,7	9,0	10,9	7,8	6,8	6,2	4,0	4,4	4,1	4,2

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Przedstawione poniżej dane ukazują udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w porównaniu z innymi gminami z mikrootoczenia gminy Czerniewice.

Tabela 27 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %) w latach 2011 -2020 – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %)										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Powiat rawski	5,7	6,2	6,4	5,4	4,7	3,9	3,1	2,8	2,3	2,9	
Cielądz	5,6	6,6	6,1	5,4	4,1	3,2	3,1	2,7	2,2	2,6	
Rawa Mazowiecka	5,7	7,0	6,8	5,4	4,5	4,2	3,3	2,8	2,3	2,8	
Powiat tomaszowski	10,7	11,5	11,3	8,6	7,4	6,2	5,3	5,2	4,9	5,7	
Tomaszów Mazowiecki gm. miejska	11,6	12,5	12,2	9,4	8,0	6,7	6,0	6,0	5,6	6,5	

Jednostka terytorialna	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %)									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Będków	7,1	7,5	8,5	6,3	4,7	4,2	3,9	3,4	2,9	3,8
Budziszewice	9,5	11,9	11,2	8,4	6,9	6,1	4,6	4,6	4,3	4,1
Czerniewice	9,9	9,3	9,8	7,6	7,2	5,9	4,1	4,5	3,6	4,2
Inowódz	10,5	12,3	13,2	8,9	7,5	7,7	5,3	5,3	5,9	6,0
Lubochnia	11,2	13,0	11,5	8,4	7,0	5,6	4,7	5,3	5,1	5,8
Rokiciny	6,7	7,7	7,1	5,3	5,4	4,4	3,9	3,6	3,2	3,2
Rzeczyca	7,3	7,0	8,0	7,1	6,6	5,0	4,0	3,4	3,4	4,2
Tomaszów Mazowiecki	10,4	11,4	10,6	8,1	6,7	5,5	4,9	4,5	4,0	4,9
Ujazd	11,3	11,3	10,5	7,8	7,3	5,8	4,6	4,6	4,5	5,2
Żelechlinek	10,0	10,3	11,0	8,1	7,9	6,5	5,2	4,7	4,3	4,8
województwo łódzkie	8,6	9,5	9,7	8,1	7,2	6,0	4,9	4,5	4,1	4,8

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

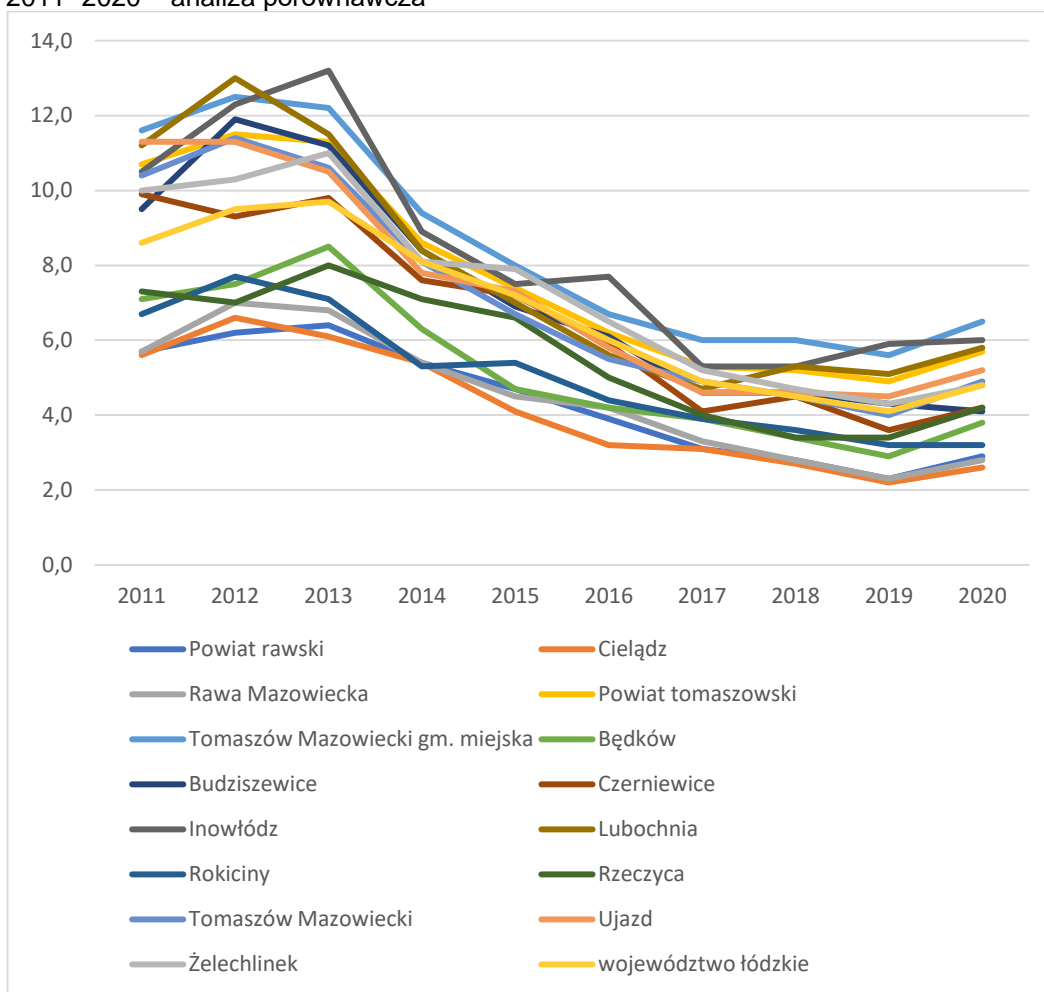
W zestawieniu gminy Czerniewice z pobliskimi jej gminami widzimy, że wartości obrazujące udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla gminy są wartościami średnimi względem pozostałych JST. W tabeli powyżej kolorem niebieskim zaznaczono wartości najwyższe, a kolorem pomarańczowym wartości najniższe w poszczególnych latach. W gminie Inowódz wskaźnik ten przyjmuje najwyższą wartość - w roku 2013 (13,2%).

Najwyższe wartości badanego wskaźnika na przestrzeni lat poddanych analizie niezmiennie odnotowano naprzemiennie w gminie miejskiej Tomaszów Mazowiecki i gminie Inowódz. Natomiast najniższe wartości analizowanego wskaźnika poza rokiem 2012 oraz 2014 odnotowano w gminie Cielądz, w której to wskaźnik w 2020 roku kształtował się na poziomie 2,6%.

Poziom bezrobocia w gminie wiejskiej Czerniewice w roku 2020 jest niższy od średniej powiatów: tomaszowskiego, a także województwa łódzkiego.

Generalnie, we wszystkich gminach kształtowanie się wartości wskaźnika w latach poddanych analizie przebiegało podobnie: do 2019 roku z niewielkimi wahaniami ulegał zmniejszeniu, a w 2020 roku we wszystkich gminach zauważalny jest wzrost wskaźnika. Tendencja ta może się pogłębiać ze względu na kryzys gospodarczy spowodowany epidemią wirusa COVID-19.

Wykres 11 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %) w latach 2011 -2020 – analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wśród bezrobotnych w powiecie tomaszowskim przeważają bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym (26,7% - 32,0%) oraz gimnazjalnym i poniżej (26,7% - 28,6%). Najmniej bezrobotnych w powiecie odnotowuje się z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (8,1% - 10,1%) oraz wyższym (9,1% - 11,0%). Podobne tendencje obserwujemy w całym kraju.

Tabela 28 Odsetek bezrobotnych zarejestrowanych wg poziomu wykształcenia (%) w powiecie tomaszowskim w latach 2011 – 2020

Poziom wykształcenia	lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wyższe	9,1	9,2	9,7	10,1	10,1	9,5	11,2	10,8	10,9	11,0
policealne, średnie zawodowe	23,3	23,3	23,7	24,0	23,7	22,5	22,8	24,2	25,0	25,2
średnie ogólnokształcące	8,6	8,1	8,5	8,9	8,9	9,3	10,1	9,8	9,1	9,6
zasadnicze zawodowe/branżowe	31,6	32,0	31,3	30,2	30,4	30,0	28,1	28,5	27,7	26,8
gimnazjalne i poniżej	27,5	27,5	26,8	26,7	26,9	28,6	27,8	26,7	27,2	27,3

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Znacznym problemem powiatu tomaszowskiego jest długotrwałe bezrobocie. Wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, osoby które pozostają bez pracy dłużej niż rok stanowią 38,5%. Odnosząc ten wskaźnik do procenta ludności aktywnej zawodowo wynosi on 3,0%. Niepokojący jest

wskaźnik bezrobotni w wieku 55-64 lata pozostający bez pracy przez okres dłuższy niż 1 rok w bezrobotnych w wieku 55-64 lata ogółem, który wynosi 50,3%.

Tabela 29 Bezrobocie rejestrowane w powiecie tomaszowskim w latach 2011 – 2020

Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok	lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem (osoba)	2384	2512	2792	2004	1800	1562	1284	1172	1129	1464
ogółem w % bezrobotnych ogółem	29,4	29,1	33,5	31,9	33,7	35,5	34,3	32,3	33,9	38,5
w % ludności aktywnej zawodowo	5,1	5,3	6,0	4,3	3,9	3,3	2,7	2,4	2,3	3,0
bezrobotni w wieku 55-64 lat pozostający bez pracy przez okres dłuższy niż 1 rok w bezrobotnych w wieku 55-64 lat ogółem (%)	38,7	39,6	41,7	38,3	42,0	44,1	43,6	40,0	43,7	50,3
Bezrobotni zarejestrowani wg płci i typu ogółem (osoba)	8109	8641	8322	6279	5343	4401	3748	3624	3330	3807

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Należy zwrócić uwagę na bezrobocie wśród kobiet, ponieważ jest to grupa bardziej podatna na bezrobocie długotrwałe. Swoją specyfikę bezrobocie kobiet zawdzięcza silnemu oddziaływaniu przesłanek natury społeczno-kulturowej, związanych z istnieniem zestawów ról społecznych tradycyjnie przypisywanych poszczególnym płciom. Wspomniane zestawy ról determinują sfery aktywności, w jakich określone osoby mogą się realizować bez narażania się na przejawy społecznej dezaprobaty. Patrząc z perspektywy historycznej możemy zauważyć, że ta tendencja w kierunku podziału pracy względem płci okazuje się niezmiernie trwała i pomimo proegalitarnych działań współczesnych społeczeństw, we wszystkich niemal wymiarach społecznej aktywności, nadal ma wpływ na dystrybucję zatrudnienia.

Pracujący

Rynek pracy tworzony jest przez następujące elementy:

- zasoby kapitału ludzkiego i jego wykorzystanie,
- podział pracowników wg pracujących, w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej,
- wielkość i struktura bezrobocia.

Rynek pracy pełni dwie zasadnicze funkcje w gospodarce. Dla ludzi występujących z podażą pracy stwarza on możliwość otrzymania dochodów, a dla firm zgłaszających popyt na pracę jest on źródłem tego podstawowego czynnika wytwórczego. Płace otrzymywane ze sprzedaży pracy stanowią źródło utrzymania dla ogromnej większości ludzi.

Jednym z ważnych czynników wpływających na rynek pracy jest poziom zatrudnienia.

Poniżej przedstawiono dane obrazujące sytuację na rynku pracy w gminie Czerniewice.

Tabela 30 Pracujący z terenu gminy Czerniewice w latach 2011 – 2020

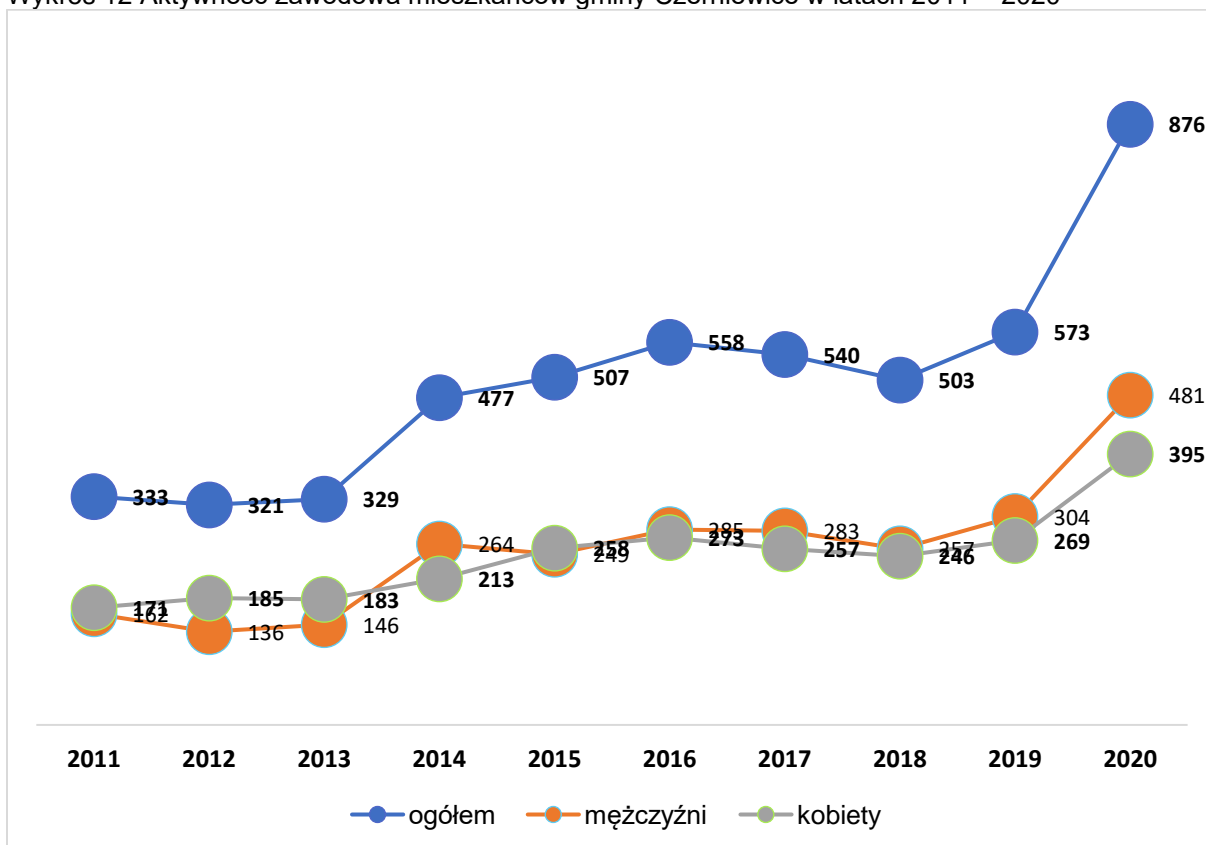
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	333	321	329	477	507	558	540	503	573	876
mężczyźni	162	136	146	264	249	285	283	257	304	481
kobiety	171	185	183	213	258	273	257	246	269	395

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W 2020 roku liczba osób pracujących z obszaru gminy Czerniewice wyniosła 876 osób, w tym 481 mężczyzn i 395 kobiet. Na przestrzeni badanych lat liczba pracujących zwiększyła się o 543 osoby.

Wśród osób aktywnych zawodowo po 2016 roku dominują zdecydowanie mężczyźni. Kobiety w 2020 roku stanowiły 45,09% ogółu zatrudnionych osób. Aktywność zawodowa mężczyzn w gminie Czerniewice jest wyższa niż kobiet i jest to tendencja niezmienna od 2016 roku, co przedstawia poniższy wykres.

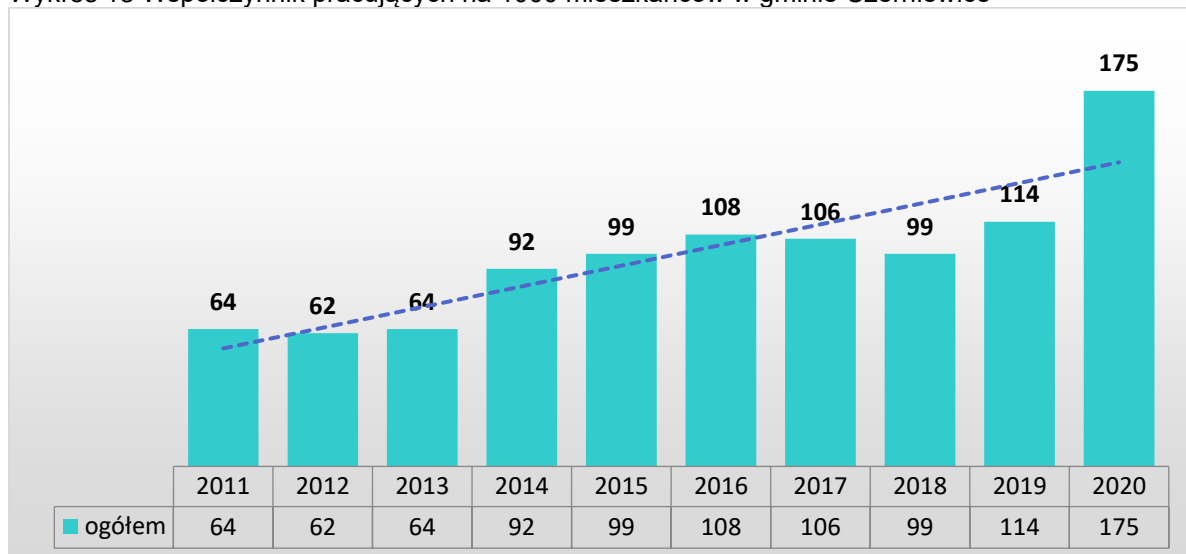
Wykres 12 Aktywność zawodowa mieszkańców gminy Czerniewice w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w badanych okresach kształtował się na poziomie od 64 osób w roku 2011 do 175 osób w roku 2020, w którym to był najwyższy, a w porównaniu z rokiem 2019 wzrósł, aż o 61 punktów.

Wykres 13 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w gminie Czerniewice

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Przedstawione dane dla gminy i jej mieszkańców świadczą o coraz lepszym wykorzystaniu zasobów pracy w gminie. Fakt, iż począwszy od 2018 roku wskaźniki: liczba osób pracujących oraz współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w gminie Czerniewice zaczyna gwałtownie rosnąć świadczy o dobrej koniunkturze. W gminie powstały dwa zakłady zatrudniające około 700 osób. Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w gminie Czerniewice w roku 2020 osiągnął poziom 175, w tym samym okresie dla powiatu tomaszowskiego kształtował się na poziomie 222, a dla powiatu rawskiego 185. Tendencja ta może jednak ulec zmianie ze względu na kryzys gospodarczy spowodowany pandemią wirusa COVID-19. Według informacji podawanych przez Główny Urząd Statystyczny, wskaźnik ten opracowywany jest bez uwzględniania osób pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.

Tabela 31 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza

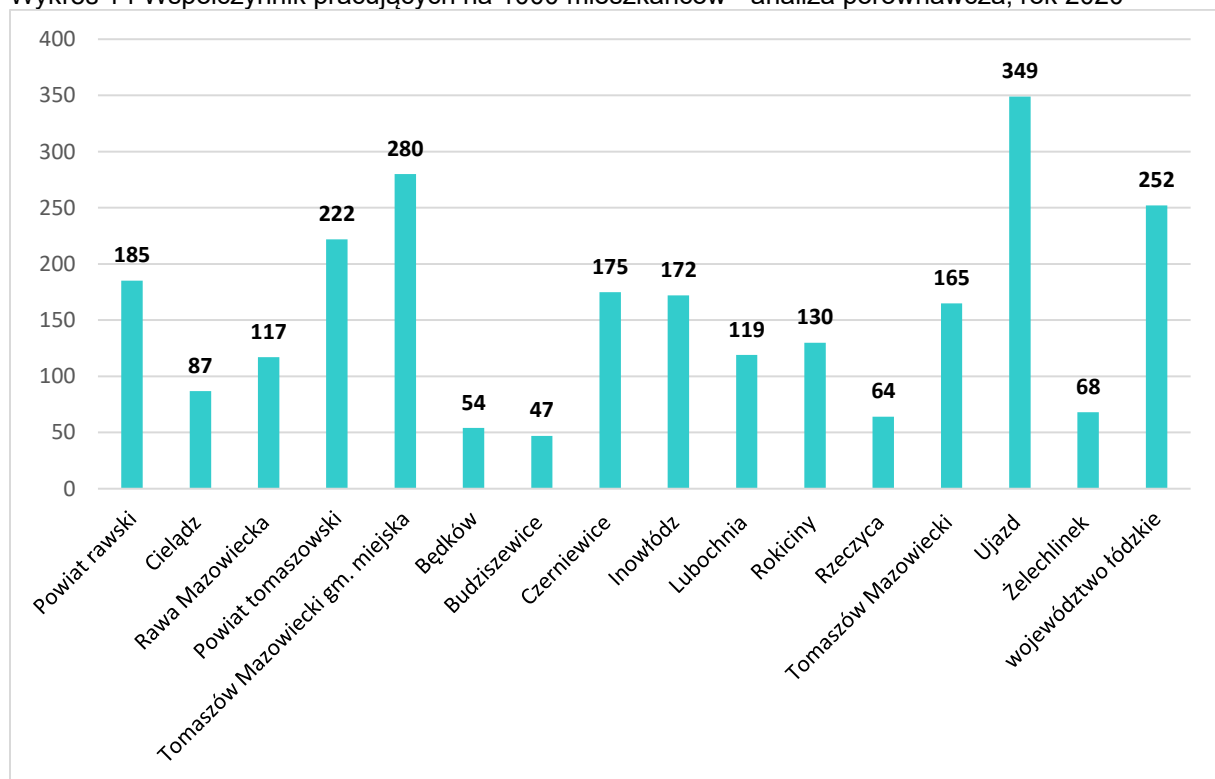
Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat rawski	152	157	158	164	170	177	182	171	178	185
Cielądz	63	66	64	68	75	77	81	76	82	87
Rawa Mazowiecka	95	86	87	98	111	104	109	111	114	117
Powiat tomaszowski	174	171	177	187	192	208	218	226	225	222
Tomaszów Mazowiecki gm. miejska	232	224	233	245	252	273	288	297	291	280
Będków	55	53	57	56	58	47	49	55	59	54
Budziszewice	43	48	53	45	49	58	44	47	48	47
Czerniewice	64	62	64	92	99	108	106	99	114	175
Inowódz	143	139	157	165	183	183	170	174	171	172
Lubochnia	76	69	81	87	88	101	107	110	116	119
Rokiciny	108	108	106	115	121	126	131	130	129	130
Rzeczyca	53	56	49	64	57	62	67	66	67	64
Tomaszów Mazowiecki	117	134	141	137	132	139	136	155	170	165
Ujazd	212	205	201	225	239	271	307	337	329	349
Żelechlinek	59	77	75	71	69	71	68	70	68	68
województwo łódzkie	222	220	223	228	230	237	244	250	253	252

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne),

W tabeli powyżej oznaczono kolorem niebieskim wartości najwyższe wśród analizowanych gmin wiejskich, a kolorem pomarańczowym wartości najniższe.

Z dostępnych danych wynika, iż najwięcej osób pracujących przypada na rok 2020 – jest to 349 osób pracujących na 1000 ludności w gminie Ujazd. Gmina pod względem analizowanego wskaźnika zdecydowanie wyróżnia się na tle badanych jednostek, osiągając wyższe wartości nie tylko wśród gmin wiejskich, ale także gminy miejskiej Tomaszów Mazowiecki, analizowanych powiatów i województwa. W gminie Czerniewice najwyższy wskaźnik to 175 osób na 1000 ludności w 2020 roku. Natomiast w powiecie tomaszowskim ogółem najwięcej osób odnotowano w roku 2018 – 226 osób na 1000 ludności. Najniższy wskaźnik wśród badanych JST przypada na rok 2010 w gminie Budziszewice - 43 pracujących na 1000 mieszkańców. W gminie Czerniewice było to 62 osoby na 1000 ludności w roku 2012. W powiecie tomaszowskim najmniej zatrudnionych na 1000 osób występuje w roku 2012 – 171 pracujących.

Wykres 14 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców - analiza porównawcza, rok 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Z dostępnych danych dla pozostałych JST wynika, że wartości obrazujące współczynnik pracujących na 1000 ludności są zróżnicowane i kształtują się od 47 w gminie Budziszewice, do 349 w gminie Ujazd. W związku z tym, gmina Czerniewice z poziomem wskaźnika 175, klasyfikuje się po środku analizowanych JST. Poziom zatrudnienia w gminie Czerniewice jest jednak niższy od średniej analizowanych powiatów oraz województwa łódzkiego.

Wnioski z analizy społecznej

Gmina Czerniewice to niewielka gmina wiejska, o charakterze typowo rolniczym. Przeprowadzone analizy wykazały, że w gminie są dobre warunki do zamieszkania. Warunki

mieszkańców w gminie Czerniewice systematycznie się poprawiają. W 2020 roku przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 83,2 m², natomiast na 1 osobę przypadło 27,1 m². Na przestrzeni ostatnich lat poprawił się także dostęp do infrastruktury technicznej: 82,66% mieszkań przyłączonych jest do wodociągu, 71,34% nieruchomości wyposażonych jest w ustęp splukiwany, 65,99% mieszkań posiada łazienkę, 54,12% korzysta z centralnego ogrzewania.

W gminie Czerniewice społeczeństwo się starzeje, należy zatem zwiększyć nakłady na opiekę medyczną i socjalną. Gmina charakteryzuje się przeciętnym poziomem bezrobocia rejestrowanego, wynoszącym w 2020 roku 5,7%. Należy jednak zauważyć, że na terenie gminy występuje bezrobocie tzw. "ukryte", związane z niezarejestrowaniem w urzędzie pracy części bezrobotnych mieszkających na obszarach wiejskich.

28 maja 2021 roku uchwałą numer XXXV/205/2021 Rady Gminy Czerniewice, przyjęła „Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Czerniewice na lata 2021 – 2025”. Do najważniejszych problemów społecznych wskazanych w ww. strategii, wyłonionych na podstawie analizy wszystkich dziedzin planowania strategicznego zaliczono:

- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych wynikająca z niskich kompetencji rodzicielskich;
- trudności w funkcjonowaniu osób niepełnosprawnych ze względu na występowanie barier osobistych, społecznych i funkcjonalnych;
- zagrożenie wykluczeniem społecznym i zawodowym osób z zaburzeniami psychicznymi;
- brak ośrodków na terenie Gminy, do których osoby z zaburzeniami psychicznymi mogłyby się zgłosić z problemami;
- stosunkowo duży odsetek osób dorosłych jak i uczniów spożywających alkohol w sposób ryzykowny;
- brak w wiedzy mieszkańców w temacie szkodliwego wpływu alkoholu na kobiety w ciąży;
- nierealizowanie w szkołach programów rekomendowanych o udowodnionej skuteczności;
- brak grup samopomocowych;
- występowanie problemu prowadzenia pojazdów pod wpływem alkoholu;
- znaczna część dzieci i młodzieży deklarująca doświadczenie oraz stosowanie przemocy, a także brak świadomości części dorosłych mieszkańców Gminy na temat negatywnych konsekwencji stosowania przemocy wobec dzieci jako metody wychowawczej;
- zagrożenie izolacją społeczną i samotnością osób starszych oraz stały wzrost na przestrzeni lat udziału osób starszych w ogólnej liczbie ludności;
- stosunkowo duży odsetek osób uznających znalezienie pracy na terenie Gminy Czerniewice, jako trudne bądź bardzo trudne;
- ograniczenie możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb bytowych w wyniku niedoboru środków finansowych;
- występowanie problemu przemocy w rodzinie deklarowanego przez mieszkańców i uczniów Gminy;
- występowanie negatywnych zjawisk wpływających na degradację następujących obszarów na terenie gminy Czerniewice: sołectw Czerniewice Wieś, Krzemienica, Wielka Wola.

2.4. Sfera gospodarcza

2.4.1. Gospodarka

PODMIOTY GOSPODARCZE

W badanym okresie ostatniej dekady liczba podmiotów gospodarczych zwiększyła się o 62 podmioty. W 2020 roku zarejestrowano w gminie 372 podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon. Stanowiły one 3,67% ogółu podmiotów w powiecie tomaszowskim (10 132).

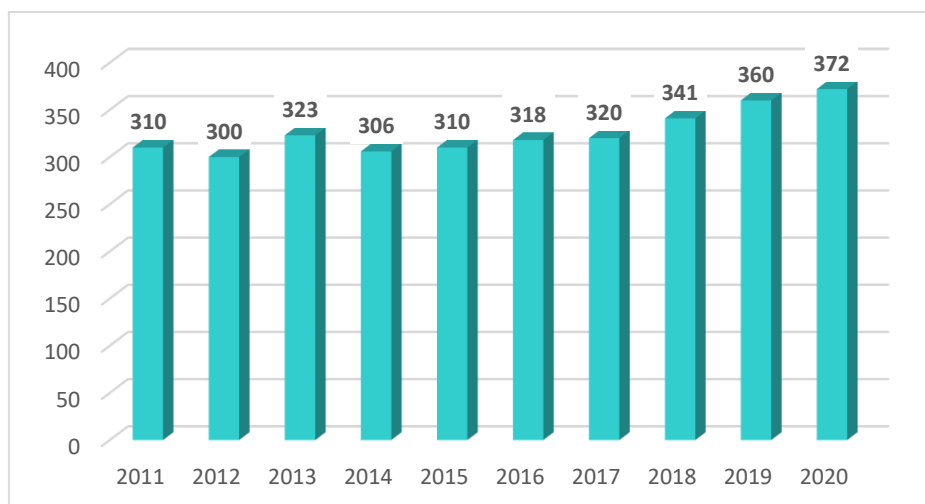
Tabela 32. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020

rok	liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON
2011	310
2012	300
2013	323
2014	306
2015	310
2016	318
2017	320
2018	341
2019	360
2020	372

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Badany okres to czas, w którym wartość zmiennej ulegała wahaniom, analizując rok do roku zauważalny jest jednak spadek w roku 2012 oraz 2014 i stagnacja do 2017 roku, po czym wzrost w latach 2018 - 2020, gdzie obecnie wartość jest najwyższa, biorąc pod uwagę ostatnie 10 lat.

Wykres 15 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W latach 2014 – 2020 zmiany w liczbie podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON wg Sekcji PKD 2007 w poszczególnych sekcjach kształtowały się łagodnie, nie odnotowano spektakularnych wzrostów oraz spadków, za wyjątkiem branży budowlanej (wzrost o 20% liczby podmiotów w relacji 2014 roku do roku 2020) oraz branży: Handel hurtowy i detaliczny; naprawa

pojazdów samochodowych, włączając motocykle: (wzrost o 16% liczby podmiotów w relacji 2014 roku do roku 2020).

Zwiększenie się liczby podmiotów gospodarczych na przestrzeni 7 analizowanych lat odnotowały sekcje: D, F, G, H,I, J, K, L, M, N,P, Q, S i T. W tym największy wzrost:

- sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle: + 16 podmiotów,
- sekcja F- Budownictwo: + 12 podmiotów;

Spadek zaobserwowano w sekcjach: A, E, w tym największy spadek przez 7 lat zanotowała sekcja: A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo - ubyło 5 podmiotów.

Tabela 33 Podmioty gospodarki narodowej w gminie Czerniewice wpisane do rejestru Regon wg sekcji PKD 2007 (stan w dniu 31.XII)

Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon wg sekcji PKD 2007 (stan w dniu 31.XII)		Wartości w latach						
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.	Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	26	25	21	20	19	18	21
2.	Sekcja B - Górnictwo i wydobywanie	0	0	0	0	0	0	0
3.	Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe	45	48	48	50	44	45	45
4.	Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	4	1	1	1	11	7	5
5.	Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	3	4	4	4	4	4	2
6.	Sekcja F - Budownictwo	48	53	54	51	48	59	60
7.	Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	84	86	86	87	88	95	100
8.	Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa	27	25	28	30	32	28	31
9.	Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	6	5	6	6	7	7	8
10.	Sekcja J - Informacja i komunikacja	0	0	2	2	6	7	8
11.	Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	8	7	9	8	8	8	10
12.	Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	1	1	1	1	2	6	5
13.	Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	8	9	12	13	16	18	17
14.	Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	9	10	9	9	11	11	10
15.	Sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	5	5	5	5	5	5	5
16.	Sekcja P - Edukacja	6	6	7	7	8	10	9
17.	Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	3	5	5	5	6	7	8
18.	Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	6	6	6	5	4	5	6
19.	Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	17	14	14	16	22	20	22
Ogółem		306	310	318	320	341	360	372

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

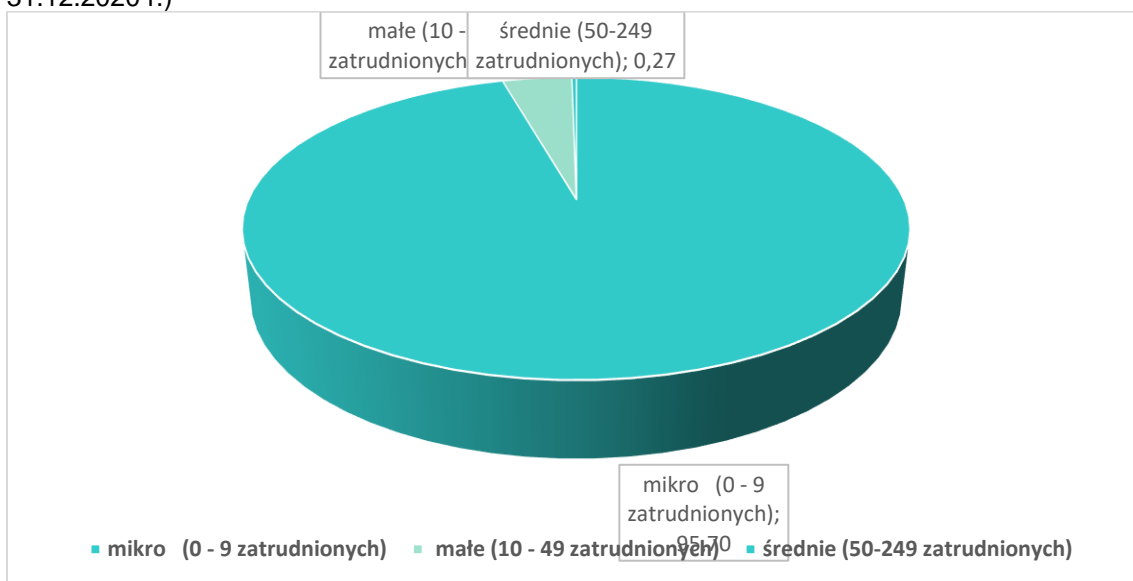
Najliczniejszy udział w całkowitym zestawieniu podmiotów gospodarczych mają podmioty zaklasyfikowane do Sekcji:

- G: Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych – 100 podmiotów (26,88% ogółu),
- F: Budownictwo – 60 podmiotów (16,12% ogółu),
- C: Przetwórstwo przemysłowe – 45 podmiotów (12,09% ogółu),
- H: Transport i gospodarka magazynowa – 31 podmiotów (8,33% ogółu),
- S i T: Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników – 22 podmioty (5,91% ogółu).

Gospodarka gminna opiera się głównie na handlu, usługach i działalności budowlanej. W następnej kolejności funkcjonuje przetwórstwo przemysłowe, transport i gospodarka magazynowa oraz działalność profesjonalna. Stosunkowo niewielka jest liczba podmiotów prowadzących działalność związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi. W 2016 roku na rynku pojawiły się firmy zajmujące się informacją i komunikacją. Gmina zapewnia mieszkańcom podstawowe usługi społeczne i finansowe – na terenie gminy funkcjonują placówki opieki zdrowotnej i pomocy społecznej, oświaty i edukacji, kultury, komunikacji oraz infrastruktury komunalnej.

Według klasy wielkości dominują mikroprzedsiębiorstwa, niewielki jest w tym udział małych firm. W gminie funkcjonuje jedno średnie przedsiębiorstwo, brakuje dużych.

Wykres 16 Rozkład podmiotów gospodarki narodowej według klasy wielkości (stan na dzień 31.12.2020 r.)

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Spośród wszystkich podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie gminy, najwięcej podmiotów zatrudniało od 1 do 9 osób. Na koniec 2020 roku było 356 takich jednostek. Drugą pod względem liczebności grupę stanowiły podmioty zatrudniające od 10 do 49 osób. Na koniec 2020 roku było 15 takich podmiotów. Na koniec 2020 roku na terenie gminy funkcjonowało 1 średnie przedsiębiorstwo i ani jednej dużej firmy.

Tak jak w całym kraju, w strukturze podmiotów dominuje sektor prywatny - w 2020 roku odnotowano 360 prywatnych podmiotów gospodarczych, w tym 305 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Na terenie gminy działają głównie podmioty nie generujące dużej ilości miejsc

pracy, lecz przeważnie oparte na samozatrudnieniu. W dominującej części zasięg oddziaływania prowadzonej działalności gospodarczej jest niewielki, realizowany przez małe podmioty, zarówno pod względem kapitału, jak i zatrudnienia. Udział sektora prywatnego wynosi 96,77%. Sektor publiczny reprezentowany jest zaś przez Urząd Gminy Czerniewice, podmioty komunalne, placówki oświatowe oraz instytucję kultury.

Tabela 34 Podmioty gospodarki narodowej w gminie Czerniewice w latach 2014-2020 wg rejestru REGON

Podmioty wg sektorów własnościowych		Wartości w latach						
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.	podmioty gospodarki narodowej ogółem	306	310	318	320	341	360	372
2.	sektor publiczny - ogółem	11	12	12	11	11	11	12
	państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	7	7	7	6	6	6	6
	spółki handlowe	0	1	1	1	1	1	1
3.	sektor prywatny - ogółem	295	298	305	308	329	348	360
	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	243	246	250	255	264	289	305
	spółki handlowe	22	22	25	23	34	30	23
	spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	5	5	5	3	6	8	6
	spółdzielnie	2	2	2	2	0	0	0
	stowarzyszenia i organizacje społeczne	8	8	8	8	7	8	10

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Gmina Czerniewice w analizie porównawczej z innymi JST

W tabeli zaprezentowano liczbę podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, do analizy porównawczej wybrano wszystkie gminy powiatu tomaszowskiego oraz gminy spoza powiatu sąsiadujące z gminą Czerniewice. W badanym przedziale czasowym odnotowujemy wzrost ilości podmiotów gospodarczych we wszystkich JST. Największy przyrost wystąpił w gminie wiejskiej Tomaszów Mazowiecki (258 podmiotów), Ujazd (155 podmiotów), następnie w gminie miejsko-wiejskiej Tomaszów Mazowiecki (140 podmiotów), gminie wiejskiej Lubochnia (136 podmiotów), Rawa Mazowiecka (128 podmiotów), Rokiciny (120 podmiotów), Inowódz (105 podmiotów), Cielądz (79 podmiotów), Będków (66 podmiotów), **Czerniewice (62 podmioty)**, Budziszewice (41 podmiotów), Żelechlinek (40 podmiotów) oraz Rzeczyca (29 podmiotów). Obszary zaliczane do gmin miejskich i miejsko – wiejskich charakteryzują się wyższym poziomem przedsiębiorczości, korzystniejszym otoczeniem biznesowym, zatem liczba podmiotów gospodarczych jest wyższa od liczby podmiotów z terenów typowo wiejskich.

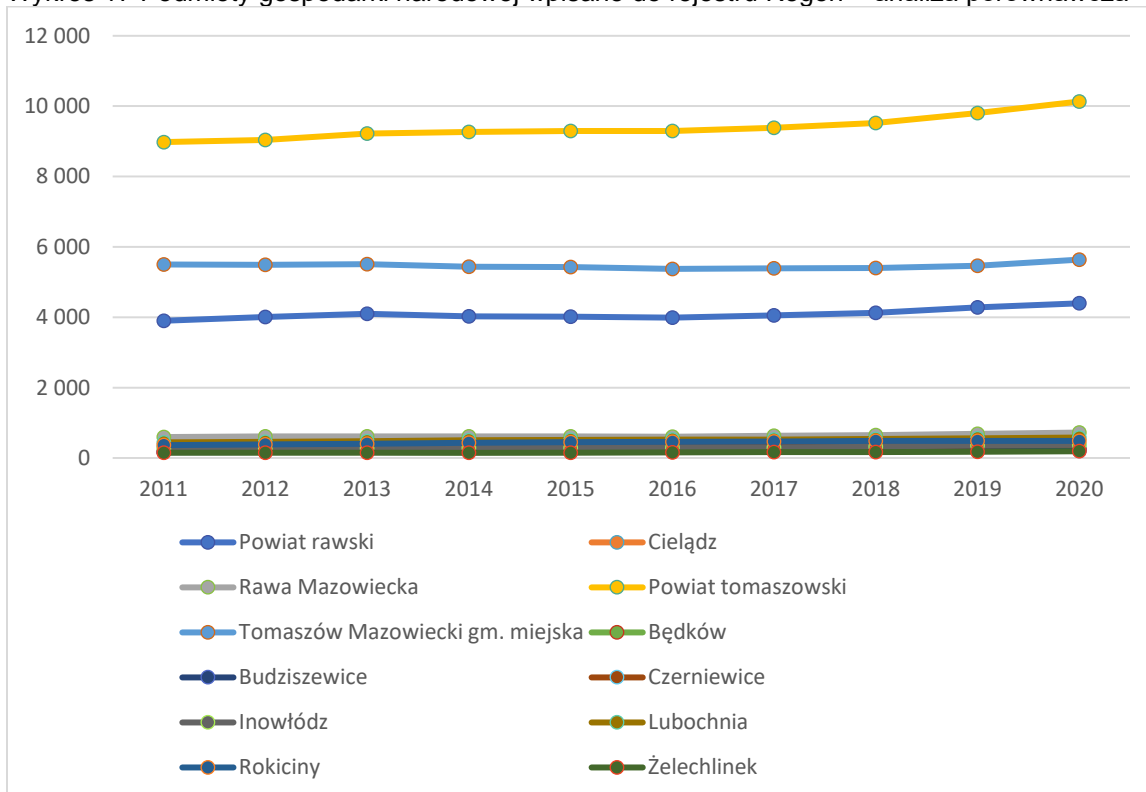
Tabela 35 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Różnica
Powiat rawski	3 901	4 006	4 095	4 028	4 016	3 985	4 050	4 128	4 279	4 396	495
Cielądz	174	173	181	183	189	204	213	219	232	253	79
Rawa Mazowiecka	595	617	617	611	611	607	631	650	684	723	128
Powiat tomaszowski	8 980	9 042	9 219	9 266	9 294	9 290	9 385	9 524	9 802	10 132	1 152
Tomaszów Mazowiecki gm. miejska	5 498	5 493	5 512	5 436	5 430	5 375	5 389	5 396	5 462	5 638	140
Będków	180	184	198	203	198	195	202	220	236	246	66
Budziszewice	164	167	182	188	182	190	191	196	201	205	41
Czerniewice	310	300	323	306	310	318	320	341	360	372	62
Inowódz	270	269	273	288	289	294	297	320	360	375	105

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Różnica
Lubochnia	445	457	476	503	510	518	519	541	562	581	136
Rokiciny	365	388	407	429	448	455	467	482	484	485	120
Rzeczyca	230	224	219	232	236	230	235	241	248	259	29
Tomaszów Mazowiecki	836	862	904	928	928	945	976	994	1 043	1 094	258
Ujazd	531	550	578	607	610	612	624	628	671	686	155
Żelechlinek	151	148	147	146	153	158	165	165	175	191	40

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wykres 17 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon – analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Jednym z podstawowych wskaźników najlepiej ilustrujących stan lokalnej gospodarki jest **poziom aktywizacji gospodarczej** liczony jako ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców. Wyraża on skłonność danej populacji do podejmowania działalności gospodarczej, jak również zaufanie do sytuacji na rynku.

Jako grupę porównawczą wybrano wszystkie gminy powiatu tomaszowskiego oraz gminy sąsiadujące z gminą Czerniewice.

Tabela 36 Poziom aktywizacji gospodarczej w gminach wiejskich w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Różnica
powiat rawski											
Cielądz	425	424	444	449	467	511	535	550	585	641	216
Rawa Mazowiecka	685	716	712	705	703	697	721	743	778	822	137
powiat tomaszowski											
Tomaszów Mazowiecki gm. miejska	835	839	849	843	849	845	852	861	882	919	84

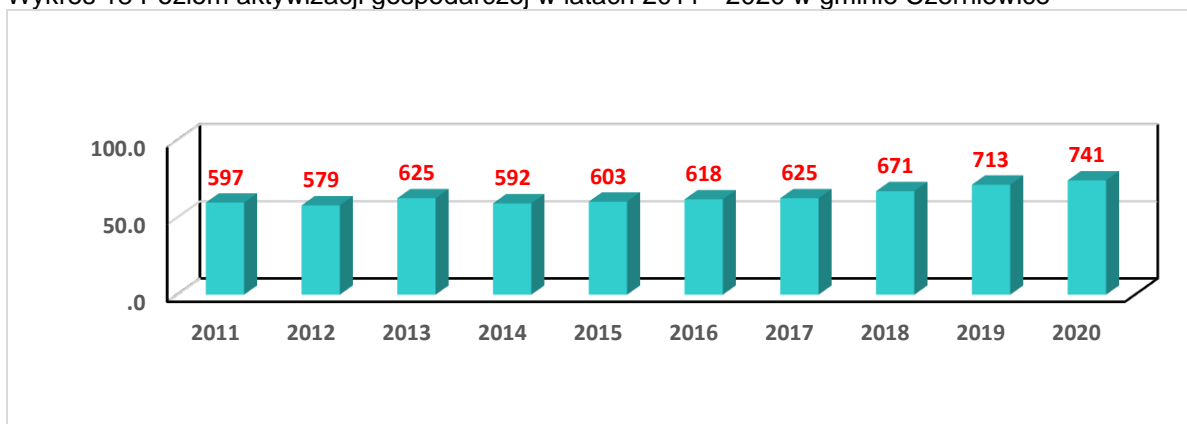
Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Różnica
Będków	528	545	593	607	596	587	606	664	721	756	228
Budziszewice	728	740	808	847	827	866	876	898	935	949	221
Czerniewice	597	579	625	592	603	618	625	671	713	741	144
Inowódz	688	686	700	744	749	768	778	836	941	982	294
Lubochnia	597	629	662	699	707	720	725	755	781	816	219
Rokiciny	595	627	658	694	726	739	757	783	786	788	193
Rzeczyca	474	466	460	491	500	492	506	519	534	562	88
Tomaszów Mazowiecki	792	809	839	861	856	863	882	889	929	972	180
Ujazd	672	695	729	768	775	784	802	812	869	890	218
Żelechlinek	445	440	437	433	453	470	495	497	528	578	133

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Od 2011 roku poziom aktywizacji gospodarczej w gminie Czerniewice wzrósł o 144 punkty. Wskaźnik aktywizacji gospodarczej nie wzrastał jednak regularnie w badanych latach. Na przestrzeni badanych lat we wszystkich analizowanych gminach obserwowany jest wzrost wartości wskaźnika. Wśród wskazanych jednostek, gmina miejska Tomaszów Mazowiecki w roku 2011 posiada najwyższy wskaźnik, który utrzymuje się do roku 2014, w którym to najwyższy wskaźnik należy do gminy wiejskiej Tomaszów Mazowiecki. Gminy miejskie i wiejskie przylegające do miast mają w większości przypadków wyższe wskaźniki aktywizacji gospodarczej, jest to związane z lepszym otoczeniem biznesowym, większymi możliwościami, jakie daje bliskość miasta. Najwyższe wartości wskaźnika w latach 2011, 2019 i 2020 oznaczono kolorem niebieskim, zaś najniższe kolorem pomarańczowym. Zdecydowanie najwyższy wskaźnik w 2019 i 2020 roku odnotowuje gmina wiejska Inowódz, odpowiednio: 941 i 982 punkty. Wśród analizowanych gmin wiejskich, Inowódz charakteryzuje się największą dynamiką wzrostu - wzrost o 294 punkty, natomiast najniższy wzrost przypada na gminę Rzeczyca (88 punktów) oraz na gminę miejską Tomaszów Mazowiecki (wzrost o 84 punkty).

Poniżej przedstawiono wykres z przebiegiem poziomu aktywizacji gospodarczej gminy Czerniewice na przestrzeni 10 badanych lat.

Wykres 18 Poziom aktywizacji gospodarczej w latach 2011 - 2020 w gminie Czerniewice

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Jednak poziom aktywizacji gospodarczej jest tylko jednym ze wskaźników obrazujących aktywność biznesową populacji. Ważnym wskaźnikiem dodatkowym jest tzw. indeks **PEAI** (Present Economic Activity Index – wskaźnik aktualnej aktywności gospodarczej), obliczany jako procentowa zmiana ilości firm na 10 tys. mieszkańców w ostatnich trzech latach. PEAi powyżej 9% oznacza pomyślną koniunkturę, a powyżej 15% gwałtowny rozwój. Okres od roku 2011 jest okresem bardzo

dużego wzrostu gospodarczego w całym kraju. W gminach wiejskich wskaźnik PEAI bardzo często jest większy niż 4%, a w gminach wiejsko – miejskich często przekracza 9%.

Warto zauważyć, że nie ma prostej korelacji między poziomem aktywizacji gospodarczej, a indeksem PEAI. Należy to interpretować następująco: poziom aktywizacji to skumulowany przez wiele lat dorobek aktywności lokalnego sektora gospodarczego, natomiast PEAI obrazuje aktualną dynamikę.

Tabela 37 Saldo ilości firm w ostatnich 3 latach (2017/2020) – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	Saldo ilości firm w ostatnich trzech latach	
	Ilość nowych firm	Przyrost procentowy PEAI
Powiat rawski	346	9,92%
Cielądz	40	19,71%
Rawa Mazowiecka	92	14,02%
Powiat tomaszowski	747	9,93%
Tomaszów Mazowiecki gm. miejska	249	7,86%
Będków	44	24,70%
Budziszewice	14	8,32%
Czerniewice	52	18,52%
Inowódz	78	26,26%
Lubochnia	62	12,56%
Rokiciny	18	4,19%
Rzeczyca	24	11,15%
Tomaszów Mazowiecki	118	10,27%
Ujazd	62	11,03%
Żelechlinek	26	16,77%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Według powyższych obliczeń najwyższy wskaźnik PEAI wśród analizowanych gmin przypada w gminach wiejskich: Inowódz (26,26%), Będków (24,70%), Cielądz (19,71%), Czerniewice (18,52%) oraz Żelechlinek (16,77%). Oznacza to, że na terenie wspomnianych gmin występuje gwałtowny rozwój gospodarczy - w ciągu trzech lat saldo firm odnotowało wzrost od 78 do 26 nowych podmiotów gospodarczych. Największy przyrost nowo zarejestrowanych podmiotów odnotowano w gminie miejskiej Tomaszów Mazowiecki (+249 podmiotów, co dało wskaźnik PEAI 7,86%), a najmniejszy w gminie wiejskiej Żelechlinek (+26 podmiotów, co dało wskaźnik PEAI 16,77%).

Gmina Czerniewice, wraz z sąsiadującymi gminami: Cielądz, Rawa Mazowiecka i Żelechlinek, posiada zbliżone do siebie wartości wskaźnika PEAI ok. 14-19%, co oznacza pomyślną koniunkturę na tych obszarach. Najniższy wskaźnik PEAI zanotowała gmina Rokiciny (4,19%).

Należy w tym miejscu zauważyć, iż ze względu na kryzys gospodarczy spowodowany pandemią wirusa COVID-19, w całym kraju następuje zmniejszenie liczby zakładanych przedsiębiorstw oraz obserwuje się coraz więcej takich, które zawieszają bądź zamykają prowadzoną dotychczas działalność gospodarczą. Na ten moment bardzo trudno jest przewidzieć, kiedy pandemia zakończy się oraz jak bardzo dotkliwe będą jej skutki m.in. w sferze gospodarczej.

ROLNICTWO

Gmina Czerniewice jest gminą typowo rolniczą, w której ogólna powierzchnia użytków rolnych stanowi ponad 60% powierzchni, zaś użytków leśnych około 28%. Dobre warunki produkcji rolnej występują w północnej i północno-wschodniej części gminy w sołectwach m.in.: Annów, Lechów, Dąbrówka, Turobów, Krzemienica, Chociw oraz w środkowej części gminy: Strzemeszna, Wielka Wola i Czerniewice.

Fotografia 15 Pola w gminie Czerniewice

Źródło: Fotografia własna

W gminie funkcjonuje ponad 1,1 tys. gospodarstw rolnych, z czego najwięcej tych małych (tj. do 5 ha) - 581, gospodarstw dużych (powyżej 15 ha) jest relatywnie niedużo, bo 79.

Głównie uprawia się zboża (żyto, pszenica, mieszanki zbożowe) i ziemniaki. Relatywnie niewiele jest gospodarstw zajmujących się uprawami przemysłowymi czy burakami cukrowymi, rzepakami oraz warzywami gruntowymi.

Na terenie gminy oprócz upraw zbóż rozwinięte są uprawy nasienne, a w ostatnich latach nastąpił wzrost upraw jagodowych, a także rozwój gospodarstw specjalizujących się w sadownictwie, które grupują się w południowej części gminy. Dominuje uprawa jabłoni i wiśni.

Na terenie gminy występują warunki geograficzne (klimat i rzeźba terenu) sprzyjające rozwojowi rolnictwa, choć generalnie słabe klasy gleb, bogata sieć wodna (lokalne podmokłości i okresowe susze) są czynnikami hamującymi ten rozwój. Problem stanowią melioracje, szczególnie w północno-wschodniej części gminy. Warunki glebowo-klimatyczne panujące na terenie gminy, a także warunki ekonomiczne dla rolnictwa uzasadniają coraz większą rangę produkcji zwierzęcej. Hodowla skoncentrowana jest głównie na produkcji drobiu, trzody chlewnej i bydła.

Melioracje

Gruntów zmeliorowanych jest na terenie gminy relatywnie niewiele. Występują w środkowej części gminy przy rzece Krzemionce (obręby Lipie, Strzemeszna).

PODSUMOWANIE

Zaprezentowane powyżej dane wskazują, że sfera gospodarcza w gminie Czerniewice rozwija się stabilnie, lecz powoli. Pomyślna koniunktura gospodarcza nie wpływa znacząco na wzrost liczby zakładanych przedsiębiorstw, zaś wartości wskaźników w analizie porównawczej z innymi gminami pozwalają wnioskować, iż gmina potrzebuje silnego akceleratora zmian.

Zdolność do kreowania polityki rozwoju na terenie gminy jest silnie uwarunkowana czynnikami zewnętrznymi. Z jednej strony, położenie geograficzne gminy może mieć znaczenie przy podejmowaniu decyzji o rozpoczęciu aktywności gospodarczej w zakresie sektora kreatywnego, kulturalnego, technologii IT, turystyki czy przemysłu czasu wolnego. Z drugiej - gmina posiada endogeniczny potencjał, który wciąż nie jest w pełni możliwości wykorzystany np. doskonałe położenie oraz zasoby dla rozwoju turystyki.

Ponadto, planując obecnie dalsze kierunki rozwoju gminy, należy mieć na uwadze skutki pandemii, które z pewnością będą odczuwalne dla mieszkańców, a tym samym dla całej gminy Czerniewice w długim okresie czasu. Należy wykorzystać doświadczenia, które gmina nabyła od marca 2020 roku, wykorzystać potencjał tkwiący w cyfryzacji i informatyzacji instytucji publicznych, ale również podjąć działania wspierające ochronę środowiska, jak również sferę gospodarczą.

POLITYKA FINANSOWA

Polityka finansowa gminy Czerniewice realizowana jest w oparciu o uchwałę budżetową corocznie uchwalaną przez Radę Gminy, która określa źródła dochodów oraz kierunki wydatkowania środków. Realizacja inwestycji oparta jest o przedsięwzięcia wyszczególnione w Wieloletniej Prognozie Finansowej oraz o załącznik do uchwały budżetowej wskazujące wydatki majątkowe.

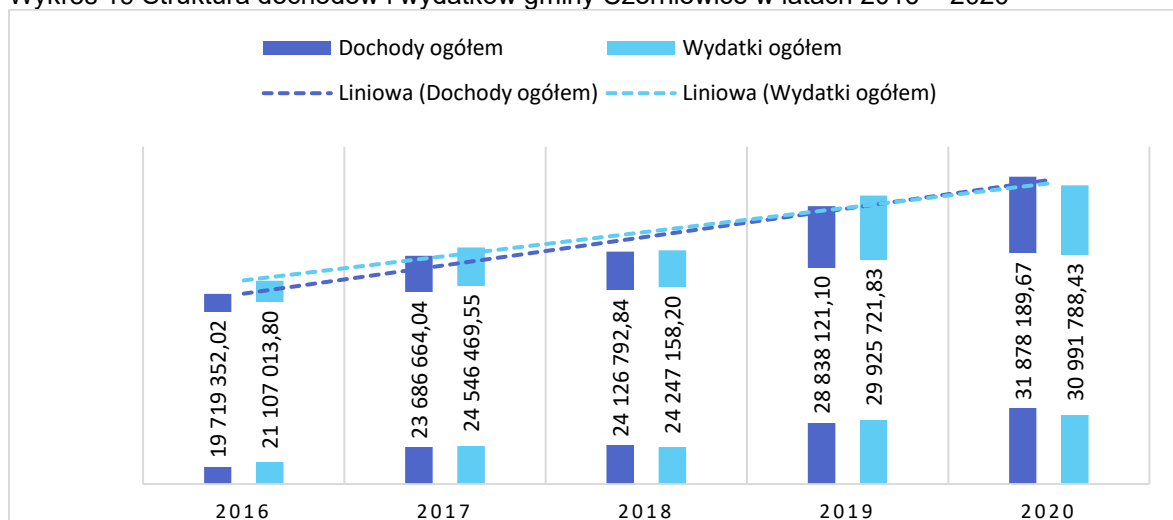
Tabela 38 Wyniki finansowe samorządu gminy Czerniewice w latach 2016 – 2020

gmina Czerniewice	2016	2017	2018	2019	2020
Dochody ogółem	19 719 352,02	23 686 664,04	24 126 792,84	28 838 121,10	31 878 189,67
Wydatki ogółem	21 107 013,80	24 546 469,55	24 247 158,20	29 925 721,83	30 991 788,43
Wynik finansowy	-1 387 661,78	-859 805,51	-120 365,36	-1 087 600,73	886 401,24
Wynik finansowy/ dochody (%)	-7,04	-3,63	-0,50	-3,77	2,78

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wynik różnicy między dochodami ogółem budżetu JST, a wydatkami ogółem JST stanowi odpowiednio nadwyżkę lub deficyt budżetu. Gmina Czerniewice w analizowanych latach 2016 - 2019 zamknęła budżet deficytem, zaś w 2020 wynik finansowy był dodatni, a nadwyżka wynosiła – 2,78%. Na przestrzeni lat widoczny jest wzrost zarówno dochodów jak i wydatków gminy. Najwyższy wzrost dochodów gmina odnotowała w 2019 roku (ok. 16%), podobnie jak i wydatków (wzrost prawie 19%). Linia trendu pokazuje jednakże, że znacznie szybciej rosną liczby po stronie wydatkowej, niż dochodowej.

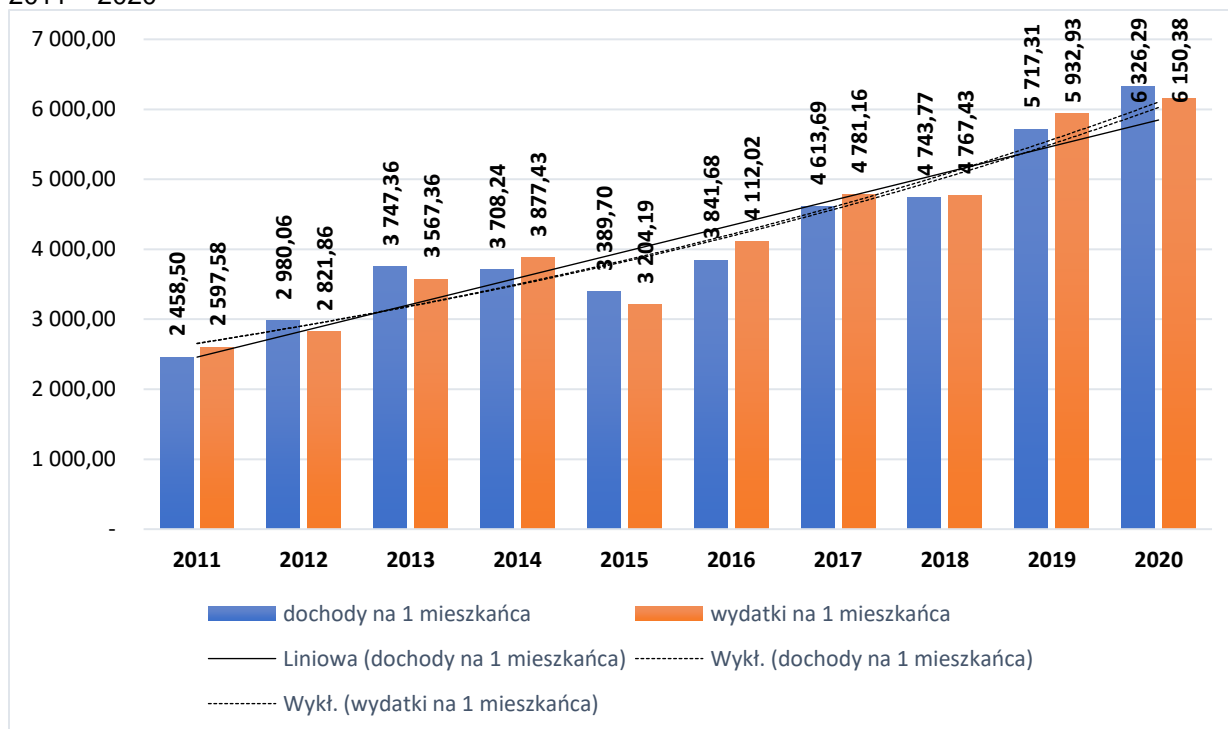
Wykres 19 Struktura dochodów i wydatków gminy Czerniewice w latach 2016 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Obserwowany stały wzrost dochodów w budżecie gminy ma swoje odzwierciedlenie również w wielkości dochodu w przeliczeniu na 1 mieszkańca, co jest zgodne z zachodzącą w województwie łódzkim tendencją dochodową. Dochody gminy Czerniewice corocznie wzrastają (w różnym tempie). Zamożność samorządu obrazuje dochód liczony na 1 mieszkańca, który sukcesywnie powiększał się począwszy od kwoty 2 458,50 zł na 1 mieszkańca w 2011 roku, do 6 326,29 zł na 1 mieszkańca w 2020 roku, co oznacza wzrost o 157,32%. Wraz ze wzrostem dochodów rosną wydatki per capita w gminie Czerniewice (wzrost o 136,77% w 2020 roku w porównaniu do roku 2011).

Wykres 20 Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Czerniewice w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W porównaniu do roku 2011 dochody na jednego mieszkańca w roku 2020 są większe o 3867,79 zł, a wydatki zwiększyły się o 3 552,80 zł.

W tabeli poniżej przedstawiono analizę porównawczą dochodów i wydatków na jednego mieszkańca w badanych JST dla okresu 2018 – 2020. Kolorem niebieskim oznaczono najwyższe, a kolorem żółtym najniższe dochody i wydatki, w danym roku poddanych analizie.

Najwyższe dochody na jednego mieszkańca, w analizowanych latach były w gminach Budziszewice (2018 r.), Rzeczyca (2019 r.), Inowódz (2020 r.). Niewątpliwie związane jest to z wyższym poziomem aktywizacji gospodarczej i wpływami z podatków do budżetów gmin.

Najniższe dochody w roku 2018 odnotowano w gminie Rokiciny, w 2019 w gminie Będków, a w 2020 roku w gminie miejskiej Tomaszów Mazowiecki. Wśród samorządów powiatowych słabsze wyniki po stronie dochodowej odnosił powiat rawski.

Poziom wydatków per capita jest ściśle powiązany z poziomem dochodów i wśród badanych JST w roku 2018 najwyższy był w gminie Budziszewice, w 2019 w gminie Inowódz, a w 2020 roku w gminie Lubochnia. Najniższy poziom wydatków na jednego mieszkańca w analizowanych latach przypadł na gminę Rokiciny (2018 r.), Będków (2019 r.), gminę miejską Tomaszów Mazowiecki (2020 r.), zaś wśród powiatów niższe wydatki na mieszkańca zapisano w powiecie rawskim.

Analizując sytuację gminy Czerniewice, dochody i wydatki per capita kształtują się na średnim poziomie wśród JST poddanych analizie. Sytuacja gminy wydaje się być nieznacznie gorsza od większości samorządów w powiecie tomaszowskim.

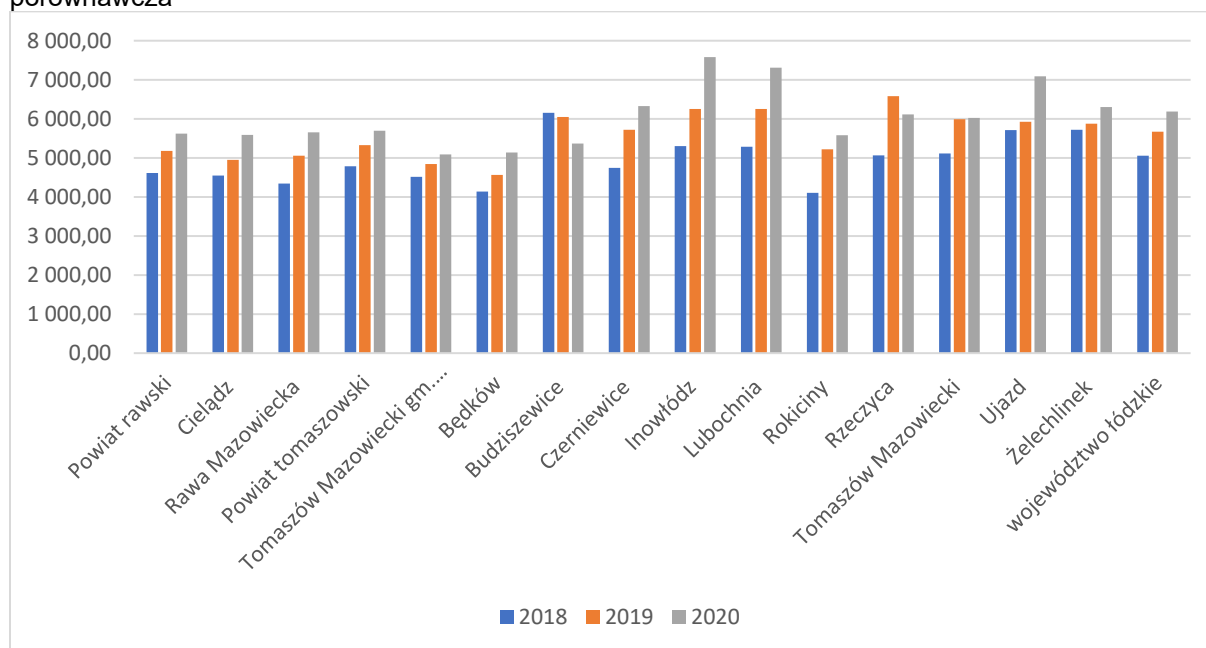
Tabela 39 Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2018 – 2020 – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	Dochody na 1 mieszkańca			Wydatki na 1 mieszkańca		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Powiat rawski	4 612,16	5 176,76	5 619,60	4 852,13	5 174,47	5 488,51
Cielądz	4 543,58	4 952,24	5 585,35	4 847,20	4 620,89	5 795,04
Rawa Mazowiecka	4 339,59	5 052,58	5 656,81	4 712,65	4 895,75	5 186,80
Powiat tomaszowski	4 787,12	5 324,78	5 690,46	4 930,44	5 433,41	5 678,75
Tomaszów Mazowiecki gm. miejska	4 515,80	4 838,14	5 085,03	4 373,35	4 947,35	5 007,35
Będków	4 140,40	4 565,51	5 137,83	4 325,67	4 313,06	5 091,42
Budziszewice	6 153,74	6 046,50	5 365,63	7 321,18	5 028,43	5 580,88
Czerniewice	4 743,77	5 717,31	6 326,29	4 767,43	5 932,93	6 150,38
Inowódz	5 304,62	6 249,96	7 582,72	5 651,38	8 141,19	7 664,27
Lubochnia	5 286,17	6 252,63	7 307,24	6 062,66	6 733,29	8 513,36
Rokiciny	4 103,93	5 222,87	5 577,52	3 960,93	5 189,25	5 329,39
Rzeczyca	5 060,74	6 583,24	6 115,93	5 284,75	6 795,97	6 140,19
Tomaszów Mazowiecki	5 114,38	5 987,29	6 019,39	6 335,59	5 644,56	5 982,46
Ujazd	5 712,92	5 927,77	7 087,65	5 873,18	5 842,08	6 599,25
Żelechlinek	5 719,67	5 873,84	6 300,00	5 932,11	6 131,59	6 483,39
województwo łódzkie	5 055,51	5 671,37	6 184,58	5 183,13	5 792,66	6 223,74

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

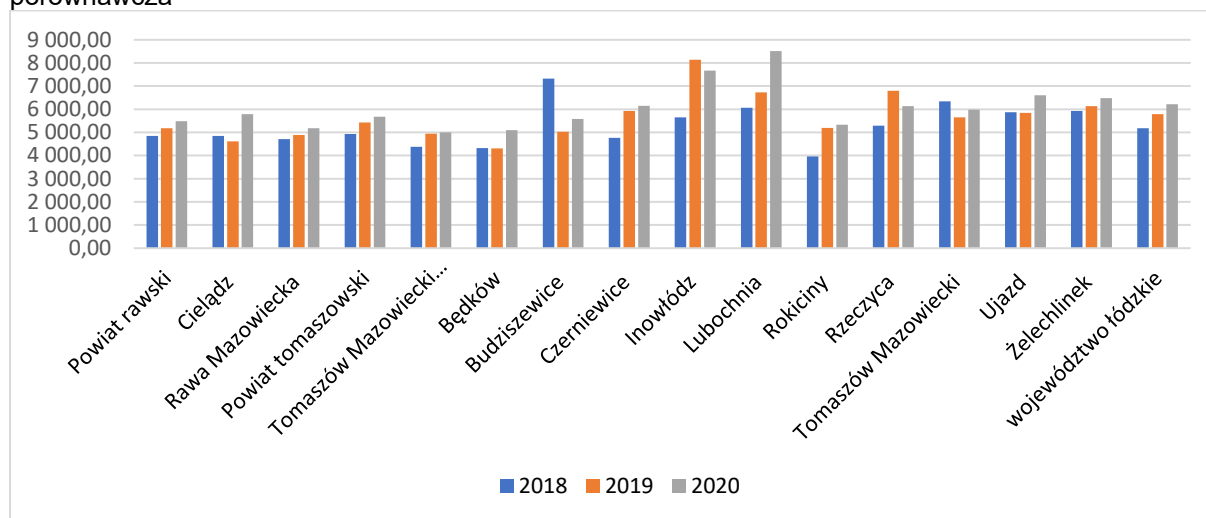
Należy jednak zauważyć, iż w każdej JST poddanej analizie, w latach 2018 - 2020 zauważalna jest tendencja do wzrostu dochodów jak i wydatków na jednego mieszkańca, z wyjątkiem gmin: Budziszewice (dochody maleją), Rzeczyca (spadek dochodów w 2020 roku), Cielądz, Budziszewice, Tomaszów Mazowiecki (spadek wydatków w roku 2019) Inowódz i Rzeczyca spadek wydatków w 2020 roku w porównaniu z rokiem 2019. W gminie Czerniewice najwyższy poziom wydatków per capita odnotowano w 2020 roku, zaś w roku 2018 i 2019 wartości wskaźnika były relatywnie niższe.

Wykres 21 Dochody w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2018 – 2020 - analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

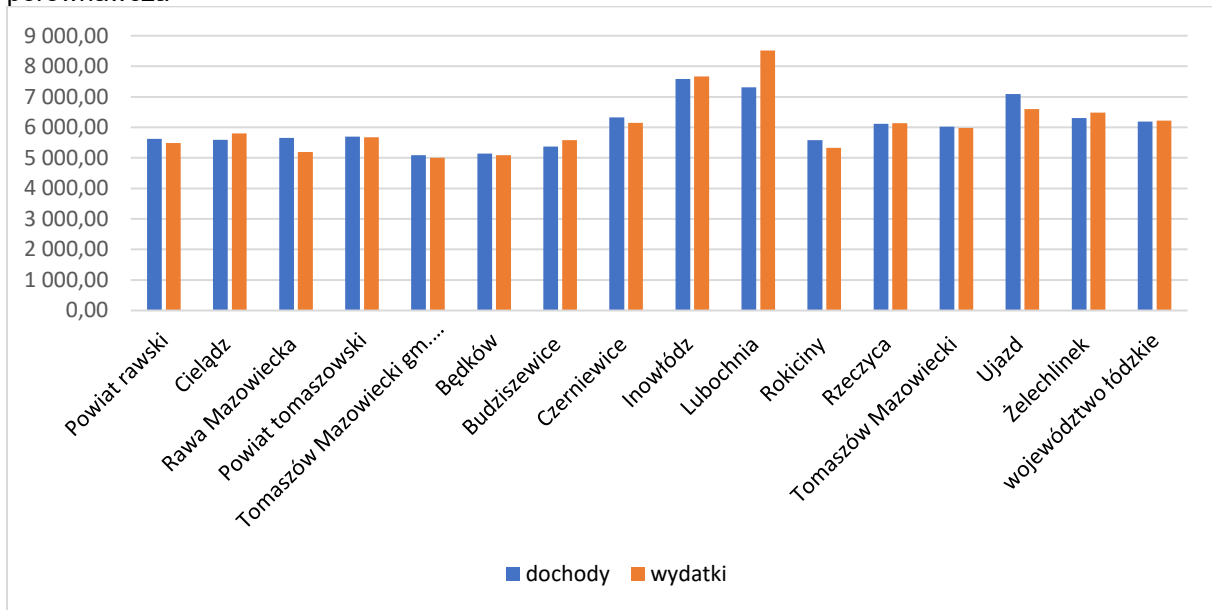
Wykres 22 Wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2018 – 2020 - analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W porównaniu z badanymi JST, poziom dochodów na jednego mieszkańca w roku 2020 w gminie Czerniewice kształtuje się na wyższym poziomie, niż w analizowanych gminach w powiecie rawskim, ale jest mniejszy o 1256,43 zł od dochodu przypadającego na jednego mieszkańca w gminie Inowódz i większy o 635,83 zł od powiatu tomaszowskiego oraz większy o 1241,26 zł od gminy miejskiej Tomaszów Mazowiecki, w której to wskaźnik jest najniższy. Odnośnie wydatków, wskaźnik w gminie Czerniewice jest niższy o 2 362,98 zł od wskaźnika gminy Lubochnia (w której to wydatki były najwyższe wśród badanych gmin w 2020 roku) i wyższy o 1 143,03 zł od kwoty wydatków przypadających na jednego mieszkańca w gminie miejskiej Tomaszów Mazowiecki.

Wykres 23 Dochody i wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca w 2020 roku - analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Struktura dochodów i wydatków

Gmina w celu realizacji zadań własnych gromadzi dochody. Zgodnie z ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego na dochody JST składają się trzy podstawowe elementy: dochody własne, subwencja ogólna, dotacje z budżetu państwa, udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz z podatku dochodowego od osób prawnych. Dochodami JST mogą być także: środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz inne środki określone w odrębnych przepisach.

Tabela 40 Struktura dochodów na 1 mieszkańca w gminie Czerniewice w zł w latach 2011 – 2020

dochody na 1 mieszkańca w zł	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	2 458,50	2 980,06	3 747,36	3 708,24	3 389,70	3 841,68	4 613,69	4 743,77	5 717,31	6 326,29
dochody własne	526,94	700,84	974,42	1 383,08	1 115,09	1 254,91	1 237,33	1 442,54	1 837,21	2 183,58
dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych	213,18	224,05	297,82	439,32	340,86	378,07	446,23	483,74	579,18	629,99
dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody	0,08	0,14	0,20	2,51	6,07	6,08	2,46	11,72	8,64	38,48

dochody na 1 mieszkańca w zł	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
budżetu państwa										
podatek dochodowy od osób prawnych										
dochody własne - dochody podatkowe ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw	234,88	269,27	295,63	541,91	372,79	473,73	475,48	500,88	589,67	927,53

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

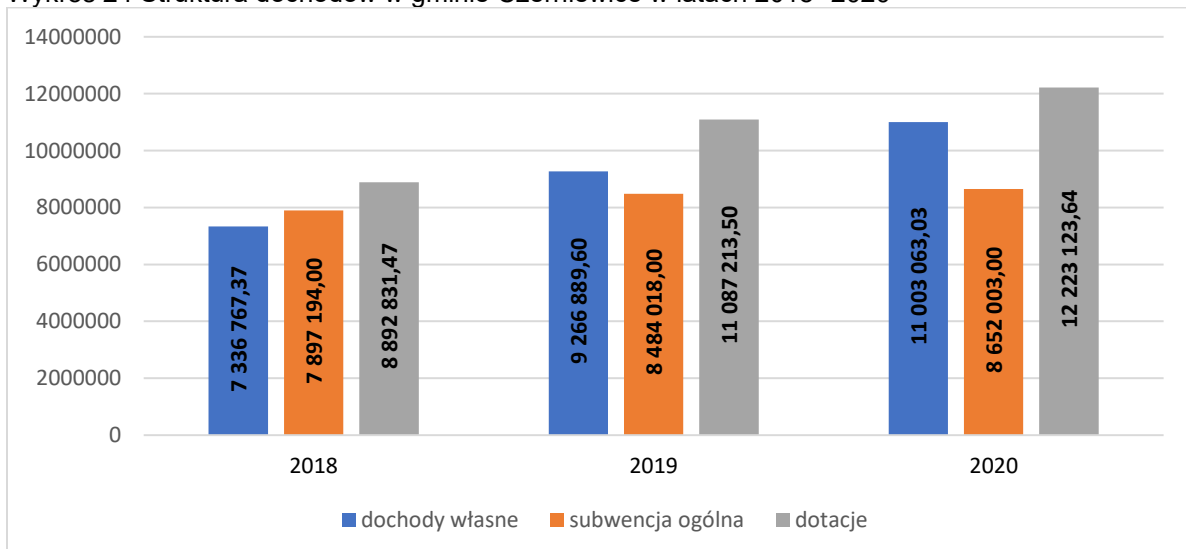
W dochodach gminy Czerniewice na przestrzeni badanych lat widoczne są coraz większe wpływy z podatków per capita:

- podatku dochodowego od osób fizycznych - wzrost wpływów per capita w 2020 roku o 195,52% w stosunku do roku 2011 - co niewątpliwie ma związek z wzrostem dochodów mieszkańców gminy;
- podatki ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw – wzrost wpływów per capita w 2020 roku o 294,90% w stosunku do roku 2010.

Podatek dochodowy od osób prawnych na przestrzeni badanych lat ulega procesom gospodarczym zachodzącym w kraju, czy na świecie i przyjmuje różne wartości – w 2017 roku odnotowany spadek wpływów z podatku CIT per capita o 59,53% w porównaniu do roku 2016, zaś w 2020 roku udział w podatku CIT wzrósł o 480% w stosunku do roku bazowego.

W budżecie gminy Czerniewice największy udział w latach 2018 - 2020 mają dotacje, które w roku 2018 stanowiły 36,86% dochodów ogółem, w 2019 – 38,45%, a w 2020 – 38,34%. Zauważalny jest także na przestrzeni analizowanych lat wzrost dochodów własnych, które w 2020 roku wynosiły 34,52% dochodów ogółem (wzrost poziomu dochodów własnych o 2,39% w porównaniu do roku 2019).

Wykres 24 Struktura dochodów w gminie Czerniewice w latach 2018- 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Środki zewnętrzne

Na finansowanie różnego rodzaju projektów inwestycyjnych jednostki samorządu terytorialnego mogą ubiegać się o pozyskiwanie środków z dotacji Unii Europejskiej. Obszarów, w których gminy mogą pozyskać fundusze jest bardzo wiele, a do najważniejszych z nich należą: infrastruktura, ochrona środowiska, informatyzacja, projekty społeczne, projekty kulturalne.

Gmina Czerniewice realizuje/ zrealizowała następujące **projekty, na które uzyskała dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej** w ramach perspektywy na lata 2014 – 2020 (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014 - 2020):

Tytuł projektu	Źródło dofinansowania
„Wymiana źródeł ciepła na terenie Gminy Czerniewice”	Oś Priorytetowa IV. Gospodarka Niskoemisyjna, Działanie IV.4 Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń;
„Budowa odnawialnych źródeł energii w Gminie Czerniewice”	Oś Priorytetowa IV. Gospodarka Niskoemisyjna, Działanie IV.1 Odnawialne źródła energii, Poddziałanie IV.1.2 Odnawialne źródła energii;
„Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół i Przedszkola w Czerniewicach”	Oś Priorytetowa IV Gospodarka Niskoemisyjna, Działanie IV.2 Termomodernizacja budynków, Poddziałanie IV.2.2 Termomodernizacja budynków; oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
„Stworzenie przyjaznej przestrzeni publicznej w miejscowości Czerniewice, z wykorzystaniem zespołu obiektów starej gminnej spółdzielni, jako głównego miejsca integracji mieszkańców gminy”	Oś Priorytetowa VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu, Działanie VI.3. Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno-gospodarczego, Poddziałanie VI.3.2. Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno-gospodarczego;
„Przebudowa drogi gminnej 116116E Podkonice Duże – Chociwek”	Oś Priorytetowa: III Transport, Działanie: III.2 Drogi, Poddziałanie: III.2.2 Drogi lokalne;

Ponadto gmina Czerniewice realizuje/zrealizowała **projekty**:

Tytuł projektu	Źródło dofinansowania
„Budowa stacji uzdatniania wody w miejscowości Turobów”	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
„Rewaloryzacja zabytkowego parku w Czerniewicach”	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
„Budowa ogrodu dydaktycznego przy miejscu spotkań i rekreacji mieszkańców w miejscowości Czerniewice”	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
„Termomodernizacja stacji uzdatniania wody w Stanisławowie Studzińskim”	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
„Usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Czerniewice w 2021 roku”	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
„Usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Czerniewice w 2020 roku”	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
„Usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Czerniewice	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi

Tytuł projektu	Źródło dofinansowania
w 2019 roku”	
„Termomodernizacja oraz wykorzystanie OZE w ramach zadania pn: Adaptacja budynku na świetlicę wiejską w Wielkiej Woli”	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
„Usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Czerniewice w 2018 roku”	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
„Opracowanie Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Czerniewice na lata 2015-2032”	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
„Rewaloryzacja zabytkowego parku w Lipiu”	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
„Usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Czerniewice w 2016 roku”	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
„Usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Czerniewice w 2017 roku”	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
„Termomodernizacja budynku zespołu szkół i przedszkola w Czerniewicach”	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
„Budowa miejsca aktywności społecznych w miejscowości Turobów”	Granty sołeckie
„Modernizacja kuchni w świetlicy wiejskiej w Strzemesznie sposobem na integrację środowiska lokalnego”	Granty sołeckie
„Remont kuchni w świetlicy wiejskiej w Czerniewicach oraz organizacja warsztatów kulinarnych sposobem na integrację środowiska lokalnego”	Granty sołeckie
„Stworzenie miejsca integracji w Podkońskiej Woli poprzez budowę altany”	Granty sołeckie
Zakup komputerów w ramach konkursu "Zdalna Szkoła"	Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014-2020
Zakup komputerów w ramach programu "Zdalna Szkoła +"	Oś Priorytetowa I „Powszechny dostęp do szybkiego Internetu” działanie 1.1: „Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach”
„Przebudowa, rozbudowa i remont budynku Zespołu Szkolno-Przedszkolnego z adaptacją części obiektu na oddziały przedszkolne i zagospodarowaniem terenu przyległego usytuowanego na działkach o nr ewidencyjnym 137/8, 138/3, 148 położonych w obrębie Czerniewice”	Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych oraz dotacja z budżetu państwa
„Przebudowa drogi w miejscowości Wale”	Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych
„Przebudowa drogi w miejscowości Studzianki”	Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych
„Przebudowa drogi w miejscowości Paulinów”	Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych
„Budowa drogi w miejscowości Paulinów dz. nr ew. 39”	Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych

Tytuł projektu	Źródło dofinansowania
<i>Przebudowa drogi gminnej nr 116110E Czerniewice – Zagóry</i>	Fundusz Dróg Samorządowych
<i>Przebudowa drogi gminnej nr 116111E oraz drogi wewnętrznej w miejscowości Chociw</i>	Fundusz Dróg Samorządowych

2.4.2. Turystyka

Zarówno mieszkańcom, jak i osobom przyjezdnym gmina Czerniewice oferuje kilka miejsc wartych obejrzenia, należą do nich: Kościół w Czerniewicach, Kościół w Krzemienicy, Barokowe kapliczki w Lipiu, Park podworski w Lipiu, Cmentarz ewangelicki w Annowie, Cmentarz ewangelicki w Dąbrówce, Cmentarz ewangelicki w Stanisławowie Studzińskim, Cmentarz ewangelicki w Stanisławowie Lipskim, Plac w Strzemesznie, Park podworski w Chociwiu oraz Park podworski w Czerniewicach.

Fotografia 16 Kościół w Czerniewicach

Źródło: Fotografia własna

Fotografia 17 Park Podworski w Chociwiu

Źródło: Fotografia własna

Przez obszar gminy wytrasowane są szlaki:

- Samochodowy Szlak Zamków Województwa Łódzkiego prowadzony drogą wojewódzką nr 726,
- Szlak rowerowy „Trakt przez Puszcę Pilicką” prowadzony w kierunku gminy Lubochnia,
- Łódzki Szlak Konny prowadzony we wschodniej części gminy.

Gmina Czerniewice posiada niezwykle walory przyrodniczo – krajobrazowe. Ciekawy krajobraz gmina zawdzięcza rzece Krzemionce, będącej dopływem Rawki. Przepiękna dolina przebiega przez środek terenu gminy. W okolicach Wielkiej Woli ma źródło mniejsza rzeczka Luboczanka, która płynąc przez południową część gminy uchodzi do Pilicy, do której wpada także inny strumień płynący przez obszar gminy – Gać. Dodatkowym atutem gminy jest otulina Spalskiego Parku Krajobrazowego w południowej części gminy. Walory przyrodnicze predestynują gminę do rozwoju funkcji turystycznych. Bez wątpienia gmina jest jedną z najbardziej malowniczych i różnorodnych gmin w centralnej Polsce. Dodatkowo dochodzą do tego elementy kulturowe i zabytki o skali ponadlokalnej. W miejscowości Czerniewice znajduje się najstarszy obiekt kościelny w województwie łódzkim, jeden z najstarszych w kraju. Powstał około roku 1423. Zachwycają również przepiękne kapliczki, które rozsiane są po całej gminie i tworzą niezwykle malowniczy wiejski krajobraz.

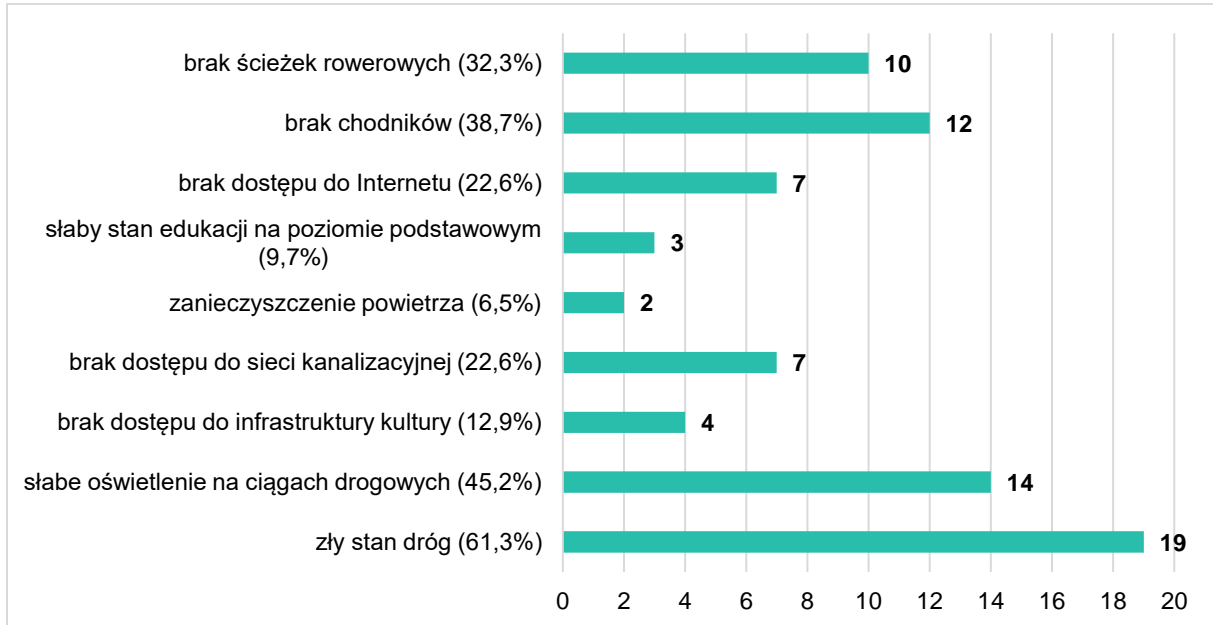
2.5. Wyniki badań ankietowych

Niezwykle ważnym elementem tworzenia strategii jest dialog społeczny. Dlatego też mieszkańcy mogli wziąć udział w tworzeniu strategii - wypełnić interaktywne ankiety, w których wypowiedzieli się o największych problemach gminy oraz pożądanym kierunkach rozwoju, odpowiedzi

mieszkańców zostały wzięte pod uwagę w procesie tworzenia strategii. Poniżej przedstawiono wyniki badań ankietowych:

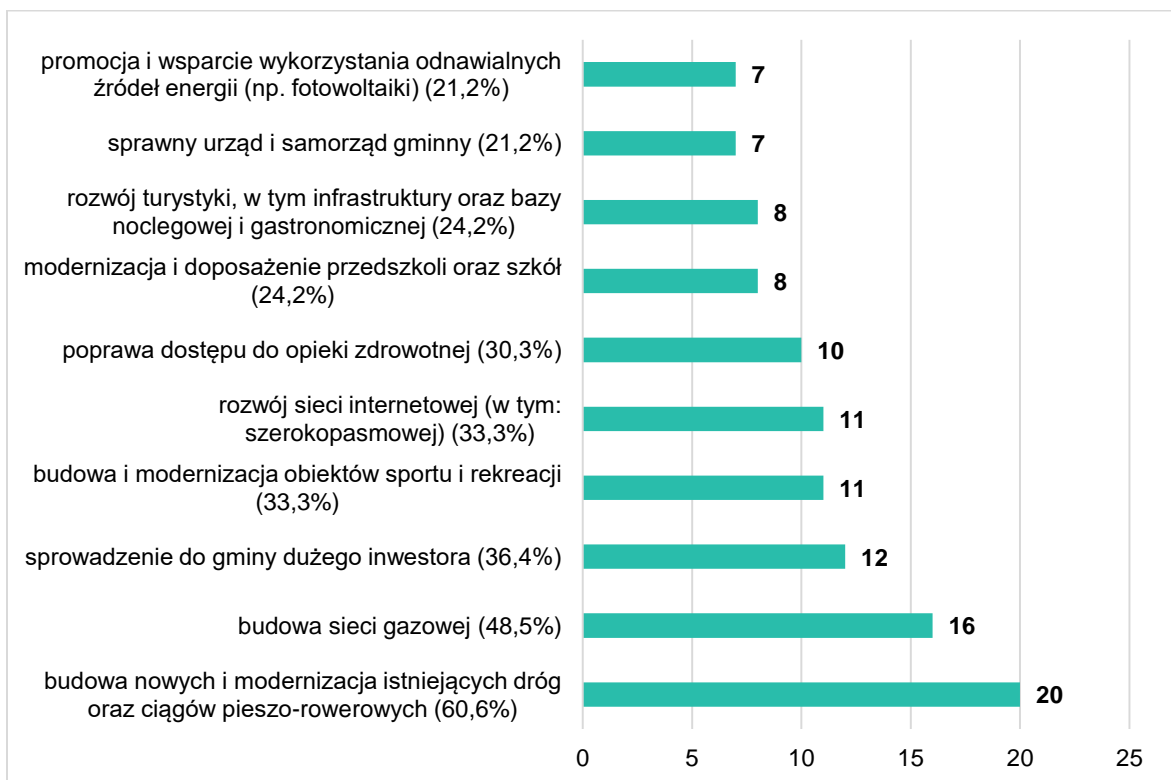
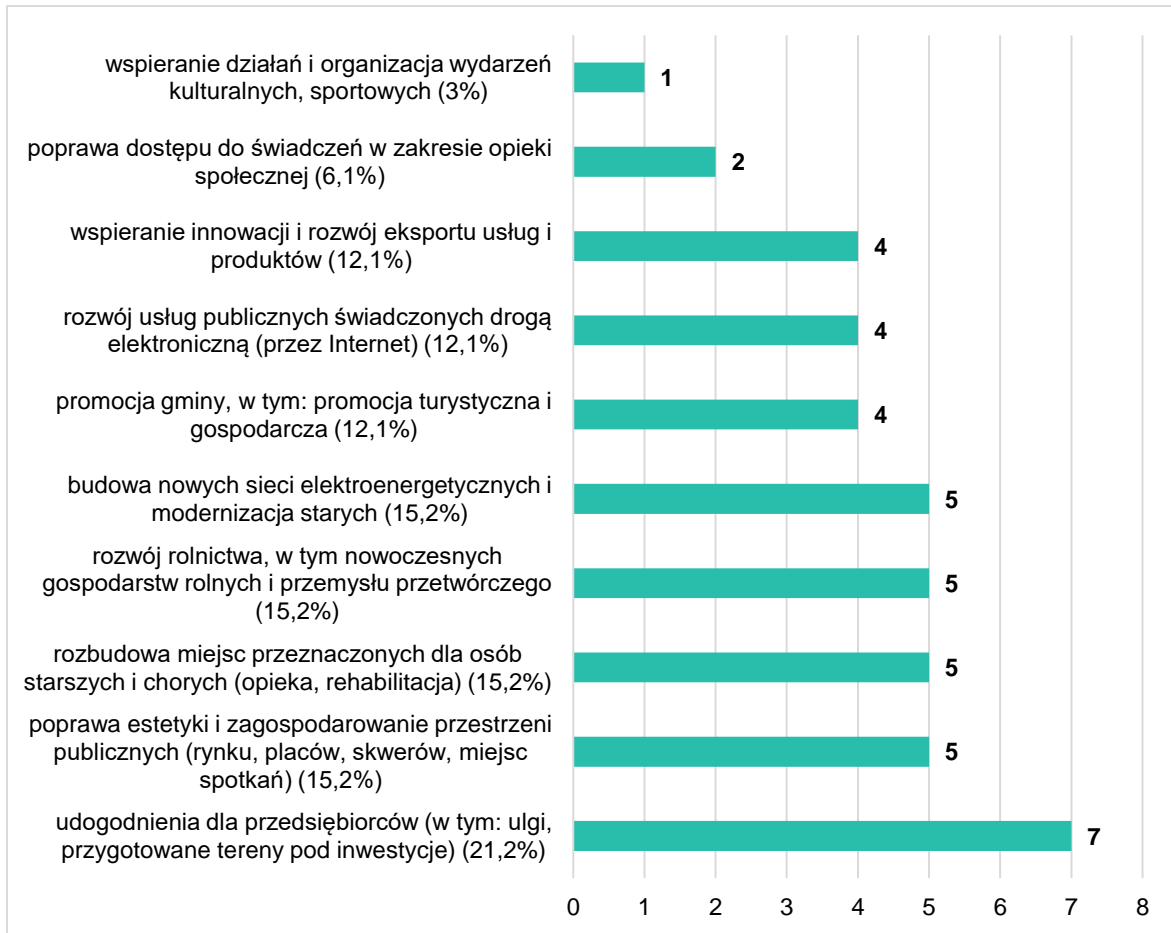
Jakie są największe problemy naszej gminy?

- udzielono 31 odpowiedzi (jedna osoba mogła wybrać kilka problemów);

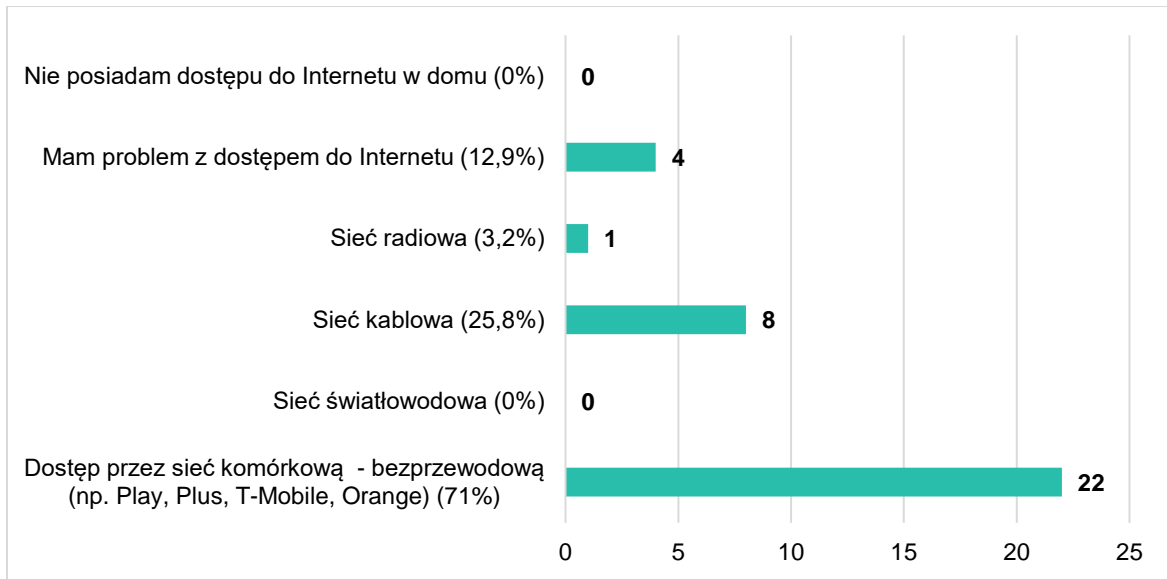
Proszę o wybranie maksymalnie 6 priorytetów, które mają lub mogłyby mieć największy wpływ na rozwój Gminy w latach 2021-2027.

- udzielono 33 odpowiedzi
- wyniki podzielono na 2 wykresy ze względu na dużą prezentowaną ilość danych, uszeregowano je od najmniejszej do największej liczby uzyskanych głosów;

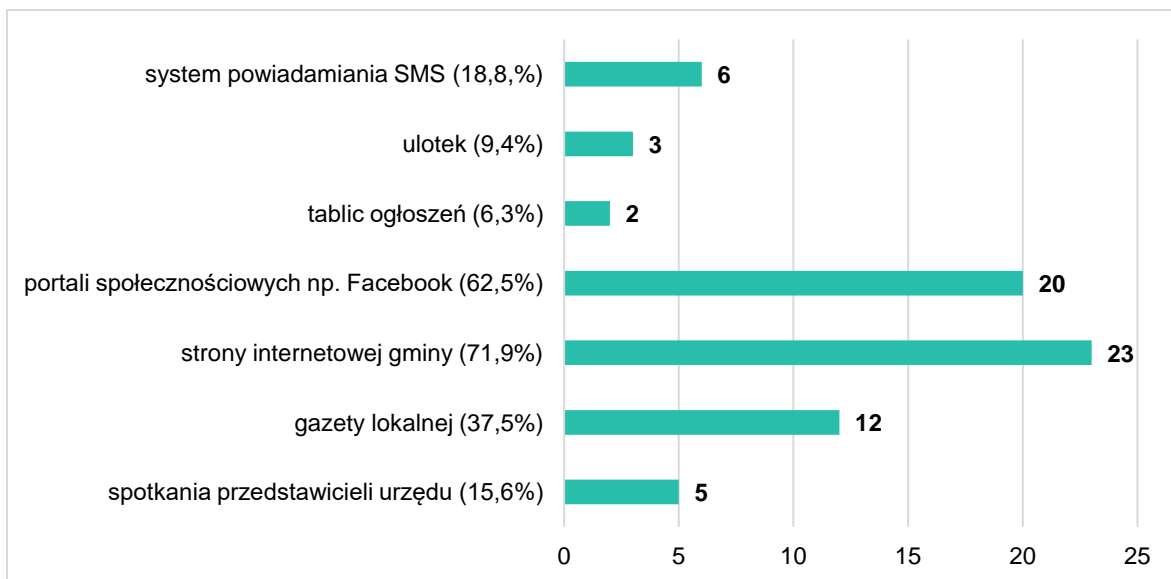

Jaki typ dostępu do Internetu Państwo posiadacie?

- udzielono 31 odpowiedzi (istniała możliwość wybrania kilku opcji);

Z jakich źródeł chciałaby Pani/chciałby Pan otrzymywać informacje o działaniach władz Gminy i wydarzeniach lokalnych?

- Udzielono 32 odpowiedzi (istniała możliwość wybrania kilku opcji);

2.6. Analiza SWOT

Nazwa SWOT to akronim utworzony z pierwszych liter wyrazów:

S strengths (silne/ mocne strony, atuty)	W weaknesses (słabe strony)
O opportunities (szanse)	T threats (zagrożenia)

Poniżej przedstawiono analizę SWOT dla gminy Czerniewice w podziale na najbardziej istotne dziedziny.

SPOŁECZEŃSTWO, SYTUACJA SPOŁECZNA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> – Dobre połączenie komunikacyjne z głównymi ośrodkami regionu poprzez drogę S8 oraz drogę wojewódzką nr 726, a także dobrze rozwiniętą sieć dróg powiatowych; – Silnie zakorzenione więzi kulturowe, głęboka świadomość dziedzictwa historycznego i kulturowego; – Przynależność gminy do organizacji i stowarzyszeń, funkcjonowanie stowarzyszeń na obszarze gminy; – Działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej; – Zmniejszenie się liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej; – Utrudniony dostęp do narkotyków; – Coraz większa aktywność fizyczna mieszkańców; – Zmniejszająca się liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych – do roku 2019; – Dobre warunki mieszkaniowe; – Korzystanie z dofinansowań ze środków zewnętrznych; – Regularne wydawanie Gazety Samorządowej „Wieści znad Krzemionki”; 	<ul style="list-style-type: none"> – Zmniejszająca się liczba ludności; – Ujemny przyrost naturalny; – Ujemne saldo migracji; – Wzrost udziału osób starszych w ogólnej liczbie ludności; – Stosunkowo niski poziom wykształcenia mieszkańców; – Problem ubóstwa i marginalizacji osób ubogich oraz niepełnosprawnych; – Występowanie problemu patologii społecznych; – Niewystarczające środki na pomoc dla osób potrzebujących; – Zbyt małe możliwości rozwoju zawodowego i podwyższania kwalifikacji zawodowych; – Ostatnim dostępnym szczeblem kształcenia jest poziom podstawowy; – Brak pracy dla osób wykształconych, spełniającej ich ambicje i wykorzystującej wiedzę i umiejętności;

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Występowanie dolin rzecznych, łąk, lasów, zbiorników wodnych (w tym stawów hodowlanych), bliskość Spalskiego Parku Krajobrazowego; - Wysoka lesistość; - Wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii; 	<ul style="list-style-type: none"> - Zanieczyszczenie powietrza, pochodzące głównie z niskiej emisji; - Niewystarczająco rozwinięta sieć kanalizacyjna; - Słaba świadomość ekologiczna społeczeństwa; - Możliwość występowania suszy;

TURYSTYKA, SPORT, REKREACJA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Atrakcyjność przyrodniczo-turystyczna obszaru gminy; - Funkcjonowanie Miejsca Spotkań i Rekreacji; - Działalność Świetlic Wiejskich; - Dobrze rozwinięta i dostępna dla mieszkańców infrastruktura sportowa; - Działalność Gminnego Centrum Kultury, Rekreacji i Biblioteki Publicznej w Czerniewicach; - Aktywna działalność gminy w organizacji wydarzeń kulturalnych; - Wysokie walory przyrodnicze Gminy; - Bogata historia i tradycja regionu; - Funkcjonowanie klubów sportowych; - Działalność różnych organizacji i zrzeszeń; - Występowanie obiektów zabytkowych; - Realizacja projektów podnoszących walory turystyczne gminy, zwiększanie atrakcyjności gminy dla mieszkańców (np. rewitalizacja terenu po byłej Gminnej Spółdzielni); 	<ul style="list-style-type: none"> - Niewystarczający poziom rozwinięcia bazy sportowej i rekreacyjnej, w tym ścieżek rowerowych oraz infrastruktury służącej rozwojowi elektromobilności; - Niewystarczająca promocja Gminy;

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I ROLNICTWO

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Stopniowy wzrost liczby podmiotów gospodarczych; - Zmniejszająca się liczba osób bezrobotnych na terenie Gminy w ostatnich latach – do roku 2019; - Zwiększająca się świadomość, co do możliwości wykorzystania funduszy unijnych; - Wysoki wskaźnik aktualnej aktywności gospodarczej (PEAI); - Aktywna działalność gminy w pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych na rozwój gminy; 	<ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych w roku 2020 w stosunku do 2019 r.; - Emigracja ludności do większych miast – zwłaszcza osób młodych; - Niska innowacyjność; - Stosunkowo niski poziom wykształcenia zawodowego rolników; - Niskie kwalifikacje zawodowe osób bezrobotnych - trudności w dostosowaniu się do potrzeb lokalnego rynku pracy; - Rozdrobnienie gospodarstw rolniczych, a przy tym niska ich dochodowość; - Niewielki udział gospodarstw nowoczesnych; - Niski udział upraw ekologicznych w ogóle produkcji rolniczej; - Raczej słabe klasy gleb; - Brak pracy dla ludzi młodych i wykształconych; - Przewaga wydatków nad dochodami w budżecie gminy;

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Dobrze rozwinięta sieć wodociągowa; - Prawidłowo rozwinięta sieć połączeń drogowych; - Działania inwestycyjne w zakresie poprawy stanu technicznego dróg; - Dobrze rozwinięta sieć elektroenergetyczna; - Coraz więcej funkcjonujących na obszarze gminy odnawialnych źródeł energii; gmina stara się, aby takich źródeł było jak najwięcej; - Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej; - Funkcjonowanie segregacji odpadów u źródła; - Funkcjonowanie przydomowych oczyszczalni ścieków; - Dobrze rozwinięta sieć telefoniczna; 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak stacji PKP na obszarze gminy; - Braki w infrastrukturze sprzyjającej rozwojowi elektromobilności oraz brak ścieżek rowerowych; - Brak dostępu do gazu z sieci; - Braki w dostępie do szybkiego Internetu; - Niewystarczająco rozwinięta sieć kanalizacyjna; - Korzystanie przez część mieszkańców ze zbiorników bezodpływowych, spośród których część jest w niedostatecznym stanie technicznym;

EDUKACJA I SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Dostęp do Gminnego Centrum Kultury, Rekreacji i Biblioteki Publicznej w Czerniewicach; - Dostęp do bazy kultury, bogate tradycje i historia; - Dobra baza szkolnictwa; - Wykorzystywanie funduszy unijnych dla realizacji projektów społecznych; - Dysponowanie przez szkolnictwo w gminie kadrami i bazą dydaktyczną zapewniającą właściwy rozwój uczniów; - Wykorzystanie szansy na poprawę warunków nauczania zdalnego, poprzez zakup laptopów ramach programów „Zdalna Szkoła” oraz „Zdalna Szkoła +”; 	<ul style="list-style-type: none"> - Stosunkowo niski poziom wykształcenia mieszkańców; - Zbyt mała liczba osób posiadających wykształcenie w kierunku rolno- spożywczym, które ułatwiłoby zoptymalizowanie i unowocześnienie pracy gospodarstw rolniczych; - Nierówny dostęp do kształcenia; - Marginalizacja dzieci i młodzieży, a także osób starszych o niższym statusie społecznym; - Brak żłobka / klubu dziecięcego;

POMOC SPOŁECZNA I OCHRONA ZDROWIA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Współpraca międzyinstytucjonalna dla rozwiązywania problemów sfery społecznych w gminie; - Dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej; - Działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Czerniewicach; - Zmniejszanie się liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej; - Funkcjonowanie gminnych programów służących społeczeństwu, np. dotyczących problemów alkoholowych i narkotyków; - Działalność jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej; 	<ul style="list-style-type: none"> - Problem ubóstwa, bezrobocia, alkoholizmu, niepełnosprawności; - Niekorzystna sytuacja osób niepełnosprawnych oraz dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą; - Zagrożenie izolacją społeczną i samotnością osób starszych; - Możliwe wykluczenie osób z niepełnosprawnościami; - Coraz większe zagrożenia dla zdrowia młodych ludzi, wynikające ze zmiany stylu życia; - Niedostateczne środki finansowe na realizację zadań i zaspakajanie potrzeb społeczeństwa korzystającego z pomocy społecznej; - Narastanie zjawiska wyuczonej bezradności; - Zwiększenie problemów opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach; - Występowanie czynników zwiększających ryzyko nasilenia się zjawiska uzależnień (ubóstwo, bezrobocie);

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> – Przynależność do rozwijającego się województwa; – Wykorzystanie walorów przyrody, szczególnie w kierunku rozwoju turystyki; – Napływ nowych mieszkańców; – Promowanie regionu przez jednostki zewnętrzne, możliwość otrzymania wsparcia finansowego na rozwój turystyki; – Wykorzystanie funduszy strukturalnych z Unii Europejskiej, w tym m.in. na: poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży, wzrost aktywności i integracji osób starszych rozwój usług społecznych na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych; – Łatwiejszy dostęp do kredytów na rozwój działalności gospodarczej; – Rozwój turystycznej funkcji w gminie; – W wyniku pandemii koronawirusa Covid-19 paradoksalnie zwiększa się zainteresowanie turystyką wypoczynkową zlokalizowaną blisko miejsca zamieszkania, ale jednak w zaciszu, na łonie natury, z dala od miejskiego zgiełku, co czyni gminę Czerniewice atrakcyjną dla turystów – mieszkańców większych miast; – Rozwój szybkiego Internetu; 	<ul style="list-style-type: none"> – Postępujące zjawisko zaniku więzi społecznych; – Starzejące się społeczeństwo, a wraz z nim zwiększenie zapotrzebowania na usługi opiekuńcze; – Zanieczyszczenie środowiska spowodowane emisją niską oraz ruchem samochodowym; – Rosnąca produkcja odpadów komunalnych oraz niewłaściwe postępowania z odpadami przez część właścicieli nieruchomości; – Ograniczona ilość środków na rozwój infrastruktury technicznej; – Rosnące koszty inwestycji dotyczące rozbudowy infrastruktury technicznej; – Brak środków na rozwój firm; – Duża konkurencja wśród wnioskujących o wsparcie ze środków Unii Europejskiej; – Pandemia Covid-19; – Bezrobocie strukturalne; – Spadek szybkiego tempa wzrostu gospodarczego; – Wysoki poziom inflacji; – Słaby rozwój małych i średnich firm spowodowany dużymi kosztami pracy – podatki, ZUS; – Skomplikowane procedury i wysokie wymagania instytucji pomocowych udzielających wsparcia finansowego; – Niska opłacalność produkcji rolnej; – Rozpowszechniony handel produktami przez sieć Internet oraz duża dostępność produktów o niskiej jakości i cenie np. z Chin, na czym mogą tracić lokalni przedsiębiorcy; – Popularność turystyki zagranicznej; – Większa aktywność negatywnych zjawisk pogodowych; – Problemy w krajowym systemie ochrony zdrowia;

2.7. Identyfikacja najważniejszych problemów występujących na danym terenie

Najważniejsze problemy gminy koncentrują się wokół podstawowej infrastruktury technicznej, służącej na co dzień mieszkańcom. Występujące braki oraz niezadawalający stan poszczególnych komponentów wpływają na obniżenie poziomu życia mieszkańców oraz użytkowników obszaru gminy.

Na uwagę zasługuje z pewnością infrastruktura drogowa. Wskazać tu należy zły stan poszczególnych z dróg, brak chodników, ścieżek rowerowych, niewystarczające oświetlenie dróg. Wszystkie te aspekty przyczyniają się do obniżenia poziomu komfortu podróżowania, ale przede wszystkim wpływają na poziom bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego. Brak rozwiniętej sieci ścieżek rowerowych uniemożliwia bezpieczne podróżowanie jednośladami, co znacznie odciążałoby środowisko naturalne. To utracona szansa na uspokojenie ruchu samochodowego w gminie, ponieważ

mieszkańcy częściej wybierają samochody - nawet w celu pokonania krótkich odcinków – ze względów bezpieczeństwa.

Znacznym problemem jest brak całkowitego skanalizowania gminy bądź w miejscach gdzie poprowadzenie sieci kanalizacyjnej jest niemożliwe – występowanie zbiorników bezodpływowych, czyli szamb i oczyszczalni przydomowych. Zbiorniki te często nie są szczelne, co ma tragiczne w skutkach konsekwencje dla stanu gleb, wód oraz życia zwierząt. Brak kanalizacji znacząco negatywnie wpływa na jakość życia.

Wskazuje się również na brak bądź słabe połączenie z siecią internetową, co w obecnych czasach ogromnie utrudnia codzienne funkcjonowanie. Ograniczony jest przepływ podstawowych informacji, ale także dostęp do kultury, nauki, rozrywki oraz możliwości wykonywania pracy zdalnej. Problem ten szczególnie nasilił się i jest bardziej odczuwalny dla społeczeństwa od momentu rozpoczęcia pandemii, która wymusza zdalną naukę, ale również gdy tylko to możliwe – pracę.

Problemem gminy jest także brak dostępu do gazu z sieci.

Mieszkańcy coraz częściej zwracają uwagę na zanieczyszczone przez niską emisję powietrze. Sami postulują o pomoc w instalacji odnawialnych źródeł energii w gospodarstwach domowych. Poszukują rozwiązań lepszych dla otaczającego ich środowiska, ale również takich, które odciążą ich domowy budżet. Źródłem największej emisji substancji szkodliwych jest proces indywidualnego ogrzewania budynków mieszkalnych, ale również obiektów użyteczności publicznej. Skala problemu wzrasta w okresie jesienno-zimowym, kiedy temperatura powietrza maleje, a tym samym wzrasta zapotrzebowanie na ogrzewanie pomieszczeń. Sytuacja kształtuje się bardziej niekorzystnie w miejscach o skoncentrowanej zabudowie, gdzie panują złe warunki przewietrzania. Przy sprzyjających warunkach atmosferycznych średnia i wyższa zabudowa o zwartym charakterze sprzyja tworzeniu się sytuacji smogowych. Szczególnie istotnym czynnikiem rozpraszającym jest wiatr, który przy tego typu zabudowie ma ograniczone możliwości przewietrzania.

Problemem gminy jest także jej niska konkurencyjność w obszarze infrastruktury turystyki i rekreacji. Atuty gminy, wynikające z zasobów naturalnych stanowią nadal niewykorzystany w pełni potencjał, szczególnie w kontekście turystycznym.

Inne problemy Gminy to:

- brak podstawowej infrastruktury służącej mieszkańcom;
- występowanie niebezpieczeństw dla środowiska i ludzi;
- braki w podstawowej infrastrukturze dla rozwoju;
- brak firm o potencjale innowacyjnym;
- niskie kwalifikacje ludności;
- rozdrobnienie gospodarstw rolnych;
- wyludnianie się terenu gminy;
- patologie społeczne z przewagą alkoholizmu;
- brak dostatecznej oferty kulturalnej;
- bezrobocie;

3. Trendy rozwojowe

Realizacja Strategii musi być skorelowana z trendami rozwojowymi. Chodzi tu o trendy w gospodarce światowej, które bezpośrednio wpływać będą na rozwój gminy w okresie programowania. Coraz bardziej pogłębia się integracja Polski z krajami europejskimi i światem. Tereny wiejskie również czerpią z tej otwartości, a rozwój gospodarki światowej bezpośrednio wpływa na rozwój gospodarki lokalnej. Wskazane trendy są zgodne ze *Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030*. Wzięto również pod uwagę zmiany w światowej gospodarce spowodowane pandemią koronawirusa COVID – 19 i prognozowane zmiany, które dotyczyć będą całego okresu realizacji Strategii.

Mieszkańcy gminy Czerniewice coraz częściej korzystają będą z globalizacji. Swoboda przemieszczania się wewnątrz Unii Europejskiej (i nie tylko) spowoduje, że mieszkańcy coraz częściej korzystają będą ze wspólnego rynku. Ostatnie lata to etap otwierania się przedsiębiorstw i mieszkańców na kontakty międzynarodowe. Kolejne lata to dalsza integracja i tworzenie powiązań korporacyjnych z firmami spoza naszego kraju. Rozwój technologii informatycznej i konieczność korzystania z nowych środków komunikacji spowoduje, że kontakty z Europą i światem staną się łatwiejsze, tańsze, a co za tym idzie bardziej dostępne dla mieszkańców gminy. Zamknięcie gospodarek spowodowane COVID – 19 w latach 2020 – 2021 nauczyło wielu przedsiębiorców działać, pomimo utrudnień w przemieszczaniu się. Jednak należy zwrócić szczególną uwagę na fakt, że nie wszyscy mieszkańcy, firmy z terenu gminy potrafią przystosować się do zmian. Ostatnie lata pokazały, że firmy opierają swoją konkurencyjność na szybkim wprowadzaniu zmian w procesie produkcyjnym i organizacyjnym. Dlatego też, aby rozwijać gospodarkę gminy należy szczególną uwagę poświęcić edukacji firm i przyszłych przedsiębiorców. O ile to możliwe, należy skupić się na budowaniu potencjału nowoczesnej, innowacyjnej gospodarki opartej na wiedzy i kontaktach międzynarodowych. Wprowadzenie ruchu bezwizowego pomiędzy Polską a Stanami Zjednoczonymi pozwala w kolejnych latach budować nowe rynki zbytu. To szansa dla lokalnych przedsiębiorców, którą trzeba wykorzystać.

Należy się również liczyć ze zmianami demograficznymi na terenie całego województwa łódzkiego. W gminie Czerniewice odnotowuje się coraz mniejszą liczbę mieszkańców, taka sama tendencja zauważalna jest w powiatach rawskim i tomaszowskim, a także w województwie łódzkim. Strefy gospodarcze będą skupiać się na dużych aglomeracjach miejskich, co będzie skutkowało marginalizacją mniejszych ośrodków takich jak Czerniewice. Firmy innowacyjne będą więc skupiały się raczej w Łodzi, Tomaszowie Mazowieckim, nie bezpośrednio w okolicach gminy Czerniewice. Wpływnie to bezpośrednio na rozwój gminy w kolejnych latach.

Kolejne lata to także szybki wzrost przepustowości połączeń internetowych. Nastąpi szybki rozwój sieci 5G, co spowoduje nową erę w cyfryzacji naszego życia. Szybki transfer danych otworzy możliwości do rozwoju nowych firm i rozwój już istniejących nie tylko w branży informatycznej. W kolejnych latach w naszych domach, gospodarstwach zagospodarczą nową technologią. Połączenie ich z siecią informatyczną spowoduje, że samodzielnie podejmować będą decyzje, sterować systemem grzewczym, energetycznym. Już dzisiaj coraz częstsze w gminie są samobieżne odkurzacze czy kosiarki do trawy. Sterować możemy kamerami, piecami. Już niedługo zegarek zmierzy nam tętno,

puls i prześle wyniki do ośrodka zdrowia. To duże ułatwienie, szczególnie dla ludzi starszych, gdzie konieczne jest częste monitorowanie stanu zdrowia. Rewolucja następuje również w kulturze i naszych przyzwyczajeniach. Telewizje zastępują platformy streamingowe, muzyka jest łatwo dostępna w Internecie. Przykłady można mnożyć, jednak kolejne lata to szybkie zmiany, które należy monitorować i wykorzystywać do rozwoju. Szczególnie chodzi o firmy, które mogą wyznaczać nowe zmiany w gospodarce lokalnej. Rozwój kosiarek automatycznych wymaga stworzenia ich serwisu a rozwój e-handlu powoduje, iż warto pomyśleć o stworzeniu sklepu internetowego. Jednak w gminie ujawnia się jeden problem, na który zwrócić muszą władze gminy w kolejnych latach. Jest to pełny dostęp do technologii informacyjnej oraz szybkiego, taniego Internetu. Może więc dojść do sytuacji, iż dostęp do szybkiego Internetu warunkować będzie rozwój gospodarczy. Należy dołożyć więc wszelkich starań, aby jak najszybciej umożliwić wszystkim mieszkańcom dostęp do szybkiej sieci internetowej. Jak pokazują doświadczenia roku 2020/2021 (nauka zdalna w szkołach oraz zdalna praca), w dalszym ciągu występują poważne problemy z dostępem do urządzeń i Internetu w gospodarstwach domowych. Chodzi głównie o osoby o niższych dochodach. Dlatego wyzwaniem staje się stworzenie programu pełnego dostępu do podstawowych usług cyfrowych.

Innym, silnym trendem w gospodarce będzie rozwój elektromobilności. Szacuje się, że samochody, autobusy i inne pojazdy elektryczne będą stawały się coraz tańsze, a co z tym związane również coraz częściej wykorzystywane w gospodarstwach domowych. Do rozwoju elektromobilności z pewnością przyczynią się decyzje podejmowane przez lokalne władze, które mogą zachęcać mieszkańców, ale również dawać dobry przykład w tym zakresie. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że dla rozwoju elektromobilności w gminie niezbędna jest odpowiednia infrastruktura, która stanie się bodźcem dla miejscowej ludności do wprowadzenia zmian.

Trend w rozwoju elektromobilności wiązał się będzie bezpośrednio ze zmianami w lokalnej i regionalnej gospodarce. Nastąpi wzrost popytu na zakłady mechaniki pojazdowej dostosowane do obsługi pojazdów elektrycznych. Zmieni się specyfika tych zakładów. Wykonywanych będzie coraz mniej prac mechanicznych, coraz więcej z zakresu zaawansowanej elektroniki i informatyki. Pojazdy elektryczne posiadają zaawansowane systemy elektroniczne, które już za kilka lat umożliwią np. jazdę autonomiczną. Konieczne jest więc przekwalifikowanie mechaników pojazdowych i przygotowanie kadr do obsługi pojazdów napędzanych przez silniki elektryczne.

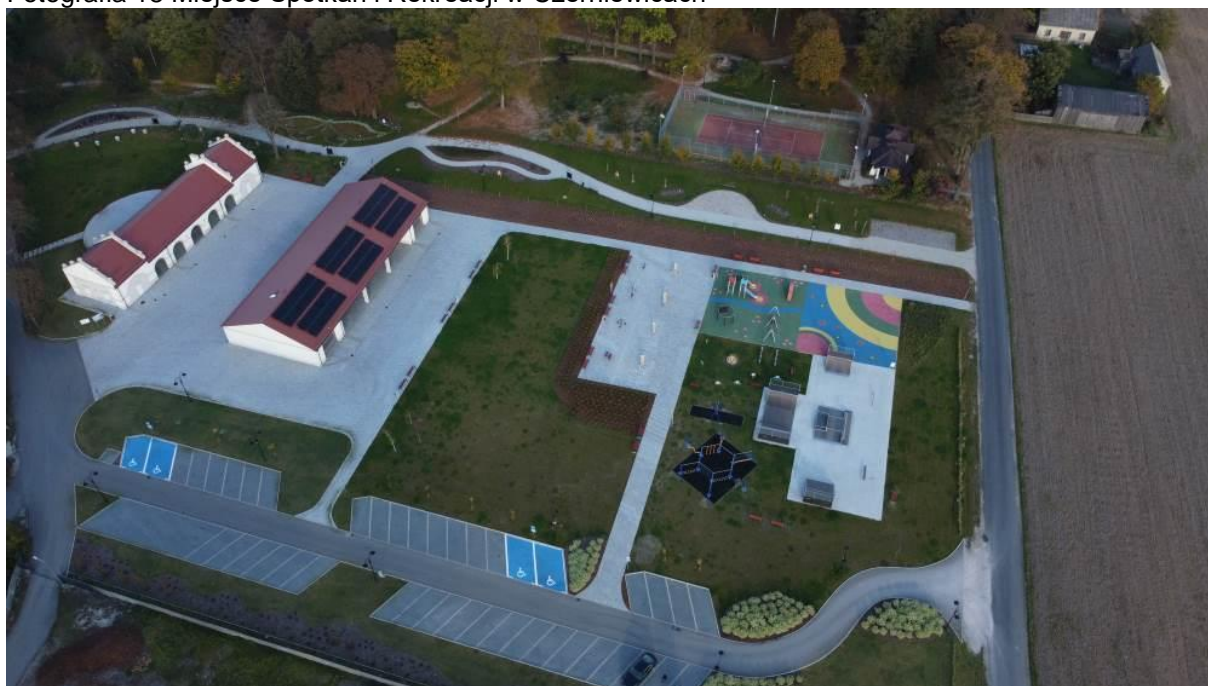
Problemem gminy i całego województwa będzie dostęp do wody i okresowe susze. Zjawisko suszy jest złożonym procesem zachodzącym w środowisku przyrodniczym. Prowadzi do zmniejszenia zasobów wodnych i powolnego wyczerpywania się wód w zlewni. W następstwie suszy atmosferycznej pojawia się tzw. susza glebowa. Dalszy brak opadów prowadzi do suszy rolniczej, negatywnie wpływającej na produkcję roślinną. Susza to złożony proces, którego konsekwencją jest zmniejszenie ilości wody w danym ekosystemie. Główną przyczyną tego zjawiska jest długotrwały brak opadów atmosferycznych, połączony często z wyższą temperaturą powietrza, a także cyrkulacją powietrza (wiatry), która znacząco zwiększa wysuszenie. Przesuszenie gleby, obniżenie poziomu wód gruntowych oraz zmniejszenie przepływów rzecznych stwarza bezpośrednie zagrożenia gospodarczo-społeczne i ekonomiczne dla człowieka. Szczególnie narażone jest rolnictwo, gdyż zmniejszają się plony roślin

uprawnych a zwiększają straty ekonomiczne. Występuje wówczas tzw. „susza „gospodarcza”. Całe województwo łódzkie jest w kolejnych latach zagrożone suszą strukturalną. Widać to również w gminie Czerniewice. Na polach uprawnych występuje problem niedoboru wody. W całym województwie susze prowadzić będą do zmian gospodarczych i demograficznych. Należy się liczyć z pogłębianiem się poziomów warstw wodonośnych i zamieranie ekosystemów na powierzchni. Następować będzie stepowanie terenów. Największym wyzwaniem staje się zapewnienie nieprzerwanych dostaw wody dla wszystkich mieszkańców.

Jak wskazuje Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030, obszar gminy Czerniewice jest jednym z terenów zagrożonych trwałą marginalizacją. Trendem rozwojowym na takich obszarach powinno być inicjowanie nowych impulsów rozwojowych, wzmocnienie istniejących potencjałów i ich aktywna integracja we wszystkich aspektach rozwoju społeczno-gospodarczego. Działania będą zatem nakierowane w szczególności na: rozwój lokalnej przedsiębiorczości, poprawę dostępności komunikacyjnej, działania w zakresie aktywizacji zawodowej, poprawę kwalifikacji mieszkańców, integrację społeczną oraz rozwój infrastruktury technicznej (w szczególności wodno-kanalizacyjnej i teleinformatycznej), poprawę dostępu do podstawowych usług publicznych.

Obszar gminy to także Obszar Zielonej Gospodarki. W gminie Czerniewice występują bardzo korzystne warunki dla rozwoju turystyki, dlatego też rozwijać się tutaj powinna turystyka aktywna, powiązana ze wspieraniem bazy turystycznej, rozbudową szlaków turystycznych i infrastruktury rowerowej, kreowaniem wizerunku obszaru jako atrakcyjnego turystycznie. Dlatego też na terenie gminy Czerniewice planuje się stworzenie zintegrowanej sieci turystyki rowerowej. Bazą ma stać się teren rekreacyjny stworzony na terenie starej gminnej spółdzielni w Czerniewicach.

Fotografia 18 Miejsce Spotkań i Rekreacji w Czerniewicach

Źródło: Fotografia własna

Powstaną tam m.in. punkty ładowania rowerów elektrycznych, miejsca parkingowe dla kamperów. Wykorzystana zostanie już istniejąca baza rekreacyjna. Wytyczone zostaną szlaki rowerowe i piesze po niezwykle atrakcyjnych miejscach w gminie. Stworzone zostaną stacje węzłowe z wykorzystaniem istniejących miejsc rekreacji, kultury w poszczególnych miejscowościach. Trasy będą wzbogacone o tablice informujące o historii poszczególnych miejsc. Wycieczka rowerowa ma stać się nie tylko miłym spędzeniem czasu, ale również lekcją historii, kultury. Stacje węzłowe wyposażone zostaną również w miejsca do ładowania rowerów elektrycznych.

Powstanie system map interaktywnych. Każdy szlak będzie poprawnie oznaczony. Mapy będą dostępne w telefonie komórkowym lub innym urządzeniu przenośnym. Oprócz tras, na mapach będą oznaczone opisy poszczególnych miejsc, ich historia. Projekt ma promować gminę i jej kulturę, pokazywać w sposób ciekawy niezwykle elementy historii gminy i regionu. Mapy będą pokazywały trasę dla różnych typów rowerów. Oznaczone będą trasy dla kolarstwa szosowego, gdzie wymagana jest gładka nawierzchnia.

Promowane będą również opcje tras dla pieszych, co również może stanowić ciekawą atrakcję. Wszystkie trasy zostaną zintegrowane z już istniejącymi na terenie województwa łódzkiego, w szczególności z trasami od strony Spalskiego Parku Krajobrazowego.

4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy został zawarty w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czerniewice* i będzie aktualny na lata 2021 -2030. Studium przedstawia poglądy i deklaracje na temat kierunków działań podejmowanych przez Samorząd dla rozwoju gminy. Przyjmuje się zrównoważony rozwoju obszaru gminy jako podstawę do formułowania kierunków zasad i warunków zagospodarowania. Polityka przestrzenna określona w dokumencie odpowiada zasadom ustanowionym przepisami prawa, a jednocześnie posiada charakter wytycznych do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Według zapisów w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czerniewice*:

W Studium wyodrębniono tereny zurbanizowane oraz tereny otwarte w postaci lasów, dolesień, łąk i upraw rolnych, a także uwzględniono ich wzajemne relacje.

W północnej i południowo-środkowej części gminy przewiduje się rozwój rolnictwa i jego obsługi. Powinna tutaj dominować zabudowa mieszkaniowa o charakterze ulicowym wraz z usługami towarzyszącymi. W obrębie istniejącego zainwestowania lub w jego bezpośrednim sąsiedztwie występują tereny predysponowane dla dalszego uzupełniania zabudowy.

Część środkowa gminy:

- tereny wzdłuż drogi ekspresowej S8 i w sąsiedztwie jej trzech węzłów w Czerniewicach, Wólce Jagielczyńskiej, Lipiu i Podkonicach Dużych preferowane są dla lokalizacji: działalności gospodarczej, zwłaszcza przedsięwzięć z zakresu logistyki, terenów produkcyjno-usługowych,

terenów składów, magazynów i usług oraz terenów związanych z wydobyciem kopalin oraz farm fotowoltaicznych,

- wzdłuż doliny rzeki Krzemionki i jej sąsiedztwa, skupiających większość terenów o cennych walorach kulturowo-przyrodniczo-krajobrazowych, w tym objętych strefami ochrony konserwatorskiej, z terenami leśnymi i zbiornikami wodnymi – preferowana jest do zachowania stanu naturalnego i lokalizacji projektowanego zbiornika „Zagóry” wraz z projektowanymi usługami turystyki, wypoczynku;

Część zachodnia gminy:

Obręby Helenów, Annapol Duży, Studzianki, Dąbrówka preferowane są do zalesień uzupełniających istniejące lasy oraz rozwoju funkcji rekreacji indywidualnej w oparciu o istniejące walory krajobrazowe i przyrodnicze.

Część południowa gminy:

Z kompleksem leśnym w otulinie SPK preferowana jest do zachowania stanu naturalnego, rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej w oparciu o istniejące walory krajobrazowe i przyrodnicze przy uwzględnieniu uwarunkowań wynikających z ochrony środowiska – obostrzeń ograniczających w znaczny sposób swobodę inwestowania bądź warunkujących możliwy sposób zagospodarowania.

W strukturze osadniczej gminy, miejscowość Czerniewice położona w centralnej części gminy będzie pełnić nadal rolę głównego ośrodka gminnego – bieguna rozwoju o tendencjach wzrostowych wymagających uzupełnień istniejących struktur przestrzennych w powiązaniu z działaniami na rzecz ochrony środowiska i wartości kulturowych.

Pozostałe jednostki osadnicze w większości wsie w układzie pasmowym, równoległym do istniejących dróg są adaptowane ze wskazaniem uzupełnień w ciągach zabudowy. Również istniejące rozproszone budownictwo zagrodowe nie podlega zmianom.

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej gminy ze względu na charakter i prognozowany kierunek rozwoju obok ośrodka gminnego wyróżnia się:

- ośrodki mające potencjalne szanse rozwoju przestrzennego, w tym:
  - subgminne ośrodki obsługi mieszkaniowo-usługowej – Chociw;
- ośrodki kontynuacji rozwoju:
  - wsie o dominującej funkcji rolniczej i działalności gospodarczej o profilu usługowym – Strzemeszna - Strzemeszna I, Studzianki, Turobów - Wólka Jagielczyńska, Wielka Wola,
  - miejscowości predysponowane do rozwoju funkcji letniskowej i agroturystyki – Helenów, Dąbrówka, Nowe Studzianki (część);
- ośrodki zmian jakościowych:
  - pozostałe wsie, w których utrwała się istniejącą wiodącą funkcję w postaci produkcji rolnej i leśnej.

5. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie

Przeprowadzone analizy oraz wizja lokalna wskazują, że dotychczasowe kierunki rozwoju i istniejące funkcje gminy Czerniewice mogą być kontynuowane, pod warunkiem zwrócenia większej uwagi na zrównoważony rozwój wszystkich z nich oraz na aktywizację mniej znaczących dotychczas funkcji, do takiego stopnia, aby stały się czynnikami napędzającymi rozwój gminy. Należy utrzymać dotychczasowe funkcje obszarów wyróżnionych w ramach działań polityki przestrzennej.

Rekomendacje do obszaru objętego strategią to:

- w związku z faktem, że na terenie całej gminy rozwija się funkcja mieszkalna, kompleksowych rozwiązań wymaga całość gospodarki wodno – ściekowej i zapewnienie wszystkim mieszkańcom dostępu do podstawowych usług publicznych;
- budowa nowych miejsc, obiektów o funkcji rekreacyjnej – miejsca spotkań i rekreacji, boiska oraz rozbudowa miejsc kultury, jak centrum kultury i świetlice wiejskie;
- rozbudowa infrastruktury turystycznej, rozwój i oznakowanie szlaków turystycznych, budowa ścieżek rowerowych i infrastruktury towarzyszącej;
- tworzenie i urządzenie ścieżek przyrodniczo-dydaktycznych;
- kształtowanie zieleni m.in. poprzez powiązanie z usługami sportu i rekreacji;
- podporządkowanie nowej zabudowy mieszkalnej historycznej kompozycji przestrzennej szczególnie w tradycyjnych miejscowościach wiejskich;
- zwiększenie udziału zieleni w centrach miejscowości;
- podnoszenie jakości życia i zamieszkania;
- likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych,
- dążenie do poprawy dostępności infrastruktury społecznej (ośrodek zdrowia, świetlice środowiskowe, centrum kultury, place zabaw, skwery) i możliwie pełnej dostępności infrastruktury technicznej;
- uspokajanie ruchu poprzez: priorytet komunikacji pieszej, rowerowej i zbiorowej, ograniczanie ruchu samochodowego, dążenie do powiększania powierzchni przeznaczonej do ruchu pieszego;
- dobra organizacja miejsc parkingowych przy kluczowych obiektach;
- kształtowanie struktury przestrzennej uwypuklające i wzmacniające znaczenie istniejących obiektów o ważnych funkcjach lokalnych i ponadlokalnych;
- rozwój wydzielonych dróg i pasów dla rowerów w całej gminie;
- opracowanie systemu komunikacyjnego wspierającego transport niskoemisyjny (również elektromobilność);
- ochrona i pielęgnowanie centrum miejscowości (zachowanie kultury regionu);
- tworzenie stref rozwoju energetyki odnawialnej (elektrownie solarne);
- wyznaczenie miejscowości celem stworzenia tzw. wiosek energetycznych,
- budowa kanalizacji deszczowej.

Wszystkie projekty inwestycyjne zostały zamieszczone i opisane w rozdziale 7.

6. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym

Strategia to dokument bazowy, który wspiera i wpływa na realizację celów i działań sprecyzowanych w innych dokumentach planistycznych i strategicznych Gminy, wpływając na ożywienie społeczno-gospodarcze oraz rozwój gminy w sferze społecznej, kulturalnej, przestrzennej i turystyczno-rekreacyjnej. Wszystkie te sfery są ze sobą powiązane, dlatego strategia ma charakter kompleksowy.

Na podstawie diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Czerniewice, uzupełnionej o wyniki badania ankietowego oraz dane zebrane na spotkaniach, wyznaczono obszary działalności gminy, które wymagają poprawy bądź dodatkowego impulsu rozwojowego.

Cele strategiczne stanowią odpowiedź na problemy zdiagnozowane w ramach przeprowadzonej diagnozy Gminy. Poniżej przedstawiono mapę strategii, ukazującą wyznaczone cele strategiczne i operacyjne.

CEL STRATEGICZNY 1	CEL STRATEGICZNY 2	CEL STRATEGICZNY 3
Rozwój sektora gospodarczego i infrastruktury technicznej, poprawa funkcjonalności gminy Czerniewice	Ochrona środowiska oraz zrównoważone i harmonijne kształtowanie ładu przestrzennego	Rozwój kapitału społecznego oraz podniesienie aktywności mieszkańców
CELE OPERACYJNE		
1.1 Rozwój infrastruktury technicznej	2.1 Poprawa stanu oraz ochrona środowiska naturalnego gminy Czerniewice	3.1 Wzrost jakości życia mieszkańców, polepszenie warunków oraz atrakcyjności dla osiedlania się
1.2 Poprawa konkurencyjności oraz rozwój atrakcyjności inwestycyjnej	2.2 Poprawa stanu gospodarki odpadami komunalnymi	3.2 Aktywizacja społeczna osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem, zwłaszcza osób starszych
1.3 Poprawa funkcjonalności budynków na obszarze gminy Czerniewice	2.3 Rozwój turystyki w oparciu o lokalne zasoby	3.3 Rozwój infrastruktury rekreacji, sportu i kultury

CEL STRATEGICZNY 1:**Rozwój sektora gospodarczego i infrastruktury technicznej, poprawa funkcjonalności gminy Czerniewice**

Cel 1 skupia się wokół sfery gospodarczej, która wymaga odpowiednich impulsów rozwojowych. Pomimo korzystnej sytuacji gospodarczej, w gminie nadal potrzebne są inwestycje z zakresu podstawowej infrastruktury technicznej. Chodzi o: drogi, wodociągi, infrastrukturę ściekową, ale również kwestie zagospodarowania odpadów.

Niżej wymienione działania mają za zadanie polepszyć jakość życia mieszkańców, stworzyć jak najlepsze warunki dla przedsiębiorców - obecnych i potencjalnych. Realizacja zadań może wpłynąć na powstanie nowych miejsc pracy, których mieszkańcy niejako oczekują.

Upatruje się możliwości szeroko pojętego rozwoju gminy w rozwoju funkcji turystycznej, która wzmocni konkurencyjność oraz atrakcyjność jednostki w oczach mieszkańców i inwestorów.

Cel operacyjny	Działania/ zadanie/ projekt
1.1 Rozwój infrastruktury technicznej	Modernizacja Oczyszczalni Ścieków
	Budowa kanalizacji sanitarnej
	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków
	Modernizacja stacji uzdatniania wody
	Budowa wodociągu oraz sieci wodociągowej
	Budowa, rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego
	Budowa PSZOK
	Budowa dróg w gminie Czerniewice
	Modernizacja dróg w gminie Czerniewice
	Budowa kanalizacji deszczowej
1.2 Poprawa konkurencyjności oraz rozwój atrakcyjności inwestycyjnej	Budowa, rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego
	Wymiana źródeł ciepła
	Budowa odnawialnych źródeł energii
	Rozwój turystyki
	Budowa dróg w gminie Czerniewice
1.3 Poprawa funkcjonalności budynków na obszarze gminy Czerniewice	Modernizacja dróg w gminie Czerniewice
	Przebudowa budynku Ośrodka Zdrowia
	Rozbudowa i przebudowa Gminnego Centrum Kultury i Biblioteki Publicznej
	Rozbudowa i przebudowa oraz modernizacja budynków OSP
	Nadbudowa i modernizacja budynku Urzędu Gminy
	Modernizacja Świetlicy Środowiskowej i świetlic wiejskich
Wymiana źródeł ciepła	
Budowa odnawialnych źródeł energii	

CEL STRATEGICZNY 2:**Ochrona środowiska oraz zrównoważone i harmonijne kształtowanie ładu przestrzennego**

Cel strategiczny 2 koncentruje się wokół szeroko pojętej poprawy stanu środowiska naturalnego oraz zachowania ładu przestrzennego. Rozwój gminy musi przebiegać w oparciu o zasadę zrównoważonego rozwoju, z poszanowaniem dóbr natury, w kierunku jak najmniejszego ich wykorzystywania, oszczędzania zasobów. W oparciu o naturalne zasoby endogeniczne, mogą rozwijać się inne sfery. Wszystkie one jednak przenikają się nawzajem, są ze sobą powiązane, a działania w jednej sferze, wywołują skutki w innych – zarówno te negatywne jak i pozytywne. Ochrona środowiska staje się zatem celem wielu inwestycji, inwestycji które mają naprawiać to, co uległo zniszczeniu, ale również takim, które mają chronić i nie dopuszczać do dewastowania czy nadmiernego wykorzystywania zasobów. Proponowane inwestycje wpływają nie tylko na rozwój i atrakcyjność gminy, ale także na jakość życia mieszkańców.

Cel operacyjny	Działania/ zadanie/ projekt
2.1 Poprawa stanu oraz ochrona środowiska naturalnego gminy Czerniewice	Modernizacja Oczyszczalni Ścieków
	Budowa kanalizacji sanitarnej
	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków
	Modernizacja stacji uzdatniania wody
	Budowa wodociągu oraz sieci wodociągowej
	Budowa, rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego
	Wymiana źródeł ciepła
	Budowa odnawialnych źródeł energii
	Budowa dróg w gminie Czerniewice
	Modernizacja dróg w gminie Czerniewice
2.2 Poprawa stanu gospodarki odpadami komunalnymi	Budowa PSZOK
2.3 Rozwój turystyki w oparciu o lokalne zasoby	Rozwój turystyki
	Rozbudowa i przebudowa Gminnego Centrum Kultury i Biblioteki Publicznej
	Budowa miejsc spotkań i rekreacji
	Budowa boisk sportowych
	Rozbudowa boiska sportowego
	Budowa dróg w gminie Czerniewice
	Modernizacja dróg w gminie Czerniewice

CEL STRATEGICZNY 3:**Rozwój kapitału społecznego oraz podniesienie aktywności mieszkańców**

Trzeci obszar, na którym skupia się strategia to kapitał społeczny oraz szeroko pojęta aktywność mieszkańców. Zwraca się szczególną uwagę na polepszenie jakości życia oraz zapewnienie mieszkańcom gminy lepszych warunków rozwoju. Strategia uwzględnia potrzeby mieszkańców w różnym wieku oraz w różnych obszarach życia. To mieszkańcy tworzą gminę, dla nich realizowane są wszystkie inwestycje, z myślą o nich powstała niniejsza strategia. Kapitał społeczny będzie zatem budowany w oparciu o lepsze warunki ochrony zdrowia, atrakcyjne warunki zamieszkania, rekreacji i wypoczynku, a także poprawę bezpieczeństwa mieszkańców. Zwraca się na działania aktywizujące wszystkie grupy społeczne, albowiem aktywna społeczność wzmacnia konkurencyjność gminy.

Cel operacyjny	Działania/ zadanie/ projekt
3.1 Wzrost jakości życia mieszkańców, polepszenie warunków oraz atrakcyjności dla osiedlania się	Przebudowa budynku Ośrodka Zdrowia
	Rozbudowa i przebudowa Gminnego Centrum Kultury i Biblioteki Publicznej
	Rozbudowa i przebudowa oraz modernizacja budynków OSP
	Modernizacja Świetlic Środowiskowej i świetlic wiejskich
	Budowa, rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego
	Budowa Świetlic Środowiskowych i świetlic wiejskich
	Budowa miejsc spotkań i rekreacji
	Budowa boisk sportowych
	Rozbudowa boiska sportowego
	Wymiana źródeł ciepła
	Budowa odnawialnych źródeł energii
	Rozwój turystyki
	Budowa dróg w gminie Czerniewice
	Modernizacja dróg w gminie Czerniewice
3.2 Aktywizacja społeczna osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem, zwłaszcza osób starszych	Modernizacja Świetlic Środowiskowej i świetlic wiejskich
	Rozbudowa i przebudowa Gminnego Centrum Kultury i Biblioteki Publicznej
	Budowa Świetlic Środowiskowych i świetlic wiejskich
	Budowa miejsc spotkań i rekreacji
3.3 Rozwój infrastruktury rekreacji, sportu i kultury	Rozwój turystyki
	Rozbudowa i przebudowa Gminnego Centrum Kultury i Biblioteki Publicznej
	Rozbudowa i przebudowa oraz modernizacja budynków OSP
	Modernizacja Świetlic Środowiskowej i świetlic wiejskich
	Budowa Świetlic Środowiskowych i świetlic wiejskich
	Budowa miejsc spotkań i rekreacji
	Budowa boisk sportowych
	Rozbudowa boiska sportowego

7. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych

W okresie programowania Gmina planuje zrealizować następujące strategiczne zadania inwestycyjne:

Tytuł projektu
Modernizacja Oczyszczalni Ścieków
Lata realizacji
2022 - 2024
Szacunkowy koszt
7 000 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 5 950 000,00 PLN Środki własne: 1 050 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Zagóry, Podkonice Duże

Tytuł projektu
Budowa kanalizacji sanitarnej
Lata realizacji
2024 - 2026
Szacunkowy koszt
6 000 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 5 100 000,00 PLN Środki własne: 900 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Podkonice Miejskie, Wielka Wola, Czerniewice ul. Słoneczna

Tytuł projektu
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków
Lata realizacji
2022
Szacunkowy koszt
1 000 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 850 000,00 PLN Środki własne: 150 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Czerniewice

Tytuł projektu	
Modernizacja stacji uzdatniania wody	
Lata realizacji	
2023 - 2024	
Szacunkowy koszt	
4 000 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 3 400 000,00 PLN Środki własne: 600 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Chociw, Dąbrówka	

Tytuł projektu	
Budowa wodociągu oraz sieci wodociągowej	
Lata realizacji	
2022	
Szacunkowy koszt	
1 600 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 1 360 000,00 PLN Środki własne: 240 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Czerniewice – Józefów – Annów, Nowe Studzianki – Czerniewice, Podkonice Duże	

Tytuł projektu	
Przebudowa budynku Ośrodka Zdrowia	
Lata realizacji	
2023	
Szacunkowy koszt	
4 000 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 3 400 000,00 PLN Środki własne: 600 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Czerniewice	

Tytuł projektu	
Rozbudowa i przebudowa Gminnego Centrum Kultury i Biblioteki Publicznej	
Lata realizacji	
2023	
Szacunkowy koszt	
1 800 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 1 530 000,00 PLN Środki własne: 270 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Czerniewice	

Tytuł projektu	
Rozbudowa i przebudowa oraz modernizacja budynków OSP	
Lata realizacji	
2023 - 2026	
Szacunkowy koszt	
6 000 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 5 100 000,00 PLN Środki własne: 900 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Chociw, Strzemeszna, Czerniewice	

Tytuł projektu	
Nadbudowa i modernizacja budynku Urzędu Gminy	
Lata realizacji	
2027	
Szacunkowy koszt	
5 000 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 4 250 000,00 PLN Środki własne: 750 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Czerniewice	

Tytuł projektu
Modernizacja Świetlic Środowiskowej i świetlic wiejskich
Lata realizacji
2027
Szacunkowy koszt
1 000 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 850 000,00 PLN Środki własne: 150 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Podkonice Duże

Tytuł projektu
Budowa, rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego
Lata realizacji
2023
Szacunkowy koszt
1 500 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 1 275 000,00 PLN Środki własne: 225 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Czerniewice

Tytuł projektu
Budowa Świetlic Środowiskowych i świetlic wiejskich
Lata realizacji
2026 - 2028
Szacunkowy koszt
1 100 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 935 000,00 PLN Środki własne: 165 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Turobów, Mała Wola

Tytuł projektu	
Budowa miejsc spotkań i rekreacji	
Lata realizacji	
2022 - 2023	
Szacunkowy koszt	
900 000,00 PLN	
W tym przewidywane finansowanie:	
Środki zewnętrzne, w tym UE: 765 000,00 PLN	
Środki własne: 135 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Dąbrówka, Annów, Strzemeszna	

Tytuł projektu	
Budowa boisk sportowych	
Lata realizacji	
2024 - 2026	
Szacunkowy koszt	
1 000 000,00 PLN	
W tym przewidywane finansowanie:	
Środki zewnętrzne, w tym UE: 850 000,00 PLN	
Środki własne: 150 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Stanisławów Studziński, Chociw, Turobów	

Tytuł projektu	
Rozbudowa boiska sportowego	
Lata realizacji	
2023	
Szacunkowy koszt	
1 500 000,00 PLN	
W tym przewidywane finansowanie:	
Środki zewnętrzne, w tym UE: 1 275 000,00 PLN	
Środki własne: 225 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Czerniewice	

Tytuł projektu	
Budowa PSZOK	
Lata realizacji	
2025	
Szacunkowy koszt	
1 000 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 850 000,00 PLN Środki własne: 150 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Zagóry	

Tytuł projektu	
Wymiana źródeł ciepła	
Lata realizacji	
2022 - 2030	
Szacunkowy koszt	
3 000 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 2 550 000,00 PLN Środki własne: 450 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Gmina Czerniewice	

Tytuł projektu	
Budowa odnawialnych źródeł energii	
Lata realizacji	
2022 - 2030	
Szacunkowy koszt	
3 000 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 2 550 000,00 PLN Środki własne: 450 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Gmina Czerniewice	

Tytuł projektu	
Rozwój turystyki	
Lata realizacji	
2022 - 2030	
Szacunkowy koszt	
2 500 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 2 125 000,00 PLN Środki własne: 375 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Gmina Czerniewice	

Tytuł projektu	
Budowa dróg w gminie Czerniewice	
Lata realizacji	
2022 - 2031	
Szacunkowy koszt	
20 200 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 17 170 000,00 PLN Środki własne: 3 030 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	
Podkonice Miejskie; Czerniewice, ul. Porzeczkowa; Czerniewice, ul. Parkowa, Polna, Zachodnia; Nowa Strzemeszna; Wielka Wola – Dąbrówka; Czerniewice ul. Osiedlowa – Północna; Lechów – Wielka Wola;	

Tytuł projektu	
Modernizacja dróg w gminie Czerniewice	
Lata realizacji	
2022 - 2031	
Szacunkowy koszt	
26 000 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 22 100 000,00 PLN Środki własne: 3 900 000,00 PLN	
Miejsce realizacji	

Lechów;
 Annopol Duży;
 Studzianki – Stanisławów Lipski;
 Wólka Jagielczyńska;
 Zagóry – Lipie;
 Zubki Małe;
 Lipie;
 Krzemienica;
 Chociw;
 Podkonice Duże;
 Chociwek;
 Chociwek – Wale;
 Zubki Duże;
 Podkońska Wola – Podkonice Małe;
 Annopol Duży – Stanisławów Studz.;
 Zagóry – Paulinów;
 Czerniewice ul. Słoneczna;
 Czerniewice ul. Leśna;
 Czerniewice, ul. Jodłowa, Kasztanowa, Akacyjowa, Łąkowa, Klonowa;

Tytuł projektu
Budowa kanalizacji deszczowej
Lata realizacji
2022 - 2030
Szacunkowy koszt
20 200 000,00 PLN W tym przewidywane finansowanie: Środki zewnętrzne, w tym UE: 17 170 000,00 PLN Środki własne: 3 030 000,00 PLN
Miejsce realizacji
Gmina Czerniewice

8. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Poniżej odniesiono się do dokumentów gminnych, wskazując w jaki sposób zachodzi zgodność ze strategią.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CZERNIEWICE

W Studium utrzymano zrównoważony kierunek rozwoju przestrzennego gminy w okresie najbliższym, w perspektywie, jak również w okresie kierunkowym. Podstawowe założenia rozwoju przestrzennego gminy stanowią:

- zachowanie skali zabudowy i zagospodarowania historycznie ukształtowanych struktur przestrzennych poszczególnych wsi,
- rozbudowa istniejących struktur przestrzennych w nawiązaniu do istniejącego zainwestowania, z uwzględnieniem terenów o dobrej dostępności komunikacyjnej, o możliwościach zaopatrzenia w niezbędną infrastrukturę,
- tworzenie obszarów aktywizacji gospodarczej z przeznaczeniem na działalność w zakresie produkcji, magazynów i składów, obsługi komunikacji i transportu, usług produkcyjnych, uwzględniającą możliwość lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko,
- tworzenie warunków sprzyjających wielofunkcyjnemu rozwojowi wsi, z wyłączeniem możliwości lokalizowania, w zwartym obszarze wsi, ferm i tych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których obligatoryjne jest opracowanie raportu oddziaływania na środowisko oraz tych, dla których raport został nałożony na podstawie przepisów szczególnych (wyłączenie nie dotyczy infrastruktury technicznej),
- ograniczanie rozpraszania zabudowy w terenach rolnych poprzez zakaz zabudowy kompleksów gleb chronionych (o wysokich klasach bonitacyjnej – III kl. i wyższej), terenów o niekorzystnych warunkach fizjograficznych w dolinach rzek i na podmokłych terenach łąk,
- zachowanie ciągłości systemu przyrodniczego w nawiązaniu do systemów przyrodniczych regionu (w tym obszarów objętych ochroną prawną), który tworzą tereny otwarte (bez zabudowy) dolin rzecznych i cieków wraz z ich biologiczną obudową, trwale użytki zielone, tereny zieleni urządzonej i kompleksy leśne,
- rozwój nowoczesnego rolnictwa, gospodarującego w zgodzie z wymogami ochrony środowiska i w sposób gwarantujący zachowanie walorów krajobrazowych,
- rozbudowa infrastruktury technicznej,

Zrównoważony rozwój podstawowych funkcji zagospodarowania gminy powinien być osiągnięty na zasadach harmonizowania interesów publicznych i prywatnych z zachowaniem wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych. Służą temu ustalenia zawarte w Studium w jego warstwie graficznej i opisowej.

Zapisy studium są zatem zbieżne z zapisami przedmiotowej strategii rozwoju gminy Czerniewice.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY CZERNIEWICE NA LATA 2021 - 2025

Misją zawartą w strategii rozwiązywania problemów społecznych jest: *zapewnienie jakościowej poprawy warunków życia mieszkańców i użytkowników obszaru Gminy poprzez stworzenie warunków wszechstronnego rozwoju, przy jednoczesnym zachowaniu równowagi między aktywnością gospodarczą, a środowiskiem przyrodniczym i kulturowym.*

Cel ten jest zatem zbieżny z celami Strategii Rozwoju Gminy Czerniewice na lata 2021 – 2030.

PLAN GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ DLA GMINY CZERNIEWICE NA LATA 2019 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ DO ROKU 2024

Działania związane z wdrażaniem w gminie gospodarki niskoemisyjnej stanowią jeden z priorytetów w przedmiotowej strategii rozwoju gminy. PGN przewiduje m.in.: termomodernizację budynków, montaż odnawialnych źródeł energii, wymianę oświetlenia, wymianę źródeł ciepła.

Zapisy PGN są zatem zbieżne z zapisami przedmiotowej strategii rozwoju gminy Czerniewice.

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY CZERNIEWICE NA LATA 2016 – 2019 Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2020 – 2023

Także szeroko pojęta ochrona środowiska naturalnego gminy stanowi jeden z najważniejszych kierunków działań gminy. POŚ podaje m.in. następujące kluczowe działania, które wpisują się w zapisy strategii:

- Budowa rozproszonego systemu przydomowych oczyszczalni ścieków oraz promocja wymiany zbiorników bezodpływowych na wyposażone w odpowiednie atesty;
- Rozbudowa sieci wodociągowej;
- Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej;
- Budowa sieci kanalizacji sanitarnej;
- Inwestycje w Odnawialne Źródła Energii;
- Modernizacja oświetlenia ulicznego na energooszczędne;
- Rozbudowa i przebudowa dróg;
- Rozwój infrastruktury rekreacyjnej, sportowej i turystycznej.

Zapisy dokumentów są zatem ze sobą zbieżne

9. Oczekiwane rezultaty planowanych działań

W celu sprawnego monitorowania postępów we wdrażaniu Strategii, poniżej zaproponowano wskaźniki dzięki którym można śledzić postępy w wykonaniu poszczególnych zadań i celów strategicznych.

- Długość wybudowanych dróg [km]
- Długość zmodernizowanych dróg [km]
- Długość wybudowanych chodników [km]
- Długość zmodernizowanych chodników [km]
- Długość wybudowanych ścieżek rowerowych [km]
- Długość zmodernizowanych ścieżek rowerowych [km]
- Liczba opracowanych dokumentów koncepcyjnych z zakresu komunikacji publicznej [szt.]
- Liczba powstałych miejsc parkingowych [szt.]
- Powierzchnia dostępnych gminnych terenów inwestycyjnych [ha]
- Liczba inwestycji z zakresu zagospodarowania turystycznego miejsc np. przy ciekach i zbiornikach wodnych [szt.]
- Liczba wydarzeń promujących sprzedaż bezpośrednią na rynku lokalnym [szt.]
- Liczba zamontowanych lamp w przestrzeni publicznej [szt.]
- Liczba zainstalowanych kamer monitoringowych [szt.]
- Kwota przeznaczona na dofinansowania [zł]
- Liczba budynków gminnych z zainstalowaną infrastrukturą do pozyskiwania energii odnawialnej lub budynków prywatnych, które otrzymały dofinansowanie [szt.]
- Liczba budynków gminnych objętych termomodernizacją [szt.]
- Kwota przeznaczona na dofinansowania do wymiany pieców [zł]
- Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały dofinansowanie do wymiany pieców [szt.]
- Długość wybudowanej sieci wodociągowej [km]
- Liczba nowych gospodarstw domowych przyłączonych do sieci wodociągowej [szt.]
- Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej [km]
- Liczba nowych gospodarstw domowych przyłączonych do sieci kanalizacyjnej [szt.]
- Liczba wprowadzonych rozwiązań z zakresu małej retencji [szt.]
- Liczba przeprowadzonych kampanii edukacyjnych [szt.]
- Liczba zmodernizowanych obiektów szkolnych i przedszkolnych [szt.]
- Liczba budowanych, rozbudowanych lub zmodernizowanych obiektów sportowych [szt.]
- Liczba wybudowanych obiektów kulturalnych [szt.]
- Liczba zmodernizowanych obiektów kulturalnych [szt.]

Poniżej przedstawiono wskaźniki efektów realizacji Strategii:

Nazwa wskaźnika	Opis wskaźnika	Wartość wskaźnika do osiągnięcia na koniec realizacji strategii
Wzrost liczby przedsiębiorstw na obszarze gminy	Dane można zweryfikować na stronach Głównego Urzędu Statystycznego. Dodatkowo można uzyskać informację, w jakich branżach nastąpił wzrost, a w jakich zmniejszenie się liczby przedsiębiorstw. Dane należy skorelować z poziomem bezrobocia, wykształcenia oraz średnimi dochodami gospodarstw domowych.	+ 2,2%
Zmniejszenie się liczby osób bezrobotnych	Dane można uzyskać na stronach GUS, również Powiatowego Urzędu Pracy w Tomaszowie Mazowieckim. Dane z PUP pozwolą na bardziej szczegółową analizę zarejestrowanych osób bezrobotnych. Wskaźnik należy porównać z poziomem wykształcenia mieszkańców, liczbą przedsiębiorstw oraz średnimi dochodami gospodarstw domowych.	- 2,3%
Wzrost średnich dochodów gospodarstw domowych	Jest to wskaźnik o szczególnym znaczeniu dla rozwoju obszaru gminy. Dochody determinują jakość życia, ich wzrost w większości przypadków świadczy zatem o podniesieniu pewnych standardów. Należy zauważyć, że możliwość nabywania dóbr i usług napędza gospodarkę, a zatem większe zarobki znajdują odzwierciedlenie we wzroście gospodarczym. Dane można uzyskać w GUS.	+ 2,6%
Wzrost ceny działek na obszarze gminy	Wzrost wskaźnika świadczyć będzie o zwiększeniu się atrakcyjności i potencjału regionu, co ma ogromny wpływ na jego rozwój społeczno- gospodarczy.	+4,7%
Wzrost liczby nowych mieszkańców gminy	Wskaźnik ten pokaże, czy podjęte działania stworzyły bezpieczny i atrakcyjny dla życia obraz gminy Czerniewice. Dane dostępne są w GUS. Można je skorelować ze średnimi dochodami gospodarstw domowych, poziomem wykształcenia oraz bezrobocia mieszkańców.	+ 0,9%

10. Źródła finansowania

W związku z możliwościami finansowania poszczególnych projektów, planuje się pozyskanie dofinansowania na ich realizację m.in. ze środków: RPO WŁ, Europejskiego Funduszu Odbudowy, Funduszu Sprawiedliwej Transformacji, ale również Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w ramach Funduszu Elektromobilności. W miarę potrzeb oraz możliwości finansowych realizowane mogą być także inne inwestycje, katalog działań nie jest zamknięty.

Koszty poszczególnych inwestycji oszacowano w rozdziale 7.

Tabela 41 Przewidywane źródła finansowania inwestycji

Tytuł projektu	Przewidywane źródła finansowania			
	środki własne gminy Czerniewice	środki UE	środki inne	mieszkańcy
Modernizacja Oczyszczalni Ścieków	X	X		
Budowa kanalizacji sanitarnej	X	X		
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	X	X		X
Modernizacja stacji uzdatniania wody	X	X		
Budowa wodociągu oraz sieci wodociągowej	X	X		
Przebudowa budynku Ośrodka Zdrowia	X	X		
Rozbudowa i przebudowa Gminnego Centrum Kultury i Biblioteki Publicznej	X	X		
Rozbudowa i przebudowa oraz modernizacja budynków OSP	X	X		
Nadbudowa i modernizacja budynku Urzędu Gminy	X	X		
Modernizacja Świetlic Środowiskowej i świetlic wiejskich	X	X		
Budowa, rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego	X	X		
Budowa Świetlic Środowiskowych i świetlic wiejskich	X	X		
Budowa miejsc spotkań i rekreacji	X	X		
Budowa boisk sportowych	X	X		
Rozbudowa boiska sportowego	X	X		
Budowa PSZOK	X	X		
Wymiana źródeł ciepła	X	X		X
Budowa odnawialnych źródeł energii	X	X		X
Rozwój turystyki	X	X		
Budowa dróg w gminie Czerniewice	X	X	X	
Modernizacja dróg w gminie Czerniewice	X	X	X	
Budowa kanalizacji deszczowej	X	X		

11. System wdrażania Strategii

Strategia jest dokumentem ponadkadencyjnym, określającym cele i programy działań na kilka lat oraz wymagającym ciągłej pracy nad podnoszeniem jej jakości. Proces jej wdrażania jest złożonym przedsięwzięciem, wymagającym dobrego przygotowania informacyjnego i stałej komunikacji z otoczeniem. Wdrożeniu strategii towarzyszyć będzie jej ewaluacja, która będzie się opierać na pozyskiwaniu obiektywnej informacji o jej przebiegu, skutkach i publicznym odbiorze. Strategia gminy jest warunkiem koniecznym rozwoju danej jednostki terytorialnej. Sam dokument nie jest jednak receptą na sukces. Aby mógł przynieść zaplanowane efekty, konieczne jest sukcesywne jego wdrażanie, czuwanie nad jego realizacją i kontrolowanie przebiegu.

Właściwy proces wdrażania strategii wymaga połączenia wysiłków wielu instytucji, organizacji i osób. Przedkładana strategia jest "własnością" społeczności lokalnej - dla niej przede wszystkim była budowana. Udział lokalnych liderów i lokalnej społeczności będzie czynnikiem wspierającym procesy implementacyjne. Niezwykle istotne jest partnerstwo ponadgminne. Wdrażanie wytyczonych planów zakłada potrzebę animacji od podstaw, która wiąże się z głębszymi kwestiami, takimi jak: zmiana mentalności, stosunki społeczne oraz kultura lokalna, których ewolucja jest procesem rozłożonym na wiele lat.

Realizacja strategii uzależniona jest od wysokości pozyskanych środków zarówno krajowych jak i z funduszy strukturalnych. Biorąc pod uwagę prognozę dopuszczalnej wysokości zobowiązań w poszczególnych latach i wysokość środków, jakie mogą być wydatkowane bezpośrednio z budżetu, możliwości finansowe gminy wskazują, że na realizację przyjętych celów Jednostka zabezpieczy 15 – 50% wkładu w stosunku do uzyskanych środków wspólnotowych.

Za wdrażanie strategii odpowiedzialny będzie Urząd Gminy w Czerniewicach.

1. Zarządzanie

Funkcję Instytucji Zarządzającej i koordynującej realizację strategii będzie pełnił specjalnie powołany zespół pracowników. Zakres zadań Instytucji Zarządzającej obejmuje m.in.:

- zapewnienia zgodności realizacji strategii z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu, w tym w szczególności w zakresie zamówień publicznych, zasad konkurencji, ochrony środowiska, jak też zagwarantowanie przestrzegania zasad zawierania kontraktów publicznych;
- zbieranie danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach strategii;
- zapewnienie przygotowania i wdrożenia planu działań w zakresie informacji i promocji strategii;
- przygotowanie rocznych raportów na temat wdrażania strategii;
- zbieranie informacji do rocznego raportu o nieprawidłowościach;
- dokonanie oceny po zakończeniu realizacji strategii.

2. Instytucja wdrażająca strategię gminy.

Urząd Gminy w Czerniewicach, jako instytucja wdrażająca strategię, odpowiedzialny będzie za:

- opracowanie i składanie wniosków o finansowanie zewnętrzne;

- bezpośrednią realizację działań przewidzianych w strategii w zakresie przygotowania przetargów, gromadzenia dokumentacji bieżącej, nadzoru nad wykonawcą pod kątem terminowości i jakości wywiązania się z zobowiązania;
- zapewnienie informowania o współfinansowaniu przez UE realizowanych projektów.

W przypadku strategii, kluczową postacią w procesie jej realizacji i monitoringu jest Wójt. Kierując bieżącą działalnością, ma największy wpływ zarówno na sam proces opracowywania strategii, jej wdrażania, jak również oceny jej realizacji. Do najważniejszych zadań Wójta w zakresie zarządzania i monitoringu należałby bezpośredni nadzór nad wdrażaniem strategii oraz wyznaczenie koordynatora jej realizacji.

Ważną rolę w procesach wdrożeniowych strategii odgrywać powinien koordynator strategii jako osoba zaangażowana bezpośrednio w realizację zadań wyznaczonych w dokumencie i dobrze zorientowana w istniejących realiach, mająca jednocześnie bezpośredni wpływ na procesy gospodarcze i społeczne zachodzące w gminie.

Główne zadania koordynatora polegałyby na:

- bieżącej analizie stanu realizacji strategii;
- obserwacji uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych wpływających lub mogących wpłynąć na realizację strategii;
- prowadzeniu bazy informacji;
- wypracowaniu kryteriów oceny stanu realizacji strategii;
- aktywnym poszukiwaniu źródeł finansowania.

Wdrażanie na każdym etapie podlega weryfikacji i aktualizacji. Opierać powinno się ono na odpowiednim rozdziale zadań realizacyjnych w ramach struktury organizacyjnej Urzędu. Pozwala to na koncentrowanie się na konkretnym przedsięwzięciu, a tym samym zwiększa jego efektywność.

12. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej Strategii

12.1. System monitorowania

Monitorowanie jest procesem, który ma na celu analizowanie stanu zawansowania projektu, czy strategii i jej zgodności z postawionymi celami. Istotą monitorowania jest wyciąganie wniosków z tego, co zostało i nie zostało zrobione. Jest nią także modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby osiągnąć zakładany cel w przyszłości. Istotnym elementem monitorowania jest wypracowanie technik zbierania informacji oraz opracowanie odpowiednich wskaźników, które będą odzwierciedlały efektywność prowadzonych działań.

Monitorowania wdrażania strategii oraz jej poszczególnych elementów dokonywać będzie Komitet Monitorujący. Aby zachować ciągłość procesu przygotowania Strategii i jej realizacji, w skład Komitetu Monitorującego wchodzić będą członkowie grupy roboczej, zaangażowanej w sporządzanie strategii.

Zebrania Komitetu Monitorującego odbywać się będą raz na dwa lata. Istnieje możliwość częstszych spotkań po uprzednim zawiadomieniu członków Komitetu przez Sekretariat Komitetu. Funkcję Sekretariatu Komitetu Monitorującego pełnić będzie sekretariat Urzędu Gminy w Czerniewicach. Obowiązkiem Sekretariatu będzie zawiadamianie członków Komitetu o terminach posiedzeń oraz przygotowywanie na w/w posiedzeniach szczegółowych informacji na temat postępów w realizacji strategii w formie standardowego raportu monitorującego. Obowiązkiem Sekretariatu będzie także przygotowywanie protokołów z posiedzeń Komitetu Monitorującego, zawierających ustalenia w/w posiedzeń i przesyłanie ich do członków Komitetu. Komitet Monitorujący analizować będzie ilościowe i jakościowe informacje na temat wdrażanych projektów i całej strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym. Celem takiej analizy jest zapewnienie zgodności realizacji projektów i strategii z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Jeśli w raportach monitoringowych ujawnione zostaną problemy związane z wdrażaniem strategii, Komitet Monitorujący powinien podjąć działania mające na celu wyeliminowanie pojawiających się trudności wdrożeniowych.

Na koniec każdego podokresu planowania Komitet Monitorujący sporządzi raport końcowy, obrazujący faktycznie zrealizowane zadania w kontekście założeń strategii. Wszelkie rozbieżności pomiędzy ustaleniami strategii, a jego rzeczywistym wykonaniem będą w w/w raporcie szczegółowo wyjaśnione. Raport końcowy będzie dostępny do wglądu w Sekretariacie Urzędu.

12.2.Sposób oceny

W procesie monitorowania strategii przewidziano następujące fazy:

Ocena wstępna

Rozpoczęcie strategii i wchodzących w jej skład projektów poprzedzone zostanie ustaleniem wszelkich parametrów ilościowych i jakościowych (wskaźniki określające wyniki realizowanych zadań). Zostaną również wyraźnie określone etapy cząstkowe realizacji poszczególnych zadań (termin rozpoczęcia i zakończenia). Przyjęte raz parametry powinny być stosowane przez cały czas realizacji strategii i projektów.

Monitoring sterujący

Dotyczy całego okresu wdrażania strategii. Zadaniem prowadzonego monitorowania będzie wykrycie wszelkich odchyłeń, jakie mają miejsce w trakcie realizacji strategii.

Kontrolę końcową - ewaluację efektów.

Ewaluacja zaczyna się już w procesie planowania/programowania. Można powiedzieć, że planowanie ukierunkowuje ewaluację i ewaluacja ukierunkowuje planowanie przyszłych działań. Jest to bardzo ważna funkcja ewaluacji, gdyż pozwala na zbadanie wewnętrznej logiki strategii/projektu. Logika strategii/projektu opisuje relacje pomiędzy wszystkimi jego elementami: potrzebami, strategią, celami, nakładami, działaniami, produktami, rezultatami i wpływem. Ewaluacja, badając wewnętrzną spójność strategii/projektu, weryfikuje w jaki sposób nakłady programu przekształcane są w produkty, jak produkty prowadzą do uzyskania rezultatów i oddziaływania, a więc i zaspokojenia potrzeb grup docelowych.

Ogólnym celem ewaluacji jest podwyższenie stopnia adekwatności, efektywności i znaczenia rezultatów wynikających z programów finansowanych przez Unię Europejską. Głównym zadaniem jest, zatem dążenie do stałego ulepszania skuteczności i efektywności interwencji publicznej, rozumiane nie tylko jako pozytywne efekty społeczne lub gospodarcze związane bezpośrednio z programem, lecz także jako zwiększenie przejrzystości i promowania działań podejmowanych przez władze publiczne.

Główne zastosowania ewaluacji:

- identyfikacja słabych i mocnych stron,
- oszacowanie możliwości i ograniczeń,
- usprawnienie zarządzania,
- wskazanie kierunków rozwoju i priorytetów działalności sektora publicznego,
- poprawianie błędów dla celów odpowiedzialności,
- wsparcie alokacji zasobów finansowych,
- ulepszenie procesu decyzyjnego.

W szczególności zadaniem ewaluacji jest dostarczenie odpowiednim odbiorcom dokładnych ocen stanu wdrożenia programów w zakresie:

- działania strategii;
- wydajności i trwałości w stosunku do założonych celów;
- wpływu na problemy, do których odnoszą się projekty;
- wyciągniętych wniosków w celu poprawy wdrożenia strategii i wyznaczania nowych projektów;
- identyfikacji dobrych praktyk o potencjalnym szerszym zastosowaniu.

Jednym z celów ewaluacji jest również zapewnienie przejrzystości wykorzystania środków publicznych poprzez przekazywanie i upowszechnianie informacji o powodzeniu lub niepowodzeniu przedsięwzięć finansowanych z programów pomocowych. Ewaluacja ma również wymiar edukacyjny. Uczy bowiem rejestrować i stymulować zmianę, analizować i rozumieć złożoność zjawisk.

Ocena końcowa powinna określić na ile zakładane w strategii cele zostały osiągnięte oraz ustalić przyczyny wszelkich odchyień w realizacji. Ewaluacja posłuży za podstawę sprawdzenia, czy planowane efekty są zgodne z przyjętymi celami i ich miarami. W trakcie ewaluacji zostanie również dokonana analiza podejmowanych działań korygujących. Wnioski z ewaluacji zostaną wykorzystane w trakcie realizacji kolejnych, podobnych projektów w przyszłości.

13. Zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030

Poniższy rozdział przygotowano w oparciu o *Strategię rozwoju województwa łódzkiego 2030* - Załącznik do Uchwały Nr XXXI/414/21 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 6 maja 2021 r.. Podkreślono aspekty szczególnie istotne z punktu widzenia niniejszej *Strategii Rozwoju Gminy Czerniewice na lata 2021 – 2030*.

Cytując dokument: „Strategia rozwoju województwa jest najważniejszym dokumentem samorządu województwa określającym wizję i cele polityki regionalnej w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym oraz działania niezbędne do ich osiągnięcia. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 jest odpowiedzią władz województwa na zmieniające się uwarunkowania i wyzwania, przedstawia spójny plan powiązanych i przemyślanych działań w perspektywie najbliższej dekady, stanowiący punkt wyjścia do szerokiej współpracy, której efektem będzie podniesienie jakości życia mieszkańców województwa łódzkiego. (...)”

Strategia 2030 jest odpowiedzią na wyzwania wewnętrzne i globalne, jakie stoją przed województwem łódzkim. Podejmowane w ramach strategii działania będą służyły ograniczaniu negatywnych skutków procesów demograficznych związanych z depopulacją i starzeniem się społeczeństwa, podnoszeniu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki, w tym transformacji w kierunku Przemysłu 4.0. Niezbędnym warunkiem tych przemian będzie rozwój cyfryzacji i całego sektora e-usług. Dla zapewnienia spójności społecznej podejmowane będą działania zmierzające do zwiększenia dostępności do wysokiej jakości usług w zakresie ochrony zdrowia, polityki społecznej, edukacji, kultury, sportu i turystyki. Kompleksowa poprawa dostępności województwa sprzyjać będzie budowaniu spójności terytorialnej. Niezmiernie istotne będą również działania związane z adaptacją do zmian klimatu oraz poprawą jakości powietrza. Województwo łódzkie dostrzega potencjał sektora energetycznego, jak również potrzebę jego transformacji. Sprawiedliwa i włączająca transformacja ma kreować nowy model rozwoju dla obszaru górniczego przy jednoczesnym zapobieganiu regresowi gospodarczemu i społecznemu.

Rok 2020 przyniósł całkowicie nowe wyzwanie związane z ograniczaniem skutków kryzysu wywołanego przez pandemię COVID-19. Zarząd Województwa podjął zdecydowane działania mające na celu odbudowę gospodarki oraz przeciwdziałanie zwiększaniu się bezrobocia. W celu zapobiegania i ograniczania wpływu kolejnych zagrożeń, które mogą się pojawić w przyszłości, niezwykle istotna jest kontynuacja podjętych działań, również w obszarze ochrony zdrowia i rozwoju cyfryzacji, w tym rozwijania kompetencji cyfrowych wszystkich grup społecznych.

Zaproponowane w Strategii 2030 działania koncentrują się na przeciwdziałaniu negatywnym zjawiskom, jak również na wzmacnianiu wewnętrznych potencjałów. Wymiar terytorialny interwencji będzie kontynuowany, dostosowany do potrzeb i możliwości rozwojowych poszczególnych terytoriów, w tym Obszarów Strategicznej Interwencji wskazanych z poziomu krajowego i regionalnego. Koncentracja interwencji na tych obszarach będzie służyła wyrównywaniu szans rozwojowych poszczególnych obszarów województwa i budowaniu jego spójności terytorialnej.

Osią działań będzie jak najlepsze wykorzystanie wszelkich dostępnych zasobów. W kręgu szczególnego zainteresowania samorządu województwa będzie rodzina i stworzenie godnych warunków życia dla wszystkich mieszkańców województwa łódzkiego.”¹⁶

Niniejsza *Strategia Rozwoju Gminy Czerniewice na lata 2021 – 2030* wpisuje się w wizję oraz w cele określone w SRWŁ 2030. WIZJA ROZWOJU zawarta w SRWŁ 2030 brzmi: HARMONIJNIE ROZWIJAJĄCE SIĘ WOJEWÓDZTWO W CENTRUM POLSKI, PRZYJAZNE RODZINOM, MIESZKAŃCOM MIAST I OBSZARÓW WIEJSKICH. REGION, W KTÓRYM NOWOCZESNA GOSPODARKA IDZIE W PARZE Z OCHRONĄ WALORÓW KULTUROWYCH I PRZYRODNICZYCH. „Wizja regionu odzwierciedla pożądaną stan województwa w perspektywie 2030 roku, w trzech strategicznych wymiarach rozwoju tj. gospodarczym, społecznym i przestrzennym, który jest odpowiedzią na sformułowane wyzwania rozwojowe. Uwzględnia zachodzące w świecie zmiany i globalne megatrendy, które będą w najbliższych latach kształtować społeczeństwa i gospodarki. (...) W Strategii wskazano trzy cele strategiczne w ramach trzech sfer gospodarczej, społecznej i przestrzennej:

1. Nowoczesna i konkurencyjna gospodarka
2. Obywatelskie społeczeństwo równych szans
3. Atrakcyjna i dostępna przestrzeń.

(...) Dodatkowo wskazano jeden cel horyzontalny: Efektywnie i odpowiedzialnie zarządzany region. Skuteczne działania podejmowane w sferze zarządczej pozytywnie oddziałują na realizację wskazanych powyżej celów strategicznych oraz pozwolą na skuteczną realizację Strategii i optymalizację procesów rozwojowych. W ramach tego celu działania będą skoncentrowane na poprawie funkcjonowania administracji publicznej oraz rozwoju współpracy na różnych poziomach zarządzania, szczególnie współpracy samorządu wojewódzkiego i samorządów lokalnych. Istotą tego celu będzie prowadzenie zintegrowanej polityki rozwoju, zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju poprzez wzmocnienie potencjału endogenicznego miast i obszarów wiejskich, podniesienie ich atrakcyjności osadniczej, niwelowanie barier rozwojowych, zapobieganie peryferyzacji. Kluczowe znaczenie będzie przy tym miało poszanowanie zasad ochrony środowiska, w tym najwartościowszych elementów środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. Polityka zrównoważonego rozwoju pozwoli na zaspokojenie potrzeb obecnych mieszkańców regionu łódzkiego i zachowanie najcenniejszych elementów środowiska dla przyszłych pokoleń. Osiągnięcie efektu synergii w procesach rozwoju społeczno-gospodarczego będzie odbywało się z poszanowaniem walorów przestrzeni.”

TERYTORYALNY WYMIAR STRATEGII

Obszary Strategicznej Interwencji

Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju obszar strategicznej interwencji to określony w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących

---

16 Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030

o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub w zasoby ludzkie, finansowane z różnych źródeł, lub rozwiązania regulacyjne. W Strategii wskazano OSI dwojakiego rodzaju: krajowe oraz regionalne.”

W ramach OSI regionalnych gmina Czerniewice została zakwalifikowana jako:

- Obszar zagrożony trwałą marginalizacją, który w wyniku strategicznej interwencji przekształci się w Obszar Aktywnej Integracji;
- Obszar walorów turystyczno-środowiskowych, który w wyniku strategicznej interwencji przekształci się w Obszar Zielonej Gospodarki.

Poniżej przedstawiono opisy zaczerpnięte z SRWŁ 2030:

OBSZAR AKTYWNEJ INTEGRACJI

Rysunek 4 Obszar Aktywnej Integracji

Źródło: SRWŁ 2030 [za:] dane BPPWŁ

„Na obszary aktywnej integracji składają się obszary zagrożone trwałą marginalizacją wskazane z poziomu krajowego zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 (wraz z aktualizacją) oraz komplementarne do nich regionalne obszary zagrożone trwałą marginalizacją. Ogółem na terenie

województwa wyróżniono 25 takich gmin, w tym 18 z poziomu krajowego (Burzenin, Błaszki, Grabów, Goszczanów, Daszyna, Dąbrowice, Klonowa, Krośnice, Łanięta, Masłowice, Nowe Ostrowy, Oporów, Przedbórz, Sadkowiec, Uniejów, Wielgomłyny, Żychlin, Żytno) oraz 7 gmin z poziomu regionalnego (Aleksandrów, Budziszewice, Czerniewice, Łęki Szlacheckie, Ręczno, Żarnów, Żelechlinek).

Obszary zagrożone trwałą marginalizacją charakteryzują się niską atrakcyjnością osadniczą, problemami demograficznymi, słabą dostępnością komunikacyjną, brakami w infrastrukturze komunalnej, niskim poziomem przedsiębiorczości, bezrobociem i obniżonym poziomem zamożności mieszkańców.

Na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją działania powinny zmierzać do zainicjowania nowych impulsów rozwojowych, wzmocnienia istniejących potencjałów i ich aktywnej integracji we wszystkich aspektach rozwoju społeczno-gospodarczego. Najważniejsze działania obejmują m.in.: rozwój lokalnej przedsiębiorczości, poprawę dostępności komunikacyjnej, w szczególności w zakresie rozwoju transportu publicznego, działania w zakresie aktywizacji zawodowej, poprawy kwalifikacji mieszkańców, integracji społecznej oraz rozwój infrastruktury technicznej (w szczególności wodno-kanalizacyjnej i teleinformatycznej), poprawę dostępu do podstawowych usług publicznych.”

OBSZAR ZIELONEJ GOSPODARKI

Rysunek 5 Obszar Zielonej Gospodarki

Źródło: SRWŁ 2030 [za:] dane BPPWŁ

„Obszar ten obejmuje 94 gmin położonych poza Miejskimi Obszarami Funkcjonalnymi, z dominującą funkcją rolniczą, przyrodniczą oraz predysponowanych do rozwoju turystyki ze względu na: potencjał endogeniczny środowiska przyrodniczego (doliny rzek, obszary cenne przyrodniczo i krajobrazowo) i dziedzictwa kulturowego (obszary i obiekty zabytkowe), a także zagospodarowanie turystyczne. W gminach, w których potencjał rolnictwa jest wysoki, grunty rolne powinny być chronione, a wiodąca funkcja rozwijana. Istotne będą działania związane z prowadzeniem racjonalnej gospodarki rolnej, w tym m.in. właściwym doбором upraw dostosowanych do warunków środowiskowych, wykorzystaniem potencjału produkcyjnego trwałych użytków zielonych dla produkcji zwierzęcej, racjonalnym stosowaniem nawożenia i środków ochrony roślin. W zakresie zwiększania opłacalności produkcji rolnej istotne będzie polepszanie struktury gospodarstw rolnych, wprowadzanie nowych technologii i innowacji, inwestycje we wzrost produktywności, rozwijanie współpracy rolników między sobą i branżą przetwórstwa, rozwój rynków lokalnych i targowisk. Ważnym kierunkiem działań będzie wspieranie przetwórstwa rolno-spożywczego. Na obszarze gmin położonych w sąsiedztwie obszarów chronionych i cennych przyrodniczo wskazaniem dla gospodarowania będzie system rolnictwa zrównoważonego, produkcja żywności wysokiej jakości, w tym rozwój produkcji ekologicznej.

Istotne będzie również wspieranie działań umożliwiających dywersyfikację gospodarczą tych obszarów związanych m.in. z rozwojem turystyki aktywnej, wspieraniem bazy turystycznej (w tym ekoturystyki i agroturystyki), rozbudową szlaków turystycznych i infrastruktury rowerowej, kreowaniem marki i popytu na usługi balneologiczne, uzdrowiskowe i rehabilitacyjne, budowaniem zintegrowanych produktów turystycznych opartych na walorach kulturowych i przyrodniczo-krajobrazowych oraz kultywowaniu tradycji, wykreowaniem wizerunku obszarów jako atrakcyjnych turystycznie, które będą sprzyjać budowaniu rozpoznawalnej marki turystycznej województwa. Zarówno dla rozwoju funkcji rolniczej, jak i turystycznej ważne będą działania związane z ochroną i poprawą jakości środowiska oraz wzmocnieniem odporności OSI na zmiany klimatu i zagrożenia naturalne. Wymagać to będzie interwencji z zakresu m.in. zwiększania zdolności retencyjnych zlewni (m.in. wprowadzania zalesień, zakrzewień, zadrzewień, budowy i modernizacji zbiorników wodnych, rozwoju systemów melioracyjnych, odtwarzania oczek wodnych i mokradeł) oraz rozwiązań ukierunkowanych na ochronę środowiska (m.in. poprawę czystości wód, w tym tworzenie wysokoefektywnych stref ekotonowych, renaturalizację siedlisk i cieków wodnych, zwiększanie powierzchni obszarów objętych ochroną prawną), a także inwestycji w infrastrukturę przeciwważrożeńową (m.in. przeciwpowodziową, przeciwpożarową). Ważną rolę w Obszarze Zielonej Gospodarki odgrywać będą miasta – ośrodki wsparcia dla funkcji rozwijanych na terenach wiejskich.”

CELE SRWŁ 2030 W UKŁADZIE MIASTA, OBSZARY WIEJSKIE

Gmina Czerniewice jest obszarem wiejskim. Z tego powodu poniżej przedstawiono zapisy odnoszące się do tych terenów:

„Obszary wiejskie województwa łódzkiego prezentują bogate spektrum typów funkcjonalnych począwszy od rolniczych gmin wiejskich skończywszy na gminach o przemysłowym, usługowym bądź wielofunkcyjnym charakterze. Istnieje też znaczna liczba gmin, położonych głównie w sąsiedztwie

średnich i dużych miast, mająca funkcje typowo mieszkaniowe. Pomimo tak dużej różnorodności posiadają one wspólny mianownik barier i problemów rozwojowych: są to różnego rodzaju problemy transportowe, począwszy od braków w infrastrukturze komunikacyjnej na wykluczeniu z transportu publicznego skończywszy. Słabą stroną większości gmin wiejskich jest niski potencjał gospodarczy, którego wzmocnienie będzie wymagało wsparcia i modernizacji rolnictwa, rozwoju funkcji pozarolniczych, inwestycji w kapitał ludzki i społeczny. Kolejnym problemem gmin wiejskich jest stan środowiska naturalnego, w szczególności w zakresie niskiej jakości wód i powietrza oraz niewystarczającej ochrony obszarów cennych pod względem walorów przyrodniczo-krajobrazowych. Negatywnym zjawiskiem, zwłaszcza w gminach położonych w otoczeniu średnich i dużych miast, jest presja urbanizacyjna, której efektem jest chaos przestrzenny, rosnące koszty społeczne i niewystarczający rozwój infrastruktury technicznej w stosunku do potrzeb rosnącej populacji.

Wdrażanie modelu wielofunkcyjnego wsi będzie wiązało się z rozwijaniem branż komplementarnych dla rolnictwa bazujących na lokalnych zasobach. Ponadto zróżnicowanie działalności gospodarczej i wzrost liczby nowych podmiotów gospodarczych oferujących profesjonalne usługi naukowe i techniczne będą skorelowane ze wzrostem innowacyjności w rolnictwie oraz rozwojem nowych sektorów gospodarki specyficznych dla takich obszarów jak: biogospodarka, zielona gospodarka, OZE. W perspektywie najbliższych lat w związku z ekologizacją sektorów i branż w krajowej gospodarce oraz społeczną świadomością w zakresie ochrony środowiska wzrośnie zapotrzebowanie na produkty i usługi w sektorze zielonej gospodarki.

Na obszarach wiejskich wzrośnie również zapotrzebowanie na świadczenie usług społecznych (opiekuńczych, terapeutycznych, integracyjnych) w efekcie starzejącego się społeczeństwa, co pozwoli na urzeczywistnienie w praktyce idei rolnictwa społecznego oraz zwiększenie i dywersyfikację dochodów gospodarstw. Włączenie obszarów wiejskich w procesy rozwojowe będzie następowało za sprawą wykorzystania środowiskowego i turystycznego potencjału obszarów wiejskich; dynamicznie będzie rozwijał się również sektor usług czasu wolnego (m.in. turystyka 3E)¹⁷.

Niski poziom przedsiębiorczości i kwalifikacji mieszkańców obszarów wiejskich wskazuje na konieczność wsparcia podnoszenia kwalifikacji zawodowych, umożliwienia zdobywania kwalifikacji rynkowych oraz szkoleń w kierunku reorientacji zawodowej i tworzenia warunków do rozwoju edukacji, a także wyrównywania szans w dostępie do usług edukacyjnych. Dużą rolę w realizacji tych celów odgrywać będzie zwiększenie dostępności transportowej obszarów wiejskich oraz likwidowanie deficytów w infrastrukturze telekomunikacyjnej i dostępie do Internetu.

Ze względu na nowe możliwości tworzenia miejsc pracy oraz konieczność poprawy jakości życia na wsi istotne będzie wdrażanie koncepcji Inteligentnych wsi (Smart Villages) – tj. nowej koncepcji w zakresie kształtowania polityki UE. Idea Smart Villages dotyczy różnych obszarów życia wsi i stwarza nowe możliwości, np. poprawy mobilności, rozwoju przedsiębiorczości, innowacyjnych rozwiązań w zakresie ochrony środowiska, korzystania z szans, jakie daje biogospodarka i gospodarka o obiegu zamkniętym (w tym krótkie łańcuchy dostaw żywności, energia odnawialna, Rolnictwo 4.0), zapewnienia wysokiej jakości edukacji i usług zdrowotnych lub zapobiegania wykluczeniu społecznemu.

---

17 Turystyka 3E (Entertainment – rozrywka, Excitement – ekscytacja, Education – edukacja), inaczej zwana turystyką kreatywną.

Zrównoważonemu rozwojowi obszarów wiejskich sprzyjać będzie działalność Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW) oraz Lokalnych Grup Działania.

Dla poprawy jakości życia mieszkańców Łódzkiego kluczowe będzie zapewnienie jak najlepszej jakości środowiska przyrodniczego. Jednym z głównych jego elementów są tereny zielone, stanowiące miejsca rodzinnego wypoczynku, rekreacji i indywidualnej aktywności fizycznej. Dla zapewnienia ochrony terenów o największych walorach przyrodniczo-krajobrazowych i zachowania różnorodności biologicznej konieczne będzie prowadzenie racjonalnej polityki zarówno na szczeblu regionalnym, jak i lokalnym. Wyrazem tej polityki mogą być preferencje dla gmin. Na obszarach objętych ochroną prawną (w myśl art. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody) lub na terenach gmin z największym udziałem obszarów chronionych mogą być dodatkowo premiiowane działania i kierunki działań określone w strategii związane z ochroną środowiska, wykorzystaniem potencjału cennych walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, poprawy jakości i zagospodarowania wód powierzchniowych, sportem, turystyką, polityką społeczną, zdrowiem, edukacją, rozwojem gospodarstw ekologicznych, produkcją żywności ekologicznej i tradycyjnej.”